Arbeidsnotater

STATISTISK SENTRALBYR
Dronningensgt. 16, Oslo-Dep., Oslo 1. Tlf. 41 38 20, 41 36 60

IO 73/35

10. desember 1973

FRILUFTSLIV, IDRETT OG MOSJON 1970

OUTDOOR RECREATION, SPORT AND EXERCISE 1970

Ikke for offentliggjøring. Dette notat er et arbeidsdokument og kan siteres eller refereres bare etter spesiell tillatelse i hvert enkelt tilfelle. Synspunkter og konklusjoner kan ikke uten videre tas som uttrykk for Statistisk Sentralbyrås oppfatning.

FORORD

Denne publikasjonen gir en analyse av friluftsliv, idrett og mosjon i Norge basert på materiale fra Ferie- og friluftslivundersøkelsen 1970. Hovedformålet har vært å analysere befolkningens interesse for og muligheter til deltaking i friluftsliv, idrett og mosjon, og å undersøke noen av årsakene til og begrensningene for deltakingen i disse fritidsaktivitetene.

Førstesekretær Jon Teigland har stått for arbeidet med analysen.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 10. desember 1973

Petter Jakob Bjerve

Sverre Hove

PREFACE

This publication gives an analysis of outdoor recreation, sport and exercise in Norway based upon material from The 1970 survey on holidays and outdoor life. The main purpose has been to analyse the inhabitant's interest in and possibilities for participation in outdoor recreation, sport and exercise, and to investigate some of the causes of and limitations to participation in these leisure-activities.

Mr. Jon Teigland has been responsible for the analysis.

Central Bureau of Statistics, Oslo 10 December 1973

Petter Jakob Bjerve

Sverre Hove

INNHOLD

Side

Tabellregister 7

1. Teksttabeller 7
2. Vedleggstabeller 9

Figurregister 12

I Innledning 13

II Opplegget av Friluftslivundersøkelsen 1970 15

1. Formål 15
2. Avgrensning av begrepene friluftsliv, idrett og mosjon 15
3. Avgrensning av populasjonen 16
4. Innsamlingen av materialet 17
5. Utvalg og frafall 17
6. Vurdering av feilkilder i undersøkelsen 18

III Omfanget av friluftsliv, idrett og mosjon 26

1. Andelen av befolkningen som deltok i de ulike friluftsliv-, idretts- og mosjonsaktiviteter 26
2. Omfanget av utøvingen av de enkelte aktiviteter 29
3. Sammenhengen mellom aktivitetene 33
4. Omfanget av friluftsliv, idrett og mosjon generelt 40
5. Omfanget av friluftsliv, idrett og mosjon i forhold til omfanget av noen andre fritids-aktiviteter 43
6. Omfanget av friluftsliv, idrett og mosjon i Norge i forhold til i andre land 45

IV Ulike befolkningsgruppers utøving av friluftsliv, idrett og mosjon 47

1. Utøvingen i ulike aldersgrupper 47
2. Utøvingen blant menn og kvinner 51
3. Utøvingen i ulike inntekts- og utdanningsgrupper 51
4. Utøvingen etter levevei og typer av husholdninger 55
5. Utøvingen i ulike handelsfelt, typer strøk og natur på bostedet 55 57

V Om årsaker til og hindringer for utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon 57 58

1. Om behovs- og valghandlingsteorier 58
2. Behov som forklaring på utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon 66
   (i) Behovet for kroppslig aktivitet eller mosjon 67
   (ii) Behovet for avkobling fra urbant miljø og levesett .. 66
3. Ressurser og interesser som forklaring på utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon 67
   (i) Rørlighetsvansker 69
   (ii) Fysisk og psykisk helse ellers 73
   (iii) Læring av ferdigheter 74
   (iv) Tilgang til utstyr, transport- og overnattingsmuligheter 80
   (v) Tilgang til fritid 92
   (vi) Tilgang til friluftslivområder og idretts- og mosjonsanlegg 97

Side

Sammendrag 107

Sammendrag på engelsk 109

Litteraturliste 112

Tabellvedlegg 114

S t a n d a r d t e g n .

. Tall kan ikke forekomme

.. Oppgave mangler

: Tall kan ikke offentliggjøres

0 Mindre enn en halv av den brukte enhet.

Contents

Page

Index of tables 9

1. Tables in the survey 9
2. Tables in the appendix 11

Index of diagrams 13

I Introduction 13
II The outdoor life survey 1970 15

1. Purpose 15
2. The outdoor recreation, sport and exercise concepts 15
3. Definition of the population 16
4. Collection of data 17
5. Sample and non-respondents 17
6. Errors and reliability of estimates 18

III The extent of outdoor recreation, sport and exercise 26

1. The percentage of the population which did take part in outdoor recreation-, sport and exerciseactivities 26
2. The frequency of participation in outdoor recreation-, sport and exerciseactivities 29
3. Relationships between the activities 33

Page

4. The extent of outdoor recreation, sport and exercise in general 40
5. The extent of outdoor recreation, sport and exercise compared with other leisure activities 43
6. The extent of outdoor recreation, sport and exercise in Norway compared with other countries 45

IV. The participation in outdoor recreation, sport and exercise for different groups of the population 47

1. The participation by different age groups 47
2. The participation among men and women 51
3. The participation by different groups of income and education 51
4. The participation by different groups of economic activity and types of household 55
5. The participation by different trade regions, types of residential area and types of nature in residential area 55

V. On factors behind the participation in outdoor recreation, sport and exercise 57

1. On needs- and decitionmaking-theories 57
2. Needs as factors behind the participation in outdoor recreation, sport and exercise 58
   (i) The need for physical activity 58
   (ii) The need for release from tension of modern urban life 66
3. Resources and preferences as factors behind the participation in outdoor recreation, sport and exercise 67
   (i) Physical health, problems with moving 69
   (ii) Other physical and mental health problems 73
   (iii) Learning of skills 74
   (iv) Access to equipment, transport- and accomodation-possibilities 80
   (v) Extent of leisure time 92
   (vi) Access to outdoor recreation areas and sport- and exercisefacilities 97

Summary of conclusions 107

English summary 109
References 112
Appendix of tables 114

Explanation of Symbols

.	Category not applicable
..	Data not available
:	Not for publication
0	Less than half of unit employed

Tabellregister

1 Teksttabeller

Side

1. Personer som svarte, frafallet og befolkningen i alder 15-74 år (31/12-1970) Prosent 19
2. Standardavvik i prosent etter den enkle tilnærmingsmetoden. Prosent 20
3. Personer som utøvde friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter. Resultater fra 3 norske landsomfattende undersøkelser. Prosent 22
4. Personer 15-74 år registrert i to ulike undersøkelser etter antall ganger de badet og var på jakt det siste året. Prosent 23
5. Personer i den norske og svenske befolkning etter rørlighet. Prosent 25
6. Personer 15-74 år som utøvde de ulike friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter i 1969/70 27
7. Personer 15-74 år som var på lengre fottur og/eller skitur i 1969/70 etter distanse tilbakelagt på lengste tur det samme året. Prosent 30
8. Personer 15-74 år etter gjennomsnittlig og totalt antall ganger de deltok i friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktivitetene i 1969/70 31
9. Personer 15-74 år etter antall friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter som de utøvde i 1969/70 34
10. Korrelasjonskoeffisientene mellom de 24 friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktivitetene 36
11. Personer 15-74 år som deltok i friluftsliv generelt, idrett og mosjon generelt og konkurranseidrett 41
12. Personer 15-74 år etter gjennomsnittlig antall ganger deltatt i aktiviteter tilknyttet vannarealer, skog og mark og fjellet, utendørsanlegg og innendørs anlegg 42
13. Personer 15-74 år etter antall ganger de deltok i friluftsliv, idrett og mosjon generelt i 1969/70 43
14. Personer 15-74 år etter besøk i kulturelle institusjoner og på idrettsstevner 1969/70 44
15. Utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon i Norge sammenlignet med utøvingen i Sverige og U.S.A. Prosent 45
16. Yrkesaktive personer etter grad av kroppslig aktivitet i arbeidet og på vei til og fra arbeidsstedet i 1969/70 59
17. Skoleelever, studenter over 15 år etter grad av kroppslig aktivitet i undervisningen og på vei til og fra undervisningsstedet i 1969/70 60
18. Yrkesaktive personer og elever 15-74 år etter om de gikk eller syklet til og fra arbeidsstedet, skolen og om de hadde tilgang til personbil i 1969/70. Prosent 61
19. Yrkesaktive personer etter grad av kroppslig aktivitet i arbeidet og etter levevei. Prosent 62
20. Yrkesaktive personer etter grad av kroppslig aktivitet i arbeidet, for ulike aldersgrupper, kjønn, utdanning, husholdningsinntekt og type strøk for bosted. Prosent 63

Side

soner etter antall ganger utøvd friluftsliv, on generelt i 1969/70 og kroppslig aktivitet i Prosent 66

15-74 år etter antall ganger utøvd friluftsliv, idrett on generelt i 1969/70 og type strøk for bosted. Prosent 68

oner 15-74 år etter rørlighetsvansker 69

Personer 15-74 år etter utøving av friluftsliv-, idrett- og mosjonsaktiviteter og grad av rørlighet. Prosent 70

25. Personer 15-74 år etter kroppslig rørlighet for ulike aldersgrupper og kjønn. Prosent 72

26. Personer 15-74 år etter antall ganger de badet utendørs og innendørs (i svømmehall), og etter svømmeferdighet 75

27. Personer 15-74 år etter svømmeferdighet for ulike aldersgrupper, kjønn, utdanning og handelsfelt for bosted. Prosent 76

28. Befolkningen etter svømmeferdighet i 1951, 1961 og 1970..... 78

29. Personer 15-74 år etter deltaking i konkurranseidrett i 1969/70 eller tidligere år, for ulike aldersgrupper. Prosent 79

30. Personer 15-74 år etter tilgang til friluftslivs-, idretts- og mosjonsutstyr samt båt, bil, hytte og campingvogn 81

31. Personer 15-74 år etter antall ganger de utøvde friluftsliv, idrett og mosjon 1969/70, og tilgangen til utstyr. Prosent ... 82

32. Personer 15-74 år etter ganger utøvd friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter, og om de har utstyr. Prosent 83

33. Personer 15-74 år etter antall ganger utøvd friluftsliv generelt og tilgang på bil og hytte. Prosent 86

34. Personer 15-74 år etter om de har friluftslivs-, idretts- og mosjonsutstyr samt tilgang til bil, båt og hytte, for ulike aldersgrupper, kjønn, husholdningsinntekter og handelsfelt for bosted. Prosent 87

35. Personer 15-74 år etter antall typer av friluftslivs-, idretts- og mosjonsutstyr de har for ulike aldersgrupper, kjønn og husholdningsinntekter. Prosent 90

36. Unge personer etter tilgang til friluftslivs-, idretts- og mosjonsutstyr samt bil i 1962 og 1970 91

37. Et forsøksvis overslag over antall hele dager den norske befolkning (15-74 år) hadde fri fra de daglige arbeids- og skoleforpliktelser i 1969/70 etter levevei 93

38. Personer 15-74 år etter avstand fra bostedet til friluftslivsområder og idretts- eller mosjonsanlegg. Prosent..... 98

39. Personer 15-74 år som bor mindre enn 3 km fra friluftslivsområder og idretts- eller mosjonsanlegg etter type strøk, type natur og handelsfelt for bosted. Prosent 101

40. Personer 15-74 år som deltok i friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter etter avstand til nærmeste friluftslivområde og idretts- og mosjonsanlegg. Prosent 104

Side

41 Personer 15-74 år etter om de utøvde friluftsliv en bestemt helg i september 1970, og om de var på helgetur eller ikke den helgen. Prosent 105

42 Personer 15-74 år etter om de utøvde friluftsliv i påsken 1970 og om de var på påsketur eller ikke. Prosent 106

2. Vedleggstabeller

I. Personer 15-74 år etter utøvd friluftsliv, idrett og mosjon i 1969/70, for ulike aldersgrupper, kjønn, leveveier, utdanninger, husholdningstyper, husholdningsinntekter, handelsfelt, typer strøk og natur for bosted. Prosent 114

II. Personer 15-74 år som utøvde friluftslivs-, idretts- og mosjons-aktiviteter etter alder. Prosent 118

III. Personer 15-74 år som utøvde friluftslivs-, idretts- og mosjons-aktiviteter etter handelsfelt for bosted. Prosent 119

Index of tables

4. Tables in the survey

Page

1. Respondents, nonrespondents and population, 15-74 years of age (31/12-1970) Percentages 19

2. Estimated standard error. Percentages 20

3. Persons participating in outdoor recreation-, sport- and exercise activities as measured by 3 Norwegian national surveys. Percentages 22

4. Persons 15-74 years by frequency of participation in swimming and hunting during the last year, as recorded by two different surveys. Percentages 23

5. Persons in the Norwegian and Swedish population by physical health. Percentages 25

6. Persons 15-74 years participating in outdoor recreation-, sport- and exercise- activities in 1969/70 27

7. Persons 15-74 years on daylong walks, hikes or skitrips in 1969/70, by distance walked on the longest hike or skitrip the same year. Percentages 30

8. Persons 15-74 years by average and total frequency of participation in outdoor recreation-, sport- and exerciseactivities in 1969/70 . 31

Page

9. Persons 15-74 years by number of outdoor recreation-, sport and exerciseactivities in which they participated in 1969/70 .. 34

10. The correlation coeffisients between the 24 outdoor recreation-, sport- and exerciseactivities 36

11. Persons 15-74 years participating in outdoor recreation in general, sport and exercise in general, and competetive sport . 41

12. Persons 15-74 years by frequency of participation in activities connected with waterareas, forests-, fields- and mountain areas, outdoor facilities and indoor facilities 42

13. Persons 15-74 years by frequency of participation in outdoor recreation, sport and exercise in general in 1969/70 43

14. Persons 15-74 years by visit to cultural institutions and sportsmeetings in 1969/70 44

15. The participation in outdoor recreation, sport and exercise in Norway compared with the participation in Sweden and U.S.A. Percentages 45

16. Economically active persons by extent of physical activity at work and on way to work and back home in 1969/70 59

17. Pupils, students 15 years and older by extent of physical activity in the education and on way to the place of education and back home in 1969/70 60

18. Economically active persons and pupils, students 15-74 years by walking or bicycling on way to work, school and back home by having access to private car or not in 1969/70. Percentages .. 61

19. Economically active persons by extent of physical activity at work, and by economic activity. Percentages 62

20. Economically active persons by extent of physical activity at work, for age groups, sex, educations, household incomes and types of residential area. Percentages 63

21. Economically active persons by participation in outdoor recreation, sport and exercise in general 1969/70, and by extent of physical activity at work. Percentages 66

22. Persons 15-74 years by participation in outdoor recreation, sport and exercise in general 1969/70, and by types of residential area. Percentages 68

23. Persons 15-74 years by ability to move 69

24. Persons 15-74 years by participation in outdoor recreation-, sport- and exerciseactivities, and by ability to move. Percentages 70

25. Persons 15-74 years by ability to move for age groups and sex. Percentages 72

26. Persons 15-74 years by participation in outdoor and indoor swimming, and by ability to swim 75

27. Persons 15-74 years by ability to swim for age groups, sex, education and trade region of residence. Percentages 76

28. The population by ability to swim in 1951, 1961 and 1970 78

29. Persons 15-74 years by participation in competetive sport in 1969/70 or previous years for age groups. Percentages 79

Page

30. Persons 15-74 years by access to outdoor recreation-, sport- and exerciseequipment, and boat, private car, holiday cabin and caravan 81

31. Persons 15-74 years by frequency of participation in outdoor recreation, sport and exercise 1969/70, and whether having equipment. Percentages 82

32. Persons 15-74 years by frequency of participation in outdoor life-, sport- and exerciseactivities, and whether having equipment. Percentages 83

33. Persons 15-74 years by frequency of participation in outdoor life activities generally and access to private car and holiday cabin. Percentages 86

34. Persons 15-74 years by whether having outdoor recreation-, sport- and exercise-equipment, plus access to private car, boat and holiday cabin, for age groups, sex, household incomes and trade region of residence. Percentages 87

35. Persons 15-74 years by number of types of outdoor recreation-, sport- and exercise-equipment which they have, for age groups, sex and household incomes. Percentages 90

36. Young persons by whether having outdoor recreation-, sport- and exercise-equipment plus access to private car in 1962 and 1970 91

37. Tentatively estimate of number of whole days the Norwegian population (15-74 years) was without the usual work- and schoolobligations in 1969/70 by economic activity 93

38. Persons 15-74 years by distance from the residence to outdoor recreation areas and sport- and exercisefacilities. Percentages 98

39. Persons 15-74 years living less than 3 km from outdoor recreation areas and sport- and exercisefacilities by type residential area, type of nature and trade region of residence. Percentages 101

40 Persons 15-74 years taking part in outdoor recreation-, sport- and exerciseactivities by distance to the nearest outdoor recreation areas and sport- and exerciseactivities. Percentages 104

41. Persons 15-74 years by whether they participated in outdoor recreation one fixed weekend in September 1970, being on weekendtrip or not that weekend. Percentages 105

42 Persons 15-74 years by whether they participated in outdoor recreation during Easter 1970, being on holiday or not. Percentages 106

2. Tables in the appendix.

I. Persons 15-74 years by participation in outdoor life, sports and exercise in 1969/70, for age groups, sex, economic activities, education, types of household, household incomes, trade regions, types of residential area, and types of nature in residential area. Percentages 114

II. Persons 15-74 years participating in outdoor recreation-, sport- and exerciseactivities by age. Percentages 118

Page

III. Persons 15-74 years participating in outdoor recreation-, sport- and exerciseactivities by trade region of recidence. Percentages 119

Figurregister.

Side

1. Personer 15-74 år etter utøvingen av friluftsliv generelt, idrett og mosjon generelt og konkurranseidrett for ulike aldersgrupper. 1969/70 48
2. Personer 15-74 år etter utøvingen av friluftslivaktiviteter for ulike aldersgrupper. 1969/70 49
3. Personer 15-74 år etter utøvingen av idretts- og mosjonsaktiviteter for ulike aldersgrupper. 1969/70 50
4. Personer 15-74 år som deltok i friluftsliv, idrett og mosjon etter kjønn. 1969/70 52
5. Personer 15-74 år etter utøvingen av friluftsliv generelt, idrett og mosjon generelt og konkurranseidrett for ulike husholdningsinntekter. 1969/70 53
6. Personer 15-74 år etter utøvingen av friluftsliv generelt, idrett og mosjon generelt og konkurranseidrett for ulike utdanninger. 1969/70 54

Index of diagrams.

Page

1. Persons 15-74 years by participation in outdoor recreation generally, sport and exercise in general and competetive sport for age groups. 1969/70 48
2. Persons 15-74 years by participation in outdoor recreation activities for age groups. 1969/70 49
3. Persons 15-74 years by participation in sport- and exercise-activities for age groups. 1969/70 50
4. Persons 15-74 years participating in outdoor recreation, sport and exercises by sex. 1969/70 52
5. Persons 15-74 years by participation in outdoor recreation generally, sport and exercise in general and competetive sport for household incomes. 1969/70 53
6. Persons 15-74 years by participation in outdoor recreation generally, sport and exercise in general and competetive sport for educations. 1969/70 54

I Innledning

Det har de senere årene vært ført en omfattende offentlig debatt om friluftslivets, idrettens og mosjonens plass i samfunnet. Ordskiftet har vært særlig livlig omkring ulike former for inngrep i naturen som har konsekvenser for befolkningens muligheter til å utøve friluftsliv, f. eks. vassdragsreguleringer, skogsbilveier og fritidshusbebyggelse. Idrettens funksjon i samfunnet har også vært diskutert, særlig i samband med at toppidretten har begynt å få en yrkesmessig karakter.

Debatten har ført til at politiske organer og samfunnsplanleggere er blitt mer oppmerksomme på friluftslivets, idrettens og mosjonens problemer og interesser. Det har imidlertid ofte vært vanskelig å fastslå hvor stor vekt en skulle tillegge fritidsinteressene i forhold til konkurrerende interesser, f.eks. av teknisk eller økonomisk karakter, fordi en manglet systematisk kunnskap om omfanget av friluftsliv, idrett og mosjon.

Behovet for slik informasjon var en av grunnene til at Statistisk Sentralbyrå gjennomførte Ferie- og friluftlivundersøkelsen høsten 1970. Friluftsdelen av undersøkelsen ble utført som oppdrag for Administrasjonen for friluftsliv og naturvern i Kommunal- og Arbeidsdepartementet (nå Miljøverndepartementet). Undersøkelsen var også et ledd i et omfattende program Statistisk Sentralbyrå har lagt opp for å kartlegge nordmenns daglige gjøremål. Hovedresultatene fra undersøkelsen- i form av tabeller- ble publisert i 1972 i Ferieundersøkelsen 1970 (NOS A 451) og i Friluftslivundersøkelsen 1970 (NOS A 459).

Denne publikasjonen tar sikte på å gi en systematisk og lett tilgjengelig oversikt over resultatene fra Friluftslivundersøkelsen 1970. En har tatt for seg utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon generelt og for ulike befolkningsgrupper og landsdeler. Hovedvekten er imidlertid lagt på å belyse årsaker til og hindringer for utøvingen. En har dessuten forsøkt å gi grunnlag for vurderingen av de endringer i friluftslivs-, idretts- og mosjonsatferder som kan ventes i årene framover.

Tallet på utøvere av friluftsliv, idrett og mosjon vil i og for seg ikke si noe direkte om de samfunnsmessig gunstige eller uheldige sider ved utøvingen. Dette gjelder både den betydning utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon kan ha for den enkeltes helse og trivsel, og den økonomiske betydning, f.eks. for produsenter av fritidsutstyr, reiselivsnæringen osv. En har derfor ikke tatt sikte på å belyse slike problemstillinger her.

En vil nedenfor gi en kort oversikt over oppbyggingen av analysen og de viktigste problemstillinger som vil bli tatt opp:

Innledningsvis er det i kapittel II redegjort for opplegget av Friluftslivundersøkelsen 1970, innsamling og bearbeiding av materialet og feilkilder. Undersøkelsen bygger på et tilfeldig utvalg på 3 053 personer i alderen 15-74 år, intervjuingen ble foretatt i tidsrommet 1. september - 15. oktober 1970 og spørsmålene refererte seg til siste år forut for intervjutidspunktet. Frafallet ved undersøkelsen var 372 personer eller 12,1 prosent, slik at tallet på oppgavegivere ble 2 681. Feilkildene i undersøkelsen er ikke ubetydelige, men rokker ikke vesentlig ved hovedresultatene. I undersøkelsen ble det stilt spørsmål om utøvingen av de 24 vanligste friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktivitetene i Norge, om tilgang til bil, hytte, ski, skøyter og annet utstyr for utøving av friluftsliv og idrett, og om mulighetene for utøvingen på bostedet i form av idrettsanlegg og friluftsområder. Det ble videre stilt spørsmål om helsetilstand og omfanget av mosjon i arbeidet.

I kapittel III er det gitt en framstilling av hvor mange nordmenn som utøvde de ulike former for friluftsliv, idrett og mosjon i 1969/70 og hvor ofte de gjorde det. Det er foretatt en sammenlikning av omfanget av friluftsliv, idrett og mosjon med omfanget av andre fritidsgjøremål her hjemme og med utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon i enkelte andre land. Dessuten har en sett på sammenhenger i utøvingen av ulike friluftsliv-, idretts- og mosjonsaktiviteter på grunnlag av en enkel korrelasjonsanalyse.

Det samlede omfang av utøvingen kan ses som et uttrykk for friluftslivets, idrettens og mosjonens samfunnsmessige betydning. Det er imidlertid vanskelig å si hvilken verdi en skal tillegge disse fritidsgodene da de måleenhetene som er brukt, tid og antall personer, ikke er direkte sammenliknbare med andre verdimål, f.eks. penger.

I kapittel IV er gitt en beskrivelse av atferdsforskjeller mellom ulike aldersgrupper, menn og kvinner, ulike inntekts- og utdanningsgrupper, yrker og husholdningstyper, landsdeler, type bosetting og naturforhold.

Hovedvekten er lagt på å analysere noen av årsakene til og hindringene for utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon.

I kapittel V tar en for seg noen av hypotesene eller teoriene som har vært framsatt som forklaring på utøvingen av disse fritidsaktivitetene. En tester blant annet hypotesen om at behovet for aktivitet og avkopling fra bymiljø kan være årsak til friluftsliv-, idretts- og mosjonsaktivitet.

Videre tar en for seg betydningen av rørlighetsvansker, læring av ferdigheter, tilgang til fritidsutstyr, transport og overnattingsmuligheter og tilgang til fritid. Til slutt kommer en inn på den betydning avstanden til friluftslivområder og idrettsanlegg har for utøvingen.

II Opplegget av Friluftslivundersøkelsen 1970.

1. Formål

Målsettingen for undersøkelsen var å kartlegge hvor mye friluftsliv, idrett og mosjon den norske befolkning utøvde i løpet av et år. Undersøkelsen skulle dessuten registrere hvilke befolkningsgrupper som utøvde aktivitetene og forsøke å skaffe en oversikt over de viktigste faktorene som påvirket utøvingen.

Den praktiske gjennomføringen krevde en rekke presiseringer og avgrensinger av målsettingen. For det første måtte begrepene "friluftsliv, idrett og mosjon" utdypes.

2. Avgrensning av begrepene friluftsliv, idrett og mosjon.

I stedet for å definere hva friluftsliv, idrett og mosjon er ut fra teoretiske betraktninger, valgte en å definere konkret hvilke gjøremål som skulle kartlegges i undersøkelsen. Følgende aktiviteter ble valgt ut; bading utendørs, fiske, jakt, bærplukking, fotturer i skog, mark og i fjellet, skiturer, motorbåtturer, seilturer, roing, padling, overnatting utendørs, løpeturer, fotball, andre ballspill utendørs, friidrett, slalåm, skihopping, orienteringsløp samt gymnastikk, ballspill og bading innendørs.

Denne gruppen av aktiviteter ble avgrenset ut fra 4 kriterier;

a. Undersøkelsen skulle bare registrere fritidsaktiviteter som vanligvis blir utøvd i tilknytting til friarealer, idretts- og mosjonsanlegg. Mosjonsgivende fritidsgjøremål som er knyttet til hjemmene eller til typiske boligområder er holdt utenfor. Hagearbeid, bruk av mosjonsapparater hjemme, spaserturer langs bilveier og i boligområder er derfor ikke med, selv om den norske befolkningen i stor grad også mosjonerer på denne måten.

(For en redegjørelse for omfanget av slike aktiviteter se; Fakta: 1969 tabell 1, Norsk institutt for by- og regionforskning: 1971 og Lundahl: 1971 side 50).

b. Undersøkelsen skulle bare registrere de fysisk sett mer aktive fritidsgjøremålene som blir utøvd i friarealer eller på idretts- og mosjonsanlegg. Aktiviteter som å sole seg, spise utendørs og å nyte naturen fra bil eller parkeringsplass er ikke registrert. Dette er noen av de vanligste "friluftslivaktivitetene" i U.S.A. og Sverige. (Outdoor Recreation Research Review Commission: 1962 Rapport nr. 19, side 6 og Statens Offentliga Utredningar (SOU) 47: 1964 side 41).

c. Av intervjutekniske grunner ble utvalget av aktiviteter avgrenset til dem som hadde såpass sterkt særpreg at intervjuobjektene kunne antas å huske at de hadde deltatt i dem. En prøveundersøkelse våren 1970 viste at det spesielt var nødvendig å avgrense begrepet fotturer til ikke å omfatte det å gå til og fra arbeidet, butikken, fjøset o.l. Av den grunn ble bare fotturer som strakte seg over en større del av dagen, dagsturer, registrert. Det store antall kortere fotturer er ikke tatt med i undersøkelsen.

d. En aktivitet som skulle kartlegges måtte videre ha så mange utøvere at tallet ville bli registrert i undersøkelsen med rimelig sikkerhet. Dette kravet medførte at bare aktivitetene som ble utøvd av minst 3 prosent av de spurte ble tatt med. Grensen på 3 prosent tilsvarer omlag 100 000 nordmenn. Hvilke aktiviteter som hadde minst 100 000 utøvere, ble forsøkt kartlagt ved prøveundersøkelsen våren 1970.

3. Avgrensning av populasjon.

Undersøkelsen ble dessuten avgrenset til å omfatte personer i alderen 15-74 år som ikke var knyttet til felleshusholdning, f.eks. pleiehjem eller sykehus, og personer på militærtjeneste eller i handelsflåten.

Årsaken til denne avgrensing var at det ville bli vanskelig å få brukbare opplysninger om enkelte emner fra de aller yngste og de aller eldste i befolkningen. Det var samtidig vanskelig eller dyrt å innhente opplysninger fra personer til sjøs eller i militærtjeneste. Konsekvensen ble imidlertid at undersøkelsen bare dekker 71 prosent eller 2,75 millioner personer av den norske befolkning pr. 31/12-1970. Resultatene her kan derfor ikke brukes til å anslå hvor mye friluftsliv, idrett og mosjon hele befolkningen utøver.

For slike vurderinger har det nok størst betydning at en valgte å ikke registrere utøvingen i aldersgruppene under 15 år. Disse aldersgruppene deltar sannsynligvis langt mer i slike fritidsgjøremål, spesielt i idrett og mosjon, enn befolkningen forøvrig.

Ved at de unge under 15 år ble utelatt har en også mistet muligheten til å studere hvordan utøverne av friluftsliv, idretts- og mosjonsaktivitetene blir rekrutert. Flere undersøkelser som er nærmere omtalt i kapittel V, viser at de aller fleste blir kjent med disse aktivitetene i ung alder. Det viser seg dessuten at denne kontakten med aktivitetene i ungdomstiden er vesentlig for utøvingen også seinere i livet. At de unge ikke er med i undersøkelsen gjør det derfor vanskeligere å vurdere om eventuelle endringer i rekrutteringen, både når det gjelder omfang og sammensetting, vil kunne påvirke utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon i årene som kommer.

4. Innsamlingen av materialet.

Opplysningene ble samlet inn ved å intervjue et tilfeldig landsomfattende utvalg av personer 15-74 år. I alt ble 2 681 personer intervjuet i september og oktober 1970. Denne intervjuperioden ble valgt fordi den fulgte like etter den viktigste ferie- og friluftslivtiden om sommeren. De forespurte skulle på den måten ha sin egen friluftslivutøving i relativt friskt minne. De utvalgte personer ble oppsøkt av medlemmer fra Statistisk Sentralbyrås faste intervjuerstab. Spørreskjemaet som ble brukt er gjengitt som vedlegg i publikasjonen Friluftslivundersøkelse 1970 (NOS A 459). Der finner en også enkelte resultater fra undersøkelsen som ikke er omtalt i denne analysen.

5. Utvalg og frafall.

Det ble opprinnelig trukket ut 3 053 personer til å være med i undersøkelsen. Dette utvalget ble trukket i to trinn. Første trinn består av 93 utvalgsområder som er trukket tilfeldig blant 1 541 primærområder, stratifisert geografisk (etter handelsfelter og med særskilte strata for Oslo, Bergen og Trondheim) og etter næringsstruktur i 53 strata. For hvert av de 13 strata i Oslo, Bergen og Trondheim er det trukket ett utvalgsområde, mens det i de øvrige 40 strata er trukket to utvalgsområder pr. stratum.

Utvalget på annet trinn ble trukket tilfeldig på grunnlag av navne- og adresse-registeret over befolkningen i utvalgsområdene.

Tabell 1. Personer som svarte, frafallet og befolkningen i alder 15-74 år (31/12 1970) Prosent Respondents, nonrespondents and population, 15-74 years of age (31/12 1970) Percentages.

	Personer som svarte Respondent	Fra-fallet Non-respon-dents	Befolkningen i alder 15-74 år[1] Population 15-74 years, of age
ALDER AGE			
15 - 24 år years	19	34	22
25 - 34 " "	16	15	16
35 - 44 " "	16	11	16
45 - 54 " "	20	15	18
55 - 64 " "	17	15	16
65 - 74 " "	12	10	12
I alt Total	100	100	100
KJØNN SEX			
Menn Males	48	65	50
Kvinner Females	52	35	50
I alt Total	100	100	100
Tallet på personer Number of persons	2 681	372	2 738 000

1) K i l d e: Statistisk Sentralbyrå; Folkemengden etter alder og ekteskapelig status. 31. Desember 1970
1) Source: Central Bureau of Statistics; Population by age and marital status. 31 December.

Menn og personer i aldersgruppen 15-24 år, er noe svakere representert i denne undersøkelsen enn i befolkningen (15-74 år). Dette er som vi skal se seinere, de gruppene som utøver mest friluftsliv, idrett og mosjon. Det skulle derfor isolert sett ha ført til at tallene for omfanget av disse fritidsgjøremålene er blitt noe for lave i undersøkelsen. Men frafallet er en liten feilkilde. Hvis en går ut fra at utøvingen er målt riktig for de enkelte aldersgrupper, vil underrepresentasjonen i det uheldigste tilfelle ha ført til at friluftslivs-, idretts- og mosjonsomfanget er målt omlag en prosent for lavt. Befolkningsandelen som badet utendørs ville f.eks. være 57 prosent, ikke 56 prosent som oppgitt her. For de fleste av aktivitetene vil denne feilen ikke være større enn feilen en har fått ved å avrunde tallene til hele prosent.

b. Tilfeldige feil.

En større usikkerhet er det at materialet er innhentet fra et relativt lite utvalg og ikke fra alle personer i alderen 15-74 år. En annen undersøkelse med et annet utvalg av intervjupersoner kunne derfor ha gitt andre resultater. De riktige resultatene vil imidlertid ligge innenfor visse feilgrenser som kan beregnes ut fra standardavviket. Ved denne undersøkelsen er standardavviket s tilnærmet beregnet etter formelen

$$s = \sqrt{\frac{p(100-p)}{n}} \cdot 1{,}5$$

der p er den prosent standardavviket skal beregnes for, og n er tallet på observasjoner. I tabell 2 nedenfor er det beregnet standardavvik etter denne tilnærmingsformelen for en del verdier av p og n.

Tabell 2. Standardavvik i prosent etter den enkle tilnærmingsmetoden. Prosent
Estimated standard error. Percentages

Tallet på spurte (n) Number of respondents	Prosent standardavviket skal beregnes for (p) Percentage of respondents for whom the standard error should be calculated				
	10(90	20(80)	30(70)	40(60)	50
50	5,2	6,9	7,9	8,5	8,7
100	3,7	4,9	5,6	6,0	6,1
200	2,6	3,4	4,0	4,2	4,3
300	2,1	2,8	3,2	3,5	3,5
600	1,5	2,0	2,3	2,5	2,5
1 000	1,2	1,5	1,8	1,9	1,9
2 000	0,8	1,1	1,3	1,3	1,4
3 000	0,7	0,9	1,0	1,1	1,1

Når utgangspunktet er alle de 2 681 personene som ble intervjuet i denne undersøkelsen, vil standardavviket være omlag 1 prosent i forhold til tallene publisert her. Standardavviket øker jo færre personer som er intervjuet. Der tallet på spurte er bare 50 personer, er standardavviket fra 5 til 9 prosent. Så store standardavvik forekommer eventuelt hvor analysen bygger på bare en del av materialet. Som en hjelp for leserne er det seinere oppgitt feilgrenser (konfidensintervall) som de "sanne" eller "riktige tallene" ligger innenfor med en sannsynlighet på 95 prosent.

c. Feil på grunn av intervjumetoden. En sammenligning med andre undersøkelser.

I tillegg til disse feilkildene kan det dessuten være feil som skyldes selve målemetoden-, spørsmål og svar. Størrelsesordenen av slike feil er langt vanskeligere å vurdere, men de er ikke nødvendigvis ubetydelige. Den største usikkerheten på grunn av målemetoden er knyttet til spørsmålene om selve friluftslivs-, idretts- og mosjonsadferden. Her valgte en å spørre intervjuobjektene om de hadde badet, fisket, gått fottur osv. i løpet av det siste året, og eventuelt hvor mange ganger de hadde gjort det. At en spurte for et helt år har selvsagt økt mulighetene for at noen kunne huske feil.

Sannsynligvis har de aller fleste av intervjuobjektene hatt en formening om de deltok i de ulike aktivitetene det siste året. Tall på utøvere skulle derfor være riktig anslått i denne undersøkelsen. Tallene kan imidlertid ha blitt noe for høye hvis det var noen som ikke husket helt sikkert om de deltok "i år" - eller om det egentlig var året før at de deltok. Flere undersøkelser viser at intervjuobjekter kan ha en slik tendens til å tidsforskyve tidligere hendelser eller gjøremål opp mot nåtid. (Lansing og Blood, 1964, side 188. Dalenius, 1971, side 7 og upublisert materiale fra Ferieundersøkelsen 1970, Statistisk Sentralbyrå) Noen av dem som oppgav å ha badet, gått på ski osv. kan derfor egentlig ha deltatt "i fjor" og ikke "i år" slik at utøvertallene har blitt noe for høye. De som deltar lite i friluftsliv, idrett og mosjon har nok lettest for å gjøre slike erindringsfeil.

Som en kontroll ble de samme spørsmålene stilt ved en annen undersøkelse fra Statistisk Sentralbyrå. (Tidsnyttingsundersøkelsen, 1971, upublisert). Denne kontrollen ga de samme resultatene. En lignende undersøkelse ble dessuten foretatt av Fakta instituttet for markedsforskning og meningsmåling i 1969 med omtrent de samme resultater. Se tabell 3.

Det at 3 forskjellige undersøkelser gir noenlunde tilsvarende resultater, øker sannsynligheten for at tallene er riktige. De relativt små avvikene kan dessuten ha sammenheng med noe ulike spørsmålsformuleringer og med rent tilfeldig variasjon på grunn av at dette er utvalgsundersøkelser.

Tabell 3. Personer som utøvde friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter. Resultater fra 3 norske landsomfattende undersøkelser. Prosent Persons participating in outdoor recreation-, sport- and exercise activities. Results from 3 Norwegian national surveys. Percentages

	Statistisk Sentralbyrå September 1970	Statistisk Sentralbyrå Februar 1971	Fakta, Mars[1] 1969
Badet utendørs Outdoor swimming	57	55	
Badet innendørs Indoor "	19	19	
Jaktet Hunting	6	8	
Fisket Fishing	58[2]	50	
Vært på båttur Boating, sailing	50	48	
Gått lengre fottur Longer walks, hikes	47[2]	50	51
Gått lengre skitur Longer skitrips	41[2]	43	41[3]
Spilt ballspill utendørs Outdoors ballgames	15	12	13
Drevet med friidrett Athletics	5	-	7
Løpt orienteringsløp, terrengløp Orienteering, cron-country runs	4	-	3[4]
Gått på skøyter Skating	8	-	7
Deltatt i gymnastikk, mosjon innendørs Indoor gymnastics, exercises	19	-	13[5]
Tallet på personer som svarte Number of respondents	2 681	504	1 545

1) Utvalget besto av personer 15 år og eldre. 2) I september-undersøkelsen ble hver av disse aktivitetene kartlagt ved hjelp av 2 spørsmål; f. eks. fiske "i sjøen" og "i ferskvann". Her er svar-kategoriene slått sammen uten dobbelt-telling av personer som både fisket "i sjøen" og "i ferskvann".. 3) Fakta spurte om fotturer, skiturer generelt, ikke om lengre turer. 4) Fakta spurte bare om orienteringsløp. 5) Fakta registrerte "annen mosjon innendørs" i egne spørsmål.
1) The sample was persons 15 years and older. 2) In the september-survey each of these activities was measured by help of two questions. Here the categories are combined without counting persons twice who e.g. was fishing both "in the sea" and "in lakes and rivers". 3) Fakta asked about hiking, skitrips in general, not longer trips. 4) Fakta measured only orienteering. 5) Fakta asked about indoor exercises in other questions.

Det kunne kanskje være rimelig å tro at det var vanskeligere å huske om en f.eks. hadde badet utendørs det siste året, hvis en ble spurt om det vinterstid i stedet for like etter at sommeren var over. Sammenligningen viser imidlertid at årstiden undersøkelsene ble gjennomført på, tilsynelatende har hatt mindre betydning for svarene.

De to undersøkelsene som Statistisk Sentralbyrå foretok viser videre at resultatene stemmer overens også når det gjelder hvor ofte intervjuobjektene deltok i friluftsliv, idrett og mosjon. Her er det imidlertid bare spørsmålene om tre av aktivitetene som er direkte sammenlignbare (Tabell 4).

Tabell 4. Personer 15-74 år registrert i to ulike undersøkelser[1] etter antall ganger de badet og var på jakt det siste året. Prosent
Persons 15-74 years frequency of participation in swimming and hunting during the last year as recorded by two different surveys[1]. Percentages

	Ganger utøvd. Frequency of participation									Tallet på personer som svarte Number of respondent
	0	1 -2	3 -5	6 -9	10 -19	20 -89	40 -59	60 og over and more	I alt Total	
Badet utendørs-som registrert høsten 1970 Outdoor swimming-as recorded autumn 1970	43	11	12	8	12	9	2	3	100	2 681
Badet utendørs-som registrert vinteren 1971 Outdoor swimming-as recorded winter 1971 ...	45	8	10	10	12	9	3	3	100	504
Badet innendørs-som registrert høsten 1970 Indoor swimming-as recorded autumn 1970	81	3	4	2	3	4	2	1	101	2 681
Badet innendørs-som registrert vinteren 1971 Indoor swimming-as recorded winter 1971	81	2	3	2	5	5	2	1	101	504
Jaktet-som registrert høsten 1970 Hunting-as recorded autumn 1970 ...	94	2	1	2	1	1	0	-	101	2 681
Jaktet-som registrert vinteren 1971 Hunting-as recorded winter 1971.	92	3	1	1	1	-	0	1	99	504

1) Friluftslivundersøkelsen, september-oktober 1970. Tidsnyttingundersøkelsen, februar 1971 Outdoor life survey, September-October 1970. Time-budget survey, February 1971.

Det styrker troverdigheten av resultatene at også disse svarfordelingene er nesten identiske. Men likheten er ikke tilstrekkelig til at en kan være sikker på at resultatene gir et riktig bilde av hvor "mange ganger" intervjuobjektene deltok. Det er f.eks. mulig at anslagene i begge undersøkelsene er blitt uriktige hvis nordmenn har en tendens til enten å overvurdere eller undervurdere sin egen utøving av disse fritidsgjøremålene. (Siden friluftsliv, idrett og mosjon blir sett på som positive gjøremål, er det nok trolig at det blir mer overvurdering enn undervurdering).

En slik tendens vil eventuelt slå ut i alle intervjuundersøkelser med lignende spørsmålsstillinger - og til alle årstider.

Det er likevel rimelig å tro at de aller fleste av intervjuobjektene har hatt en formening om de deltok ofte eller sjelden i friluftsliv, idrett og mosjon. Ved at vi spurte: "Deltok De mindre enn 3 - 5 ganger, mer enn 30 ganger" o.l. har vi derfor sannsynligvis fått registrert hvilket deltakingsnivå som intervjuobjektene tilhørte. Derved skulle rangeringen av de ulike utøvergruppene i store trekk være riktige-selv om tallene eventuelt er noe for høye eller for lave. Dessuten er det sannsynlig at vi har fått et riktig bilde av omfanget av de ulike friluftsliv-, idrett- og mosjonsaktivitetene i forhold til hverandre.

De andre spørsmålene i undersøkelsen kartla den situasjon intervjupersonene var i på intervjutidspunktet; dvs. deres fysiske helse, tilgang til idrettsutstyr og friluftslivsområder, levevei, ekteskapelig status o.l. Mulighetene for at de husket feil var neppe tilstede ved disse spørsmålene. Men det er muligheter for at noen kan ha oppfattet spørsmålene anderledes enn de avr ment.

Når det gjelder registreringen av den fysiske helse eller rørlighet, så har de samme spørsmålene også vært stilt i en svensk intervjuundersøkelse (Sten Johansson; 1970). Der ble svarene kontrollert ved at leger hadde kliniske intervju med noen av intervjuobjektene etterpå. Legene fant at 91 prosent av de forespurte hadde gitt et riktig bilde av sin egen situasjon. Blant de øvrige var det en tendens til å undervurdere sine egne rørlighetsproblemer.

Det er ikke urimelig å tro at en lignende kontroll blant de norske intervjuobjektene ville gitt tilsvarende resultater, blant annet fordi svarene på disse spørsmålene er meget like de man fikk fra den svenske befolkning (tabell 5). Når den fysiske rørligheten ser ut til å være noe dårligere blant svenskene enn her hjemme, har det sammenheng med at den svenske undersøkelsen også omfattet personer på sykehus, pleiehjem og personer over 74 år. For nærmere omtale se kapittel V.

Tabell 5. Personer i den norske og svenske befolkning etter rørlighet[1]. Prosent Persons in the Norwegian and Swedish population by physical health[1]. Percentages

	Normal rørlighet Normal ability to move	Nedsatt rørlighet Some reduced ability to move	Hindret rørlighet Reduced ability to move	Kraftig hindret rørlighet Very reduced ability to move	I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondents
Norge Norway 1970 ...	77	13	4	6	100	2 681
Sverige Sweden 1968 ...	74	11	7	8	100	5 923

1) Med normal rørlighet menes her at en kan løpe 100 m uten vansker, med kraftig hindret rørlighet at en vanskelig kan gå i trapper og 100 m noenlunde raskt.
1) Normal ability to move is here ability to run 100 m without difficulties. Persons having very reduced ability to move have difficulties with climbing steps and walking 100 m.

Det har også vært mulig å sammenligne enkelte opplysninger med annen offisiell statistikk. Det viser seg at Friluftslivundersøkelsen 1970 og Statistisk Sentralbyrås Arbeidskraftundersøkelser i 1972 gir omtrent de samme tall for hvor mange yrkesaktive det er i Norge, selv om spørsmålsstillingene i disse undersøkelsene er klart forskjellige (se tabell 16, note 2 for nærmere detaljer.) Anslagene på antall skoleelever og studenter (15 år og over) i Friluftslivsundersøkelsen 1970 er imidlertid for lave i forhold til den offisielle undervisningsstatistikken. (se tabell 17, note 2). Dette har sammenheng med at elevene ofte er borte fra hjemmet på skole o.l. og derfor utgjør en forholdsvis stor del av frafallet i denne undersøkelsen.

Hovedinntrykket fra disse forsøkene på å kontrollere resultatene skulle likevel være at selv om det er usikkerhet i materialet, så ser den ikke ut til å være så stor at den i vesentlig grad reduserer pålitelighet av opplysningene.

III Omfanget av friluftsliv, idrett og mosjon.

1. Andelen av befolkningen som deltok i de ulike friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktivitetene.

Hvor mange som utøvde friluftsliv, idrett og mosjon i 1969/70 ble kartlagt ved å spørre intervjuobjektene om de hadde badet utendørs, gått fottur, jaktet osv. det siste året. I alt ble det stilt spørsmål om utøvingen av de 24 vanligste friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktivitetene i Norge.

Som nevnt i kapittel II, b har de aller fleste sannsynligvis gitt korrekte opplysninger om de deltok eller ikke i disse aktivitetene. Noen kan imidlertid ha husket feil og oppgitt at de deltok i 1969/70 selv om det egentlig var året før. Tallene for antall utøvere i den norske befolkning (15-74 år) kan av den grunn være noe, men neppe vesentlig for høye.(tabell 6). I tilfelle er det trolig at tallene er noe for høye for alle aktivitetene, slik at resultatene likevel skulle gi et riktig bilde av det innbyrdes forhold mellom aktivitetene.

Tabell 6. Personer 15-74 år som utøvde de ulike friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter i 1969/70 Persons 15-74 years participating in outdoor recreation-, sport- and exerciseactivities in 1969/70

	Prosent som utøvde aktiviteten minst en gang i 1969/70 Percentage participating at least once in 1969/70	Antall utøvere i befolkningen Number of participants in the population		Konfidens-intervall[1] Confidence-interwall[1]
Badet utendørs Outdoor swimming	56	1 530 000	±	70 000
Gått kortere skitur Shorter skitrips	52	1 420 000	±	70 000
Vært på bærtur, sopptur Berry and mushroom picking	51	1 400 000	±	70 000
Fisket i sjøen Fishing in sea	40	1 100 000	±	60 000
Gått lengre fottur (dagstur) i skog og mark Waylong walks, hikes in forests and fields ..	38	1 040 000	±	60 000
Vært på motorbåttur, seiltur Boating, sailing	36	990 000	±	60 000
Fisket i ferskvann Fishing in lakes and rivers	34	930 000	±	60 000
Rodd, padlet Rowing, Canoing.	30	820 000	±	50 000
Gått lengre skitur (dagstur) i skog og mark Daylong skitrips in forests and fields	29	790 000	±	50 000
Gått lengre skitur (dagstur) i fjellet Daylong skitrips in the mountains	28	770 000	±	50 000
Overnattet utendørs Camping .	26	710 000	±	50 000
Gått lengre fottur (dagstur) i fjellet Daylong walks, hikes in the mountains	25	690 000	±	50 000
Badet innendørs Indoor swimming	19	520 000	±	50 000
Deltatt i innendørs gymnastikk, mosjon Indoor gymnastics, exercises	19	520 000	±	50 000
Tatt en løpetur, joggetur Jogging	16	440 000	±	50 000
Spilt ballspill utenom fotball utendørs Outdoor ballganes except football	10	270 000	±	40 000

1) Konfidensintervall oppgitt med en sannsynlighet på 95 prosent (avrundede tall).
1) Confidence intervall given with a probability of 95 percent (number roundet off).

Tabell 6 (forts.). Personer 15-74 år som utøvde de ulike friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter i 1969/70 Persons 15-74 years participating in outdoor recreation-, sport- and exerciseactivities in 1969/70

	Prosent som utøvde aktiviteten minst en gang i 1969/70	Antall utøvere i befolkningen		Konfidens-intervall[1]
Spilt innendørs ballspill Indoor ballgames	10	270 000	±	40 000
Spilt fotball Football .	9	250 000	±	40 000
Gått på skøyter Skating, ice	8	220 000	±	30 000
Vært på jakt Hunting ...	6	160 000	±	30 000
Drevet med friidrett Athletics	5	140 000	±	30 000
Løpt orienterings-, terrengløp Orienteering, cross-country runs	4	110 000	±	30 000
Kjørt slalåm, utfor Slalom, down hill skiing.	4	110 000	±	30 000
Hoppet på ski Ski-jumping	4	110 000	±	30 000

1) Se note 1, side 26.
1) See note 1, page 26.

Det skulle gå fram av tabellen at relativt store deler av befolkningen tar del i friluftsliv, idrett og mosjon. Omtrent 1,5 millioner eller noe over halvparten av nordmenn i alderen 15-74 år badet f.eks. en eller flere ganger utendørs, gikk kortere skitur eller var på bærtur, sopptur i 1969/70. (Hvis en ønsker å vurdere hvor mange utøvere det var i hele befolkningen må en i tillegg regne med utøverne under 15 år og over 74 år).

En vil imidlertid også legge merke til at det i de fleste tilfelle er langt flere nordmenn som ikke er utøvere enn det er utøvere på årsbasis. Hvor mange som ikke badet, gikk kortere skitur osv. finner en ved å trekke prosenten som utøvde aktiviteten fra 100 prosent, eller tallet på utøvere fra de 2,75 millioner nordmenn som var i de undersøkte aldersgrupper pr. 31. desember 1970. Undersøkelsen viser for eksempel at litt under halvparten eller vel 1,2 millioner nordmenn i alderen 15-74 år ikke badet utendørs i 1969/70. De tilsvarende tall for nordmenn som ikke gikk på ski var 1,3 millioner, mens 2,5 millioner sparket ikke fotball osv.

Aktivitetene er rangert i tabellen etter hvor mange personer som deltok slik at de mest utbredte aktivitetene er nevnt først. Denne rangeringen gjennspeiler både interessen for de ulike aktivitetene og mulighetene for å delta. Som det vil bli nærmere pekt på i kapittel V, er mulighetene for å delta av vesentlig betydning for utøvingen. De aktivitetene som krever mest av fysisk rørlighet, utholdenhet, ferdigheter, spesielle anlegg osv. har færrest utøvere, naturlig nok siden disse faktorene begrenser folks muligheter til å delta.

2. Omfanget av utøvingen av de enkelte aktiviteter.

Tallene i tabell 6 forteller bare hvor mange som deltok i de enkelte aktivitetene og ikke hvor aktive eller engasjerte utøverne var på de ulike felter. Dette ble forsøkt kartlagt ved å spørre hvor mange ganger utøverne hadde deltatt, dvs. om de hadde deltatt omtrent 1-2 ganger, 3-5, 6-9, 10-19, 20-39, 40-59 eller 60 ganger eller over. Når en vurderer disse resultatene skal en være oppmerksom på at antall "ganger" er en lite presis måleenhet. Det er jo mulig at det å ha badet utendørs "en gang" kan variere fra en 5 minutters dukkert til et daglangt opphold på badestrand med mange svømmeturer til sammen. Men vanligvis vil nok "en gang" utøvd tilsvare at aktiviteten ble utøvd en del av eller en hel dag. For sammenlignbarhetens skyld skulle derfor aktiviteter som kunne strekke seg over flere dager, bli registrert som utøvd "en gang" for hver dag. En 10 dagers fottur f.eks. skulle i følge instrukser til intervjuerne regnes som 10 fotturer (dagsturer).

Hva som ligger i "antall ganger utøvd" forsøkte en å få belyst noe nærmere ved å spørre intervjuobjektene om hvor langt de hadde gått på den lengste fotturen og skituren i 1969/70. Resultatene er gjengitt i tabell 7.

Tabell 7. Personer 15-74 år som var på lengre fottur og/eller skitur i 1969/70 etter distanse tilbakelagt på lengste tur det samme året. Prosent Persons 15-74 years on daylong walks, hikes or skitrips in 1969/70, by distance walked on the longest hike or skitrip the same year. Percentages

	Distanse Distance						I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondence
	Under less than 5 km	5 -9 km	10 -19 km	20 -29 km	30 -49 km	50 km og mer and more		
Lengste fottur Longest walk, hike	5	35	35	14	7	1	100	1 272
Lengste skitur Longest skitrip ..	14	18	29	20	14	4	100	1 113

Tabellen viser at en dagstur ikke nødvendigvis behøver å være så lang i tilbakelagt distanse, for en del av befolkningen oppgir å ha gått under 5 km på sin lengste skitur eller fottur i 1969-70. Over 60 prosent av utøverne hadde gått under 20 km, mens bare et fåtall gikk så langt som 50 km og mer på den lengste turen. Den store spredningen gir god mening når en erkjenner at en "dagstur" for en ung sprek person naturlig nok kan være svært forskjellig fra det personer med mindre førlighet kan tilbakelegge. De fullstendige svarfordelingene eller nivåene for utøvingen er gjengitt i tabell-publikasjonen fra Friluftslivundersøkelsen 1970, side 22-28. For oversiktens skyld har en nå valgt å gi beregnede gjennomsnittstall for "antall ganger" utvalget deltok i friluftsliv, idrett og mosjon i løpet av ett år (tabell 8). Disse gjennomsnittstallene ble funnet ved å veie antall personer i utvalget som deltok 1-2, 3-5, 6-9 ganger osv., med middeltallet i gruppene. Som middeltall i gruppen 60 ganger og mer ble valgt 70 ganger. Usikkerheten ved å bruke middeltallene som vekter er størst for de aktivitetene hvor det var mange personer som deltok 60 ganger eller mer. (Hadde en f.eks. valgt 65 ganger i stedet for 70 som gjennomsnitt for gruppen "60 ganger og mer" ville anslagene for hvor ofte befolkningen deltok i alt blitt 1-2 prosent lavere for enkelte av aktivitetene).

I tabell 8 er aktivitetene rangert etter hvor hange ganger befolkningen deltok til sammen i hver av aktivitetene. På grunn av at en har brukt klasser istedenfor nøyaktig antall og at "ganger" ikke alltid er klart nok definert, kan tallene ikke tolkes som nøyaktig anslag på hvor mange "ganger" aktivitetene ble utøvd. Det mest interesante er derfor størrelsesordenen av utøvingen totalt og gjennomsnittlig, og sammenligninger mellom aktivitetene.

Tabell 8. Personer 15-74 år etter gjennomsnittlig og totalt antall ganger de deltok i friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktivitetene i 1969/70 Persons 15-74 years average and total frequency of participation in outdoor recreation-, sport- and exercise-activities in 1969/70

	Gjennomsnittlig antall ganger (Average frequency)		Totalt antall ganger den tilsvarende befolkning deltok (i millioner ganger) Total frequency in the corresponding population (in millions)
	Utøverne tok del the participants took part	Alle personer tok del persons, total took part	
Badet utendørs Outdoor swimming	16	9	24
Innendørs gymnastikk, mosjon Indoor gymnastics, exercises	38	7	20
Kortere skitur Shorter skitrips	12	6	17
Fisket i sjøen Fishing in sea	14	6	16
Motorbåtturer, seiltur Boating, sailing	12	4	12
Fisket i ferskvann Fishing in lakes and rivers	11	4	10
Lengre fottur (dagstur) i skog og mark Daylong walks, hikes in forests and fields	10	4	10
Badet innendørs Indoor swimming	19	4	10
Rodd, padlet Rowing, canoeing	11	3	9
Løpetur, joggetur Jogging	21	3	9
Lengre skitur (dagstur) i skog og mark Daylong skitrips in forests and fields	10	3	8
Overnattet utendørs Camping	10	3	7
Ballspill innendørs Indoor ballgames	26	3	7

Tabell 8 (forts.). Personer 15-74 år etter gjennomsnittlig og totalt antall ganger de deltok i friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktivitetene i 1969/70 Persons 15-74 years by average and total frequency of participation in outdoor recreation-, sport- and exerciseactivities in 1969/70

	Gjennomsnittlig antall ganger		Totalt antall ganger den tilsvarende befolkning deltok (i millioner ganger)
	Utøverne tok del	Alle personer tok del	
Bærtur, sopptur Berry- and mushroom picking	5	2	6
Fotball Football	24	2	6
Lengre skitur (dagstur) i fjellet Daylong skitrips in the mountains	7	2	6
Andre ballspill utendørs Other outdoor ballgames	17	2	5
Lengre fottur (dagstur) i fjellet Daylong walks, hikes in the mountains	6	2	4
Friidrett Athletics	16	1	2
Gått på skøyter Skating (ice) ..	10	1	2
Slalåm, utfor Slalom, down hill skiing	15	1	2
Jakt Hunting	10	1	2
Hoppet på ski Skijumping	13	1	1
Orienterings-, terrengløp Orientering, cross country runs	7	-	1

Den hyppigste friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteten er det å bade utendørs. Ellers viser resultatene at den voksne norske befolkning under 75 år badet omtrent dobbelt så mange ganger utendørs som den gikk lengre fottur i skog og mark. Tallene var henholdsvis 24 millioner ganger badet, mot 10 millioner ganger på lengre fottur i skog og mark. Befolkningen badet dessuten anslagsvis 4 ganger så mange ganger som de sparket fotball og 10 ganger så mange ganger som de gikk på skøyter, kjørte slalåm og drev med friidrett.

Fordelt på de enkelte personer betyr dette at hver nordmann i alderen 15-74 år gjennomsnittlig sett badet 9 ganger utendørs i 1969/70, gikk 6 kortere skiturer og 4 lengre fotturer i skog og mark, overnattet utendørs 3 ganger (her er campingtur regnet med), plukket bær eller sopp 2 ganger, og gikk på skøyter 2 ganger.

Hvis en begrenser seg til å se på hvor ofte utøverne gjennomsnittlig deltok, viser resultatene at de som deltok i idretts- og mosjonsaktivitetene var langt mer aktive enn de som deltok i friluftsliv. De minst aktive var de som gikk fotturer og skiturer i fjellet eller plukket bær, med fra 5 til 7 slike turer i gjennomsnitt. Utøverne av innendørs gymnastikk og mosjon var aller ivrigst. Hver person som deltok i denne aktiviteten var med 38 ganger gjennomsnittlig i 1969/70. Det tilsvarer omtrent 1 dag med gymnastikk eller mosjon hver 10. dag året rundt, eller 1 dag med gymnastikk pr. uke i skoleåret. Siden skoleelevene utgjør en vesentlig del av utøverne (se kapittel IV) synes ikke dette å være et urimelig høyt tall. Det virker heller ikke urimelig at de som gikk på ski i fjellet gjorde det omtrent like mange ganger som det er dager i påsken.

En kan imidlertid ikke gå ut fra at alle som svarte la det samme i det å delta "en gang" som de ivrigste utøverne av en aktivitet ofte vil forbinde med det å delta. En bærtur behøver f.eks. ikke være noe annet enn en kortere kveldstur i skogen etter bær. Å ha sparket fotball behøver ikke å være noe mer enn "løkkefotball". Det at måleenhetene på denne måten ikke er helt entydige blir understreket av en undersøkelse som kartla fotturene i fjellet noe nærmere. (Teigland 1973). Den viste at av alle som oppga å ha gått fottur i fjellet i 1972, hadde nesten 70 prosent gått korte turer i løpet av dagen, mens "bare" 7 prosent hadde vært på flerdagersturer til fots. Den ikke uvanlige oppfatning at fottur i fjellet er en flerdagerstur fra hytte til hytte gjelder derfor ikke her. (Friluftslivsundersøkelsen 1970 registrert forøvrig bare "lengre" fotturer i fjellet slik at resultatene i disse to undersøkelsene ikke er direkte sammenlignbare).

3. Sammenhengen mellom aktivitetene.

Det er adskillige "Tordenskjolds soldater" som går igjen i tallene for dem som utøvde hver enkelt av friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktivitetene. En relativt stor del av befolkningen tok del i flere ulike aktiviteter. Dette kommer klart tilsyne i tallene for hvor mange aktiviteter de forespurte deltok i. (tabell 9).

Tabell 9. Personer 15-74 år etter antallet på friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter som de utøvde i 1969/70 Persons 15-74 years by number of outdoor recreation-, sport- and exerciseactivities in which they participated in 1969/70

	Tallet på ulike aktiviteter utøvd Number of activities taken part in					I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondents
	0	1-3	4-6	7-11	12-24		
Alle personer (prosent) persons, total (percentage)	11	27	26	26	10	100	2 681
Tallet på personer 15-74 år i befolkningen (i millioner) Number of persons 15-74 years of age in the population (in millions) .	0,30	0,74	0,71	0,71	0,27	2,75	.

Mens bare 11 prosent av de spurte (tilsvarende 300 000 personer i befolkningen 15-74 år) ikke hadde deltatt i friluftsliv, idrett og mosjon i det hele tatt, var det nesten like mange (10 prosent) som hadde deltatt i 10 eller flere av aktivitetene. Over halvparten eller 64 prosent oppga at de hadde utøvd minst 4 forskjellige friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter i 1969/70.

Dette har sannsyneligvis noe av sin forklaring i at aktivitetene utfyller hverandre etter som årstidene skifter, dvs. man står på ski om vinteren, bader om sommeren, plukker bær om høsten osv. Eller at utøverne tar del i flere aktiviteter mer eller mindre samtidig, f.eks. ved at personer som drar på fottur også bader eller fisker underveis.

Enkelte empiriske undersøkelser antyder også at en kan dele aktivitetene inn i grupper eller "rekreasjonstyper", i den forstand at personer som deltar i en aktivitet i en slik gruppe, deltar systematisk mer i de andre aktivitetene i gruppen enn i aktivitetene utenfor gruppen (Buston, 1971 a) side 47-64 og b) side 185-209, Proctor, 1962, side 77). En forklaring som Burton (1971, a) antyder er at rekreasjonstypene omfatter de aktiviteter som dekker de samme behov og krever de samme ressurser hos utøverne. Aktivitetene i en slik gruppe blir derfor de mest sannsynelige alternativer for bestemte befolkningsgrupper når disse vil utøve friluftsliv, idrett og mosjon.

En påvisning av slike klart adskilte aktivitetsgrupper kan ifølge Burton ha praktisk verdi på to måter.

For det første kan slike grupper utgjøre et mer stabilt grunnlag for å utarbeide prognoser enn den enkelte aktivitet. Usikkerhet i slike beregninger som kommer av at f.eks. skiftende klimaforhold eller motebetonte interesser endrer adferden, vil forholdsvis kunne bli mindre når en baserer seg på forholdsvis homogene grupper av aktiviteter. Forutsetningen er at skift i utøvingen i største grad foregår mellom aktivitetene i samme gruppe enn mellom aktiviteter i forskjellige grupper. For det andre kan kunnskap om slike stabile aktivitetsgrupper lette planlegging av alternative friluftslivs-, idretts- og mosjonsarealer. Tankegangen er at hvis et samfunn ikke har ressurser til å tilrettelegge mulighetene for en eller flere bestemte aktiviteter, så vil rekreasjonstypene muligens kunne fortelle hvilke andre aktiviteter som kan være et alternativ for utøverne. I den grad det er mulig å påvise slike aktivitetsgrupper vil planleggere derfor få større valg-muligheter.

Disse synspunktene har ført til at en har prøvd å undersøke om det finnes slike aktivitetsgrupper også i dette materialet. Det har vært flere metoder å velge mellom, men en har brukt den metoden som kanskje er enklest og hvor det samtidig er lettest å tolke de resultatene (McQuithy's elementære cluster - analyse, referert av Burton). Metoden er en manuell prosedyre for å gruppere korrelasjonskoeffisientene mellom to og to av de 24 registrerte friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktivitetene. I all korthet går den ut på å finne de aktiviteter som utgjør en gruppe på den måten at det ikke er andre aktiviteter som har sin høyeste korrelasjonskoeffisient med en av de aktivitetene som er med i gruppen. Ved det har en funnet fram til en form for lukket gruppe av aktiviteter som har sine høyeste koeffisienter felles.

Prosedyren har flere trinn. Første trinn består i å finn den høyeste korrelasjonskoeffisienten av alle koeffisientene mellom aktivitetene.

Den høyeste koeffisienten i dette materialet er mellom ballspill innendørs og gymnastikk eller mosjon innendørs. (Tabell 10 gir for oversiktens skyld bare tallene med to sifre). Den "høye" positive korrelasjonsverdien kan tolkes som at de som utøver mye gymnastikk innendørs også spiller mye ballspill innendørs. Det er i så fall ikke urimelig siden disse to aktivitetene ofte blir utøvd i tilknytting til hverandre i obligatoriske gymnastikk-timer på skolen og også ellers.

Table 10 (cont.). Correlationcoefficients between the 24 outdoor recreation-, sport- and exerciseactivities

Spilt *playing* fotball *football*	andre utendørs ballspill *Other outdoor ball games*	Tatt en løpe-, joggetur *Jogging*	Drevet med friidrett *Athletics*	Overnattet utendørs *Camping*	Gått lengre skitur (dagstur) *Daylong skitrips* i fjellet *in the mountains*	i skog og mark *in forests and fields*	Gått kortere skitur *Shorter skitrips*	Kjørt slalåm, utforslalom *Slalom downhill skiing*	Hoppet på ski *skijumping*	Gått på skøyter *Skating ice*	Badet innendørs svømmehall *Indoorswimming*	Spilt innendørs ballspill *Indoor ballgames*	Deltatt i innendørs gymn. mosjon *Indoor gym. sticks exercise*
K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	Y
1,00													
0,29	1,00												
0,04	0,22	1,00											
0,26	0,21	0,29	1,00										
0,09	0,14	0,14	0,11	1,00									
0,16	0,11	0,23	0,19	0,12	1,00								
0,16	0,15	0,29	0,11	0,10	0,27	1,00							
0,30	0,18	0,32	0,20	0,13	0,24	0,41	1,00						
0,20	0,12	0,16	0,18	0,03	0,20	0,12	0,19	1,00					
0,35	0,12	0,15	0,17	0,03	0,12	0,10	0,27	0,27	1,00				
0,34	0,18	0,20	0,19	0,06	0,15	0,12	0,15	0,20	0,24	1,00			
0,26	0,27	0,18	0,24	0,12	0,17	0,11	0,22	0,17	0,18	0,21	1,00		
0,41	0,45	0,32	0,38	0,12	0,20	0,15	0,21	0,19	0,26	0,32	0,42	1,00	
0,41	0,35	0,33	0,33	0,12	0,20	0,18	0,27	0,19	0,22	0,42	0,55	1,00	1,00

De aktivitetene som har sin høyeste korrelasjonskoeffisient med ballspill eller gymnastikk innendørs, ble så funnet. Tabell 10 viser at bading innendørs, fotball, friidrett og andre ballspill utendørs har sine høyeste koeffisienter med de to førstnevnte aktivitetene.

Det tredje trinnet består i å finne de aktivitetene som har sine høyeste koeffisienter med de aktivitetene som ble funnet på trinn to. I dette tilfellet ble prosedyren fortsatt til det ikke var andre aktiviteter som hadde sin høyeste korrelasjonskoeffisient med en av de aktivitetene som allerede var plukket ut. Derved var en kommet fram til en lukket gruppe av aktiviteter som har sin høyeste korrelasjonskoeffisienter felles.

Den samme framgangsmåte ble brukt for å gruppere de gjenværende aktivitetene. Aktivitetene som allerede var tillagt en gruppe, ble da holdt utenfor Resultatet var 3 andre lukkede grupper.

Den første lukkede gruppen i materialet bestod tilslutt av bading, ballspill og gymnastikk eller mosjon innendørs, fotball, andre ballspill utendørs, friidrett, orienterings- og terrengløp, løpe- og joggeturer, skihopping, slalåm og skøyteløp.

A priori var disse aktivitetene sett på som en gruppe aktiviteter med viktige fellestrekk. De er i stor grad preget av kroppslig aktivitet og kroppsbeherskelse. Til dels går denne fysiske aktiviteten ut på å bli best eller bedre enn andre ut fra visse målbare kriterier. Aktivitetene er konkurranseorienterte. Gruppen omfatter stort sett aktiviteter som vanligvis har betegnelsen idrett og mosjon.

De resterende aktivitetene ble på forhånd regnet som de mer tradisjonelle friluftslivaktivitetene og ble betraktet som en egen gruppe aktivitete utenom idrett og mosjon. Men clusteranalysen viser at disse friluftslivaktivitetene kan deles inn i tre grupper.

Den første av disse består av fem aktiviteter, fiske i sjøen, fiske i ferskvann, roing eller padling, motorbåt- og seiltur samt jakt. Disse aktivitetene er knyttet til vann, med unntak for jakt som kanskje ut fra en tilbuds- eller naturbruksklassifisering ikke skulle vært med, men det er vel også en del jakt som skjer fra båt. Bading utendørs mangler imidlertid. Når bading utendørs ikke er gruppert sammen med de andre vannorienterte aktivitetene, kan forklaringen være at det å bade er en ungdomsaktivitet, mens fiske, båtturer (og jakt) blir utøvd også av de middelaldrene deler av befolkningen. Det virker dessuten rimelig at det å fiske har havnet sammen med fritidsbruk av båt, siden fritidsfiske jo ofte foregår under båtturer. Disse korrelasjonskoeffisientene bekrefter da bare at intervjuobjektene har gitt rimelige opplysninger.

Den andre gruppen friluftslivaktiviteter består av kortere og lengre skiturer i skog og mark, lengre fottur i skog og mark (dagsturer), bading utendørs, overnatting utendørs og bærtur eller sopptur. Disse aktivitetene er også med unntak av bading utendørs tydelig orientert mot samme naturtype, dvs. mot skog og mark. Aktivitetene har dessuten en naturlig tilknytting til hverandre, f.eks. ved at noen av dem som drar på fottur også overnatter utendørs og plukker bær på samme turen.

I en tredje gruppe som en restgruppe av aktivitetene, kom lengre fotturer og skiturer i fjellet.

En bør imidlertid ikke oppfatte disse aktivitetsgruppene som klart adskilte grupper. Tabell 10 viser for det første at det er flere aktiviteter som har "høye" korrelasjoner også med aktiviteter utenfor den clustergruppen de er tillagt. Det er f.eks. ikke slik at fotvandrere og skiløpere i fjellet er så opptatt av nettopp fjellets gleder at de bare tar del i friluftsliv og mosjon i denne type av natur. Fjellvandrerne drar i relativt stor utstrekning også på lengre fottur i skog og mark, på jakt og bærtur, de fisker og tar løpeturer osv. (Det samme framgår stort sett også av en svenske undersøkelse blant fjellturister (Statens naturvårdsverk, 1969, side 7)).

Når fotturer i fjellet og skiturer i fjellet utgjør en egen gruppe kommer det av at disse aktivitetene har den høyeste korrelasjonen innbyrdes, ikke av at de to aktivitetene utgjør en klart adskilt aktivitetsgruppe. Kriteriet som metoden bygger på er med andre ord i dette tilfelle ikke særlig anvendbart til å skille ut klart adskilte grupper.

Et annet og langt strengere kriterium for å skille ut avgrensede clustergrupper (når en har med grupper på mer enn 2-3 aktiviteter) ville være at alle innbyrdes korrelasjonskoeffisienter skulle være vesentlig høyere enn koeffisientene med aktiviteter utenfor gruppen. For clustergrupper av mange aktiviteter vil det være et strengt krav. Et rimeligere kriterium i et slikt tilfelle kunne være at korrelasjonen i gjennomsnitt var klart høyere innen gruppen enn gjennomsnittet av korrelasjonen med aktiviteter utenfor gruppen. Galtung (1967, side 305) har redegjort for en slik metode. Anvender en Galtungs metode finner en at en ikke kan påvise noen clustergruppe i dette materialet.

For det andre er korrelasjonskoeffisientene i tabell 10 gjennomgående meget små i tallverdi. Hvis en høy korrelasjonskoeffisient skulle tyde på at utøverne av en aktivitet systematisk også deltok ofte i en annen aktivitet, vil små koeffisienter antyde at dette ikke forekommer

systematisk. (En kontroll viser at det neppe er ikke-lineære sammenhenger i materialet.) Mens en høy koeffisient eventuelt skulle bety at aktivitetene var alternativer eller utfylte hverandre, skulle små koeffisienter bety at det ikke var alternativer. De generelt lave koeffisientene i dette materialet (73 prosent av dem er 0,20 eller lavere i tallverdi, 97 prosent er lavere enn 0,40) gjør det derfor lite rimelig å tolke aktivitetene i clustergruppene som alternativer for utøverne eller for planleggere. Det rimelige ville være å tolke koeffisientene som om det i liten grad er substitusjonsmuligheter mellom aktivitetene og derved mellom typer av friluftslivområder og typer av idrettsanlegg.

4. Omfanget av friluftsliv, idrett og mosjon generelt.

Selv om clusteranalysen foran ikke peker ut klart adskilte typer av friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter, blir det imidlertid ofte foretatt slike avgrensinger. Det offentlige ansvar for friluftsliv, idrett og mosjon er f.eks. fordelt på to forskjellige departementer, i det Miljøverndepartementet har ansvaret for friluftslivinteressene og Kirke- og Undervisningsdepartementet dekker idretts- og mosjonsinteressene. Denne avgrensningen har imidlertid sammenheng med at friluftslivet foregår i naturområder mens idretten og mosjonen stort sett er knyttet til utendørs- og innendørs anlegg. En har med andre ord skilt mellom to typer av tilbud og ikke mellom gruppen av brukere eller etterspørselsgrupper.

Denne undersøkelsen gjør det imidlertid også mulig å gi et grovt bilde av slike brukergrupper, f.eks. ved å vise hvor mange nordmenn (15-74 år) det er som tar del i friluftsliv og i idrett- og mosjonsaktiviteter generelt. (tabell 11). Som friluftslivsaktivitet er da regnet; bading utendørs, kortere og lengre skiturer, fotturer, jakt og fiske, turer i båt, bær- og soppturer og det å overnatte utendørs. Idretts- og mosjonsaktivitetene er de resterende av de 24 registrerte aktivitetene; orienteringsløp, ballspill, friidrett, løpetur, slalåm, skihopping, det å gå på skøyter, bade innendørs og delta i innendørs gymnastikk eller ballspill.

I tabell 11 er det også tatt med svarfordelingen på et eget spørmål om hvor mange det var som hadde deltatt i konkurranseidrett. Begrepet konkurranseidrett dekker i dette tilfellet all organisert idrettsutøving også bedriftsidrett.

Tabell 11. Personer 15-74 år som tok del i friluftsliv generelt, idrett og mosjon generelt og konkurranseidrett Persons 15-74 years participating in outdoor recreation in general, sport and exercise in general, and competetive sport

	Prosent som deltok minst en gang i 1969/70 Percentage participating at least once in 1969/70	Antall utøvere i befolkningen Number of participants in the population		Konfidensintervall[1] Confidenceinterwall[1]
Friluftsliv generelt Outdoor recreation in general	89	2 450 000	±	40 000
Idrett og mosjon generelt Sport and exercise in general	37	1 020 000	±	80 000
Konkurranseidrett Competetive sport	9	250 000	±	30 000

1) Se note 1, tabell 6.
1) See note 1, table 6.

At det er langt færre som deltar i idrett og mosjon enn i friluftsliv, har mye av sin forklaring i at utøvingen av idrettsaktivitetene, og spesielt konkurranseidrett generelt, er mer fysisk krevende enn utøvingen av friluftsliv. (Dette er nærmere omtalt i kapittel V). Det er likevel interessant å konstatere at nesten 90 prosent av den norske befolkning i alderen 15-74 år deltar en eller flere ganger i friluftsaktiviteter, mens 37 prosent deltar i idrett og mosjon og 9 prosent deltar i konkurranseidrett. Dette forteller trolig noe om bruken av friluftslivområdene i forhold til idretts- og mosjonsanleggene.

Den relative betydning slike områder og slike anlegg har, kan imidlertid også belyses ved å summere antall ganger de aktivitetene ble utøvd som knytter seg til henholdsvis "innendørs- og utendørs anlegg", til "skog og mark og fjellet" og til "vann". (tabell 12).

Som aktiviteter tilknyttet vann, dvs. elver, innsjøer, saltvann, er da regnet; bading utendørs, fiske, båtturer og roturer. Aktiviteter knyttet til skog, mark og fjellet er; jakt, bærturer, orienteringsløp, løpeturer, overnatting utendørs, kortere og lengre skiturer. De som er knyttet til utendørs anlegg er; fotball og andre ballspill ute, friidrett, slalåm, skihopping og det å gå på skøyter. Innendørs aktivitetene er bading, ballspill og gymnastikk, mosjon innendørs.

Tabell 12. Personer 15-74 år etter gjennomsnittlig antall ganger deltatt i aktiviteter tilknyttet vannarealer, skog og mark og fjellet, utendørsanlegg og innendørsanlegg Persons 15-74 years by frequency of participation in activities connected with waterareas, forests-, fields- and mountain areas, outdoor facilities and indoor facilities

	Gjennomsnittlig antall ganger i aktiviteter tilknyttet: Average frequency of participation in activities connected with:					Tallet på personer som svarte Number of respondents
	Vann arealer Water areas	Skog, mark eller fjellet Forests fields or mountains	Utendørs anlegg Outdoor facilities	Innendørs anlegg Indoor facilities	Friluftsliv, idrett og mosjon generelt Outdoor recreation sport and exercises in general	
Alle personer persons, total .	26	25	7	13	70	2 681

Tabell 12 antyder at innendørs anleggene trolig ble brukt noe oftere, dvs. flere "ganger" enn utendørs anleggene i 1969/70. Aktiviteter knyttet til vann ble utøvd i like stor grad som alle ski- og fotturaktivitetene tilsammen og betydelig mer enn de aktivitetene som er orientert mot utendørs- og innendørsanlegg. Dette skulle peke på at sjøen og innenlandske vassdrag kan være like vesentlige for utøvingen av friluftslivet i Norge som skog, mark og fjellområdene. Innendørsanleggene kan være mer vesentlige for idretts- og mosjonsutøvingen generelt enn utendørs-anleggene.

Tabell 12 antyder videre at befolkningen (15-74 år) i gjennomsnitt deltok 70 ganger i alle friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktivitetene tilsammen i undersøkelsesåret 1969/70. Men gjennomsnittstallet skjuler store variasjoner i befolkningens deltaking, fra de meget aktive til de helt passive (tabell 13).

Tabell 13. Personer 15-74 år etter antall ganger de deltok i friluftsliv, idrett og mosjon generelt i 1969/70 Persons 15-74 years by frequency of participation in outdoor recreation, sport and exercise in general in 1969/70

	Antall ganger deltatt Frequency of participation					I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondents
	0	1-29	30-99	100-249	250 og over		
Alle personer persons, total ..	11	33	32	19	5	100	2 681
Antall personer i befolkningen (imillioner) Number of persons in the population (in millions)	0,30	0,90	0,88	0,52	0,14	2,74	.

Mens 11 prosent eller omlag 300 000 nordmenn ikke deltok i friluftsliv, idrett og mosjon, var omlag 25 prosent så engasjerte at de deltok 100 ganger eller mer. Nesten halvparten av befolkningen (15-74 år), deltok imidlertid mindre enn 30 ganger i disse aktivitetene i 1969/70. Interessen for og mulighetene til å delta varierer med andre ord ganske betraktelig blant nordmenn.

5. Omfanget av friluftsliv, idrett og mosjon i forhold til omfanget av noen andre fritidsaktiviteter.

Ved å sammenlikne omfanget av friluftsliv, idrett og mosjon med andre fritidsaktiviteter kan en få et grunnlag for å vurdere interessen og muligheten for friluftsliv, idrett og mosjon. Det eksisterer bare noen få tall som er direkte sammenlikbare. Disse viser hvor stor del av befolkningen smm oppsøker kulturelle og religiøse institusjoner og som har vært tilskuere til idretts-stevner. (tabell 14).

Tabell 14. Personer 15-74 år etter besøk i kulturelle institusjoner[1] og på idrettsstevner[2] i 1969/70 Persons by visits to cultural institutions[1] and sport meetings[2] in 1969/70.

	Prosent som besøkte minst en gang i 1969/70 Percentage visiting at least once in 1969/70	Antall besøkende i befolkningen Number of visitors in the population		Konfidens-interwall[3] Confidence-interwall[3]	Tallet på personer som svarte Number of respondents
Kirke, religiøse møter Church, religious meetings	66	1 820 000	±	70 000	1 584
Kino Cinema	50	1 380 000	±	80 000	1 584
Idrettstevner Sports meeting	32	880 000	±	140 000	504
Teater Theater	21	580 000	±	60 000	1 584
Museum Museum	17	470 000	±	60 000	1 584
Kunstutstilling Artshow	13	360 000	±	50 000	1 584
Konsert Conserts	12	330 000	±	50 000	1 584

1) Se note 1, tabell 6.
1) See note 1, table 6.
2) K i l d e; Kulturkonsumundersøkelsen. Statistisk Ukehefte, nr. 40, 1970.
3) K i l d e; Upublisert prøveundersøkelse, Statistisk Sentralbyrå, februar 1971.
2) Source; Kulturkonsum, Statistisk Ukehefte, nr. 40, 1970.
3) Source; Unpublished presurvey, Central Bureau of Statistics, February 1971.

Et forsøk på å sammenlikne deltaking i friluftsliv, idrett og mosjon med deltaking i de andre aktivitetene som er med i tabellen, vil måtte halte litt av flere grunner. Noen vil hevde at deltakingen ikke kan sammenliknes, fordi opplevelsene utøvingen eller besøkene gir, er så forskjellige. Like vesentlig kan det være at tabellen ikke redegjør for alle dem som ser på teater eller idrett i fjernsyn, lytter til religiøse programmer i radio osv. Men tallene skulle ha det til felles at de forteller hvor mange det er som har vært "konsumenter" av disse bestemte aktiviteter eller opplevelser utenfor hjemmene.

Slik tolket kan en si at utøvingen av friluftsliv var mer utbredt i befolkningen enn deltakingen i religiøse og kulturelle aktiviteter utenfor hjemmene. Andelen av befolkningen som utøvde de vanligste idretts-

og mosjonsaktivitetene var litt høyere enn den som besøkte de kulturelle institusjonene. Det viser seg dessuten at det var like mange tilskuere til idrettsstevner som det var aktive utøvere av idrett og mosjon. Det var tre ganger så mange tilskuere som utøvere av konkurranseidrett.

6. Omfanget av friluftsliv, idrett og mosjon i Norge i forhold til i andre land.

Et annet grunnlag for å vurdere interessen og mulighetene til friluftsliv, idrett og mosjon i Norge får en ved å sammenlikne omfanget av utøvingen her hjemme med omfanget i andre land, (tabell 15). Her må en imidlertid begrense seg til land som Sverige og U.S.A. fordi de undersøkelsene som er foretatt i Nederland, Storbritania og Frankrike vanskelig kan sammenlignes med den norske (se Outdoor Recreation Research Review Commission, 1962, Study Report nr 19 og 20; Department of the Interior, Særtrykk 1971; Statens Offentliga Utredningar 1964: 47; Central Statistical Office, Haag 1965; Brittish Travel Association/ University of Keele, 1967; Sillitoe KK, 1969 og Le Roux, 1970, side 45).

I tabell 15 er det bare tatt med aktiviteter som ble definert eller avgrenset på noenlunde samme måte ved spørsmålsformuleringene i den norske, svenske og amerikanske undersøkelsen.

Tabell 15. Utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon i Norge sammenliknet med utøvingen i Sverige og i U.S.A. Prosent The participation in outdoor recreation, sport and exercise in Norway compared with the participation in Sweden and U.S.A. Percentages

	Norge Norway 1970	Sverige Sweden 1963	U.S.A. 1965
Bading utendørs Outdoor swimming	56	67	48
Fiske fishing	58	41	30
Jakt Hunting	6	5	12
Orientering, terrengløp Orienteering, cross country runs	4	7	..
Skitur i fjellet Skiing in the mountains	28	10	..
Overnattet utendørs Camping	26	27	10
Stått på skøyter Skating, ice	8	22	9
Rodd, padlet Rowing, canoeing	30	31	..
Vært på motorbåt-, seiltur Boating, sailing ..	36	36	max-24 3)
Bading innendørs Indoor swimming	19	19	..
Skiturer Skiing	52	35	4
Folkemengde (i millioner) ..... Population (in millions)	2,7 1)	5,0 1)	141,1 2)

1) Personer 15-74 år. 2) Personer 15 år og eldre. 3) Befolkningsandelen som hadde vært på henholdsvis enten motorbåttur eller seiltur.
1) Persons 15-74 years. 2) Persons 15 years and older. 3) The population which was either boating or sailing.

Hvis vi holder oss til hovedtendensene viser undersøkelsene at nordmenn og svensker stort sett deltar mer i disse friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktivitetene enn amerikanerne. Spesielt er nordens representanter ivrige til å gå på ski.

Den eneste aktiviteten amerikanerne deltok mest aktivt i i forhold til folkemengden, var jakt med 12 prosent utøvere mot 5-6 prosent i Norge og Sverige.

Det er mer usikkert å vurdere hvem som er mest aktive av svensker og nordmenn generelt. Her skal en særlig være oppmerksom på at den norske undersøkelsen fant sted i 1970, mens den svenske foregikk i 1963 (den amerikanske i 1965.) Omfanget av utøvingen i Sverige (og U.S.A.) har sannsynligvis økt fra midten av 1960-årene og fram til 1970. Hvor mye omfanget kan ha endret seg, blir antydet av de endringene som er observert fra 1960 til 1965 i U.S.A. I løpet av disse fem årene økte andelen som deltok i friluftsliv med gjennomsnittlig 4 prosent pr. aktivitet. (Department of the Interior, 1971 a) side 5 og b) side 39). Avvikene fra hovedtendensen varierte fra en mindre reduksjon av utøverandelen (jakt) til en økning på 15 prosent (fotturer).

En kan ikke se bort fra at det har vært lignende endringer i utøvingen også i Sverige fra 1963. Når en sammenlikner svenskenes og nordmennenes utøving slik tabell 15 viser den, får en derfor begrense seg til å peke på at den svenske befolkning trolig bader noe mer enn de norske og går langt mer på skøyter. Nordmenn tar sitt igjen når det gjelder skigåing og fiske.

En bør ellers være oppmerksom på at disse tre undersøkelsene baserer seg på noe forskjellige utvalg av de respektive lands befolkninger. Utvalgenes sammensetting skulle imidlertid ikke ha noen vesentlig innflytelse på resultatet av sammenlikningene her, men kan ha det i andre sammenhenger.

IV. Ulike befolkningsgruppers utøving av friluftsliv, idrett og mosjon.

1. Utøvingen i ulike aldersgrupper.

Den generelle tendensen ar at utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon avtar med alderen, men utøvingen avtar ikke like jevnt og nedgangen begynner ikke på de samme alderstrinn for hver enkelt aktivitet. Her er det klare forskjeller mellom friluftslivaktivitetene og idretts- og mosjonsaktivitetene (figur 1).

De yngre aldersgruppene deltar i friluftsliv omtrent i samme grad opp til 40 års-alderen, men deretter synker deltakingen forholdsvis raskt med høyere alder. Idretts- og mosjonsutøvingen derimot avtar mere jevnt med alderen, men sterkest blant de unge i tjueårene.

Figur 1 viser forøvrig at omtrent hele den norske befolkning (15-74 år) deltok i friluftsliv 1969/70. Flateinnholdet under kurvene representerer den delen av befolkningen som deltok. Flateinnholdet over kurvene viser hvor stor del som ikke deltok.

Bildet er noe mer nyansert når en ser på aldersfordelingen for utøverne av den enkelte aktivitet. Figur 2 og 3 gjenngir fordelingene for et utvalg av aktivitetene; for de resterende se vedleggstabell I. Det viser seg at aldersfordelingen blant dem som plukket bær og gikk på jakt er spesiell. Interessen for å plukke bær og sanke sopp økte fram til 40 års alderen for så å synke igjen. Høy alder ser imidlertid ikke ut til å ha vært til hinder for det å dra på jakt. Alle aldersgrupper deltok i denne aktiviteten i omtrent like stor grad. Å gå fottur i fjellet varierte også relativt lite med alderen; først blant 60-åringene ble det klart færre utøvere. Å bade utendørs var imidlertid en undomspreget aktivitet. Mens 85 prosent av de aller yngste badet utendørs i 1970 var det bare omlag 12 prosent av de aller eldste som gjorde det.

Idretts- og mosjonsaktivitetene er også typiske ungdomsaktiviteter.

En har ovenfor kommentert andelen som har deltatt i bestemte aldersgrupper. Det kan også være interessant å se på hvor mange unge som deltok i forhold til eldre. (Se vedleggstabell 2). Det viser seg f.eks. at minst 50 prosent av utøverne av de fleste friluftslivaktivitetene var over 34 år gamle. Mens 85 prosent av de aller yngste (15-24 år) badet utendørs utgjorde de likevel bare 28 prosent av alle dem som badet utendørs.

En bør derfor ikke se på friluftslivaktivitetene som noe bare ungdommen holder på med. Et slik utsagn er i tilfelle riktigere for idretten og mosjonens vedkommende. For idretts- og mosjonsaktivitetene utgjorde aldersklassen (15-24 år) fra 60 til 75 prosent av utøverne.

Figur 1. Personer 15-74 år etter utøvingen av friluftsliv generelt, idrett og mosjon generelt og konkurranseidrett for ulike aldersgrupper. 1969/70
Persons 15-74 years by participation in outdoor recreation generally, sport and exercise in general and competetive sport for age groups. 1969/70

Personer som deltok. Prosent
Persons participating. Percentages

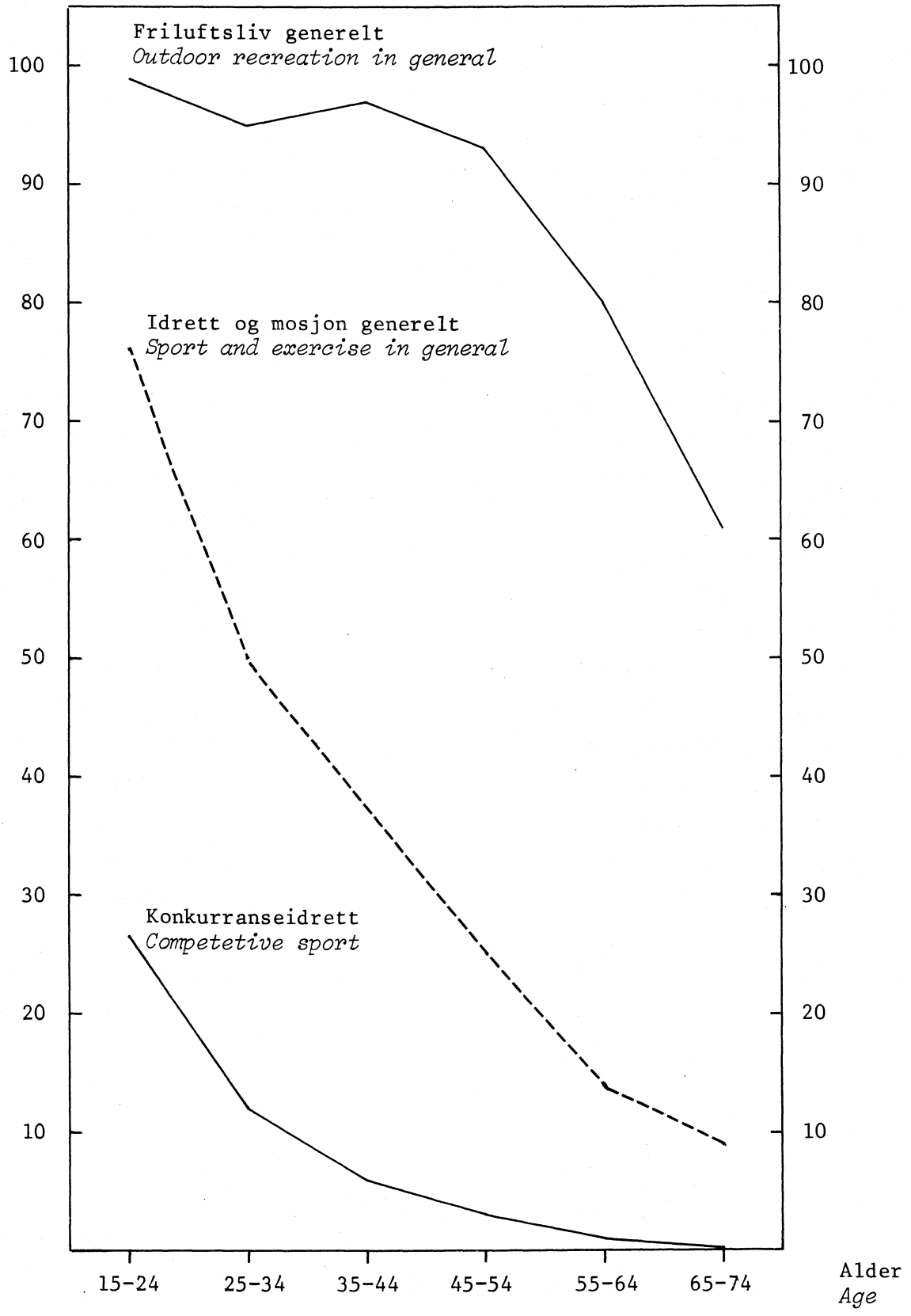

Figur 2. Personer 15-74 år etter utøvingen av friluftslivaktiviteter for ulike aldersgrupper. 1969/70 *Persons 15-74 years by participation in outdoor recreation activities for age groups. 1969/70*

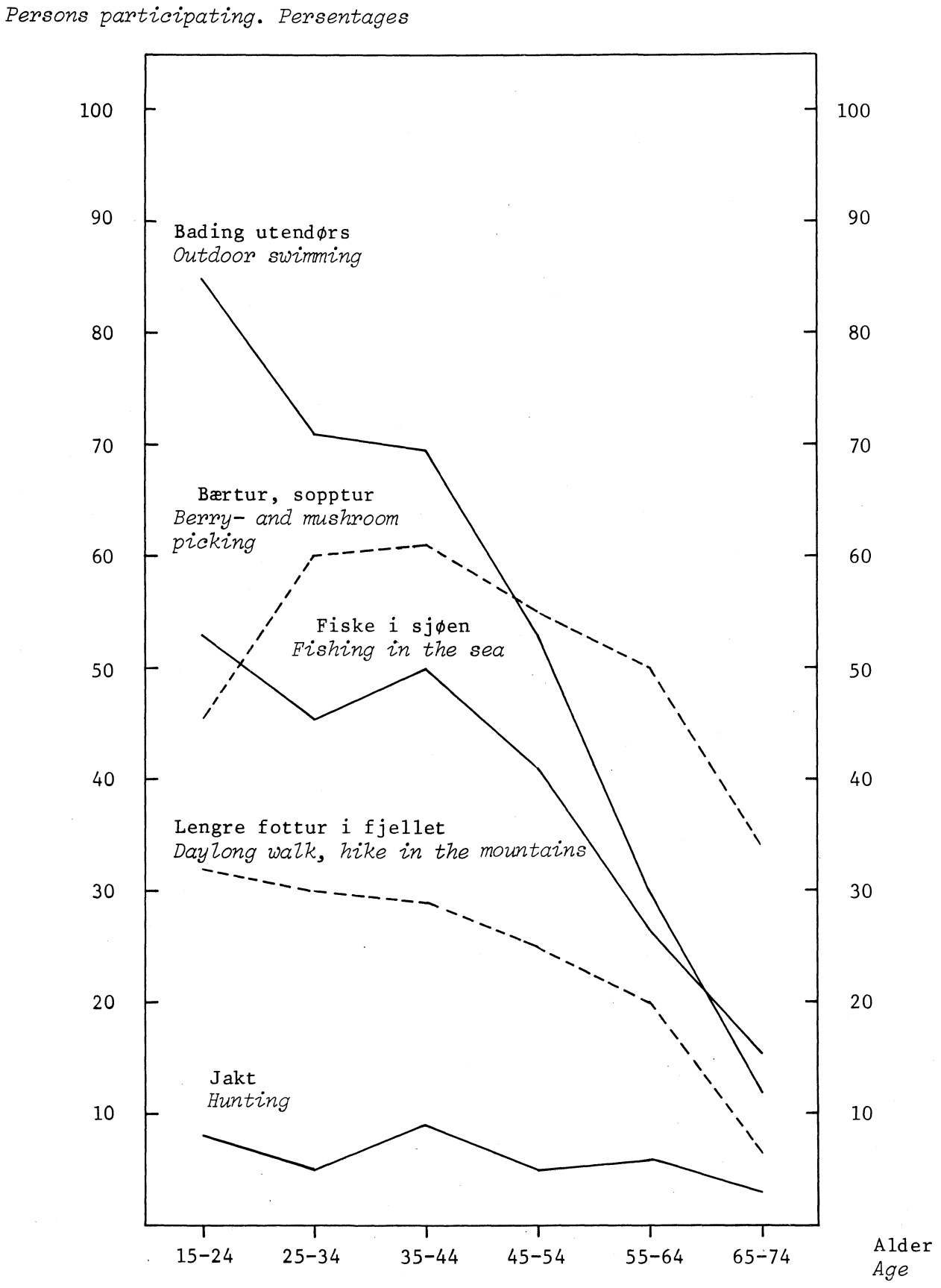

Figur 3. Personer 15-74 år etter utøvingen av idretts- og mosjonsaktiviteter for ulike aldersgrupper. 1969/70 *Persons 15-74 years by participatio in sport- and exerciseactivities for age groups. 1969/70*

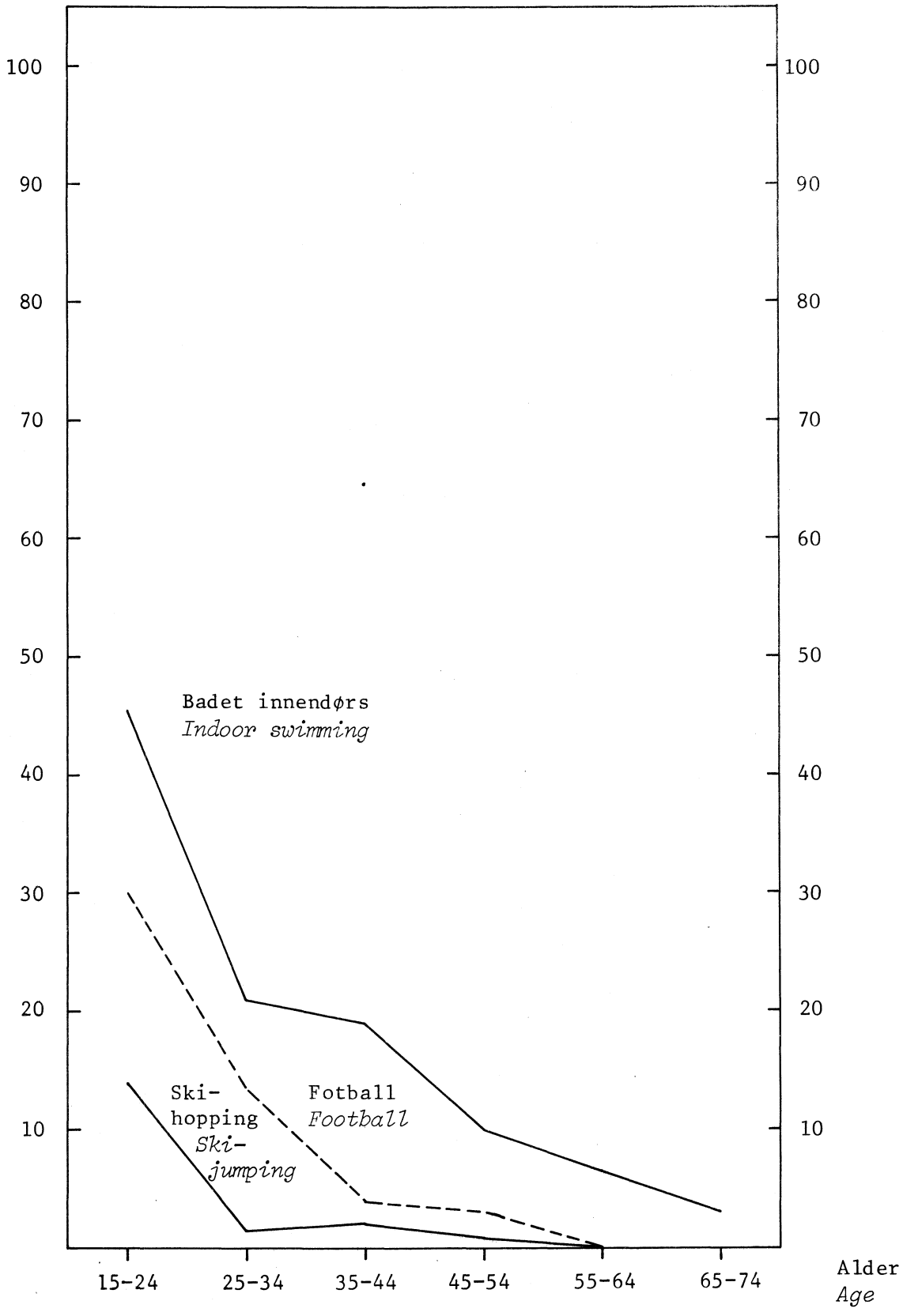

Av de anslagsvis 250 000 nordmenn som f.eks. sparket fotball i 1970 var omtrent 160 000 under 25 år. Av de ca. 110 000 som hoppet på ski det året, var omtrent 80 000 under 25 år. Tabell 6 og vedleggstabell II kan brukes til lignende beregninger også for de andre aktivitetenes vedkommende.

2. Utøvingen blant menn og kvinner.

Det var stort sett flere menn enn kvinner som utøvde friluftsliv, idrett og mosjon i 1970 (figur 4). Spesielt gjelder dette jakt, fotball, skihopping og konkurranseidrett hvor 80 prosent av utøverne var menn. Den eneste aktiviteten hvor kvinnene var i flertall blant utøverne, var bær- og soppturer. Det var dessuten like mange kvinner som menn som deltok i gymnastikk innendørs, dvs. av de omtrent 520 000 personer som deltok i gymnastikk var anslagsvis 260 000 kvinner.

Kvinners og menns deltaking i de ulike aktiviteter framgår av vedleggstabell I.

3. Utøvingen i ulike inntekts- og utdanningsgrupper.

Av figur 5 og 6 går det fram at utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon øker med inntekts- og utdanningsnivået.

Det virker kanskje mindre rimelig at inntekt eller utdanning i seg selv forklarer disse sammenhengene. For selv billige og enkle aktiviteter som det å bade utendørs og gå tur i skog og mark, har klart flest utøvere blant personer med høy utdanning eller inntekt (se vedlegg I). En forklaring er at det er de unge som har best utdanning og til dels høyest inntekt slik at sammenhengen her delvis gjennspeiler hvordan utøvingen synker med alderen.

En annen del av forklaringen kan være at inntekt og utdanning skiller mellom sosiale miljøer med bestemte interesser og verdier. En tredje forklaring er at gruppene med høy inntekt og utdanning til vanlig også har mye av andre ressurser eller fordeler som mere fritid, mere utstyr, bedre ferdigheter osv. (se kapittel V). En fjerde forklaring kan være, som påpekt i en britisk undersøkelse, at grupper med høy inntekt og utdanning er bedre informert om hvor og hvordan en kan utøve fritidsaktiviteter rimelig. (British Travel Assocoation/University of Keele, 1967, side 6).

Den vesentligste forklaringen er sannsynligvis ulik tilgang på ressurser. (se kapittel V).

Figur 4. Personer 15-74 år som deltok i friluftsliv, idrett og mosjon etter kjønn. 1969/70
Persons 15-74 years participating in outdoor recreation, sport and exercise by sex. 1969/70

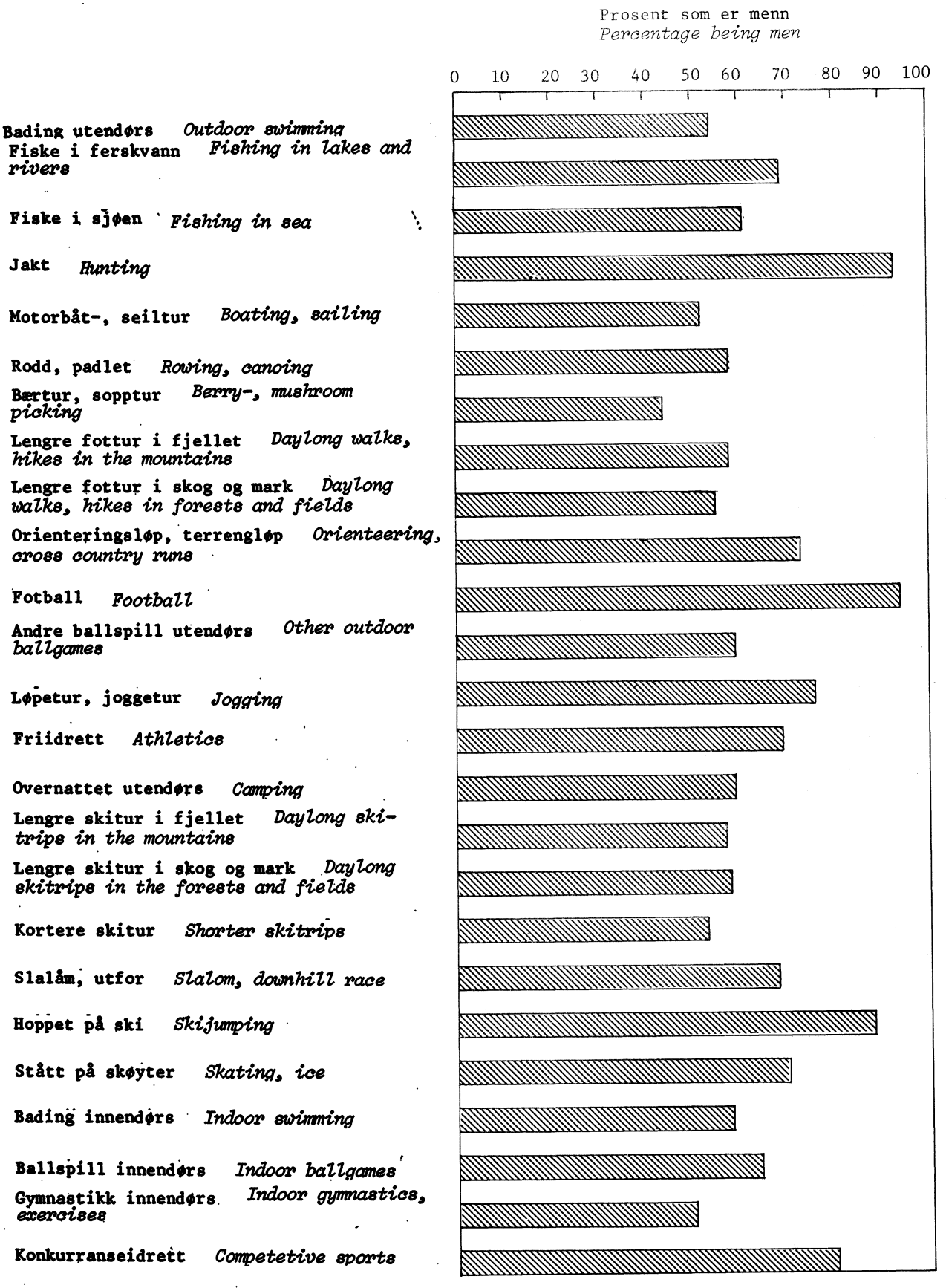

Figur 5. Personer 15-74 år etter utøvingen av friluftsliv generelt, idrett og mosjon generelt og konkurranseidrett for ulike husholdningsinntekter. 1969/70 *Persons 15-74 years participation in outdoor recreation generally, sport and exercise in general and competetive sport for household incomes. 1969/70*

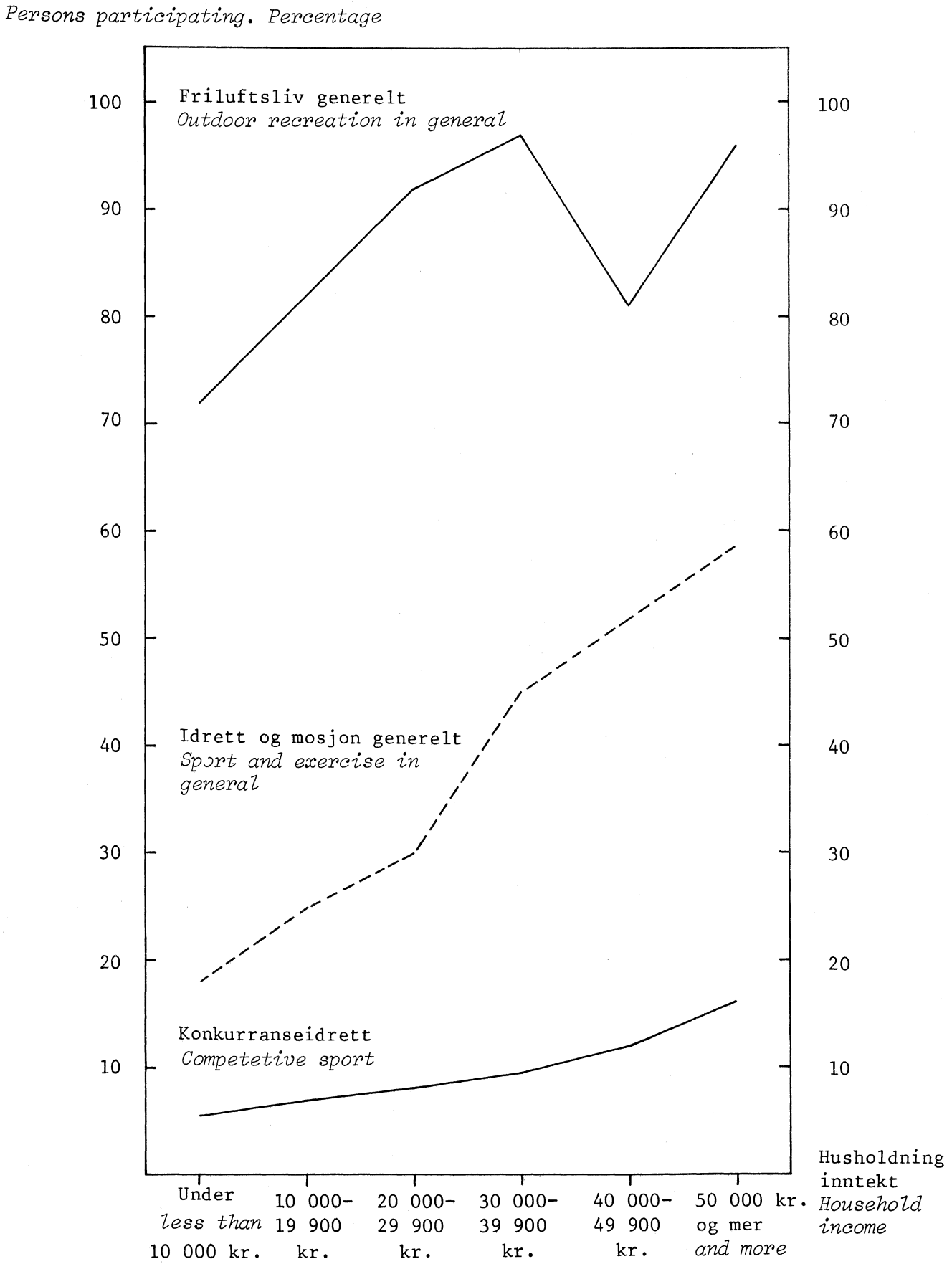

Figur 6. Personer 15-74 år etter utøvingen av friluftsliv generelt, idrett og mosjon generelt og konkurranseidrett for ulike utdanninger. 1969/70
Persons 15-74 years by participation in outdoor recreation generally, sport and exercise in general and competetive sport for educations. 1969/70

Personer som deltok. Prosent
Persons participating. Percentages

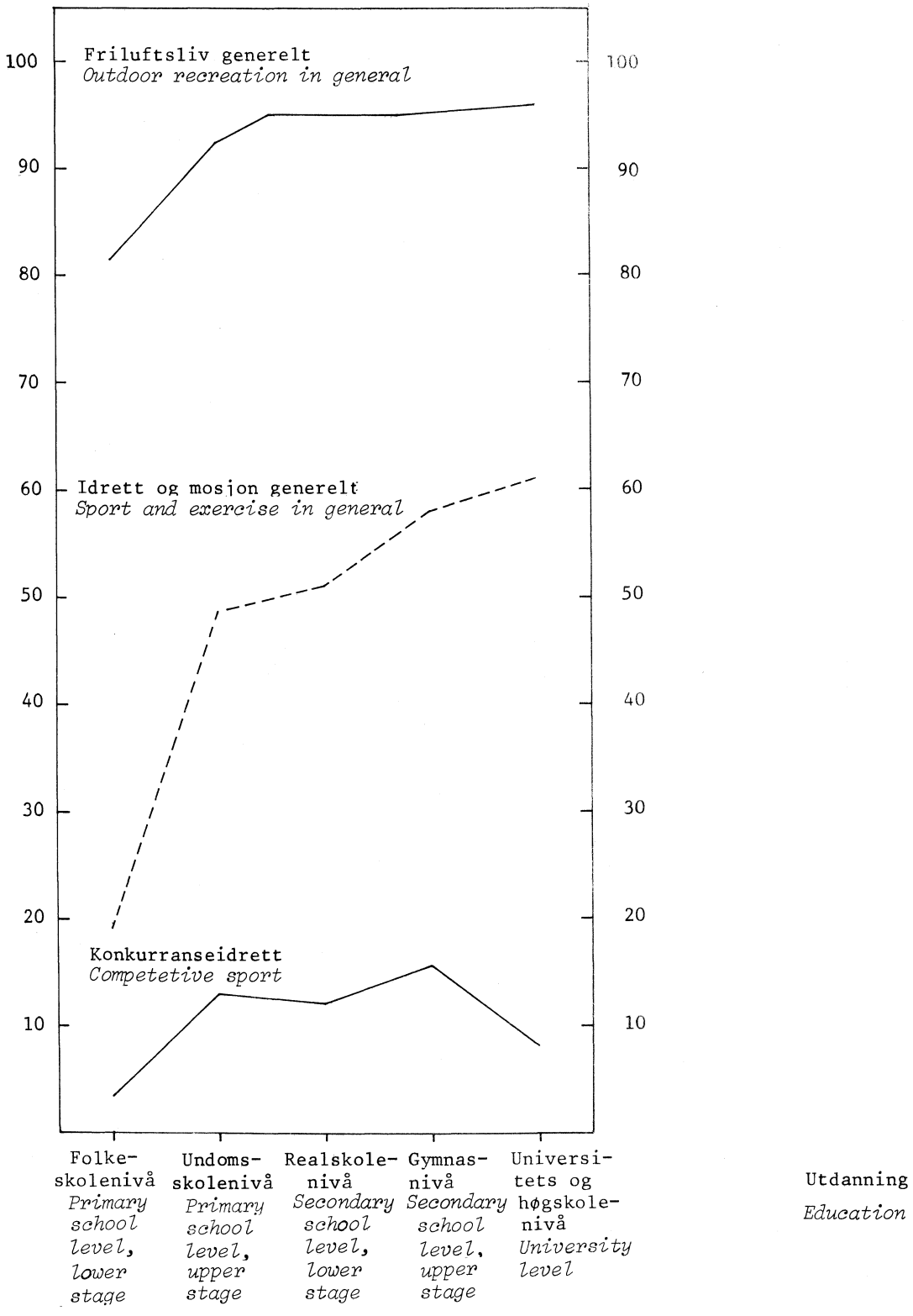

4. Utøvingen etter levevei og typer av husholdninger.

Grupperer en befolkningen etter levevei står skoleelever og studenter fram som særlig ivrige utøvere av friluftsliv, idrett og mosjon. De deltar mer enn alle andre befolkningsgrupper i friluftslivaktivitetene med unntak for bærplukking og jakt. (Tabell I). Skoleelevene deltar ellers spesielt mye i mosjonsaktivitetene innendørs. Mens noe under 20 prosent av befolkningen i alderen 15-74 år deltok i gymnastikk, ballspill eller bading innendørs, deltok fra 70 til 80 prosent av skoleelevene og studentene. Obligatoriske gymnastikktimer svarer nok for mye av dette.

Pensjonistene deltok som ventet minst av alle. De var imidlertid aktive fiskere, dro mye på bærtur og båttur, badet og gikk kortere skiturer samt lengre fotturer i skog og mark.

En annen gruppe som deltok relativt sjelden, var husmødrene. De var derimot ivrigst av alle til å plukke bær og sanke sopp. Husmødrene er forøvrig stort sett bare friluftslivutøvere og deltar lite i idrett og mosjon, bortsett fra bading og gymnastikk innendørs .

Blant de yrkesaktive er ansatte i vareproduserende og tjenesteytende næringer mest aktive. Det er langt færre jordbrukere, fiskere skogbrukere og selvstendige ellers som deltar. Et unntak er jakt hvor jordbrukerne og de selvstendige næringsdrivende dominerer.

Det var ventet at de ugifte uten egen husholdning og de forpliktelsene som vanligvis hører med å være gift, skulle ha størst muligheter for å delta i friluftsliv, idrett og mosjon. De deltok også vesentlig mer enn andre, når en unntar bær- og soppturer. De som er gift deltar mindre, og jo eldre barn en har, jo lavere blir aktiviteten. Denne utviklingen faller imidlertid sammen med at foreldrene selv er blitt eldre. Forskjellen blir derfor omtrent borte når en sammenlikner personer med samme alder, men i ulike husholdningstyper. De ugifte uten egen husholdning deltar imidlertid noe mer enn de gifte i samme alder. Dette gjelder både utøvingen av friluftslivaktivitetene og idretts- og mosjonsaktivitetene generelt.

5. Utøvingen i ulike handelsfelt, typer strøk og natur på bostedet.

Undersøkelser i andre land viser at utøvingen av fritidsaktivitetene varierer relativt lite mellom de ulike landsdeler, typer strøk og naturomgivelsene på bostedet. (Outdoor Recreation Research Review Commission, rapport nr 20, side 13 og Statens offentliga utredningar 1964. Friluftslivet i Sverige). Det samme er tilfelle her i Norge (vedleggstabell I).

Forklaringer på de regionale forskjellene som er tilstede, ser ut til å ligge i de ulike mulighetene som landsdelene gir for å delta. Derfor virker det umiddelbart rimelig at f.eks. folk i Nord-Norge og i fjellområdene badet mindre utendørs i 1970 enn andre, og at de var oftere på bærtur, fisket i ferskvann og gikk tur i fjellet. Det samme må være forklaringen når en finner at de som bor i kystområdene er ivrigst i å dra på båttur og fiske i sjøen.

Stort sett gjelder det imidlertid at folk i byer og andre tettsteder deltar mer enn befolkningen i spredtbygde strøk, bortsett fra at landsbefolkningen er ivrigst i å fiske, plukke bær og dra på jakt. En forklaring som ofte blir nevnt er at befolkningen i landdistriktene er nærmere knyttet til naturomgivelser og mosjonsgivende virksomhet til daglig. De har derfor mindre behov for å utøve friluftsliv, idrett og mosjon enn byfolk. Forklaringer vil bli nærmere vurdert i kapittel V. Omtrent 50-60 prosent av alle friluftslivs-, idretts- og mosjonsutøverne bodde i Østre handelsfelt i 1970, mens bare rundt 10 prosent var bosatt i Midtre og Nordre handelsfelt (se vedleggstabell III). Det betyr f.eks. at omtrent 950 000 av de vel 1,5 millioner nordmenn som badet utendørs i 1969/70 var bosatt på Østlandet eller på Sørlandet, dvs. i Østre handelsfelt.

Det betyr også - siden nordmenn i forholdsvis liten grad reiser på ferie- og helgetur utenfor de handelsfelt de er bosatt i. (Ferieundersøkelsen 1970) - at "forbruket" av friluftslivs-, idretts- og mosjonsgodene er svært ujevnt fordelt på landets arealer. Omtrent 50-60 prosent av utøvingen foregår med andre ord i arealer og anlegg i Østre handelsfelt, 20-30 prosent i Vestre handelsfelt mens f.eks. bare omlag 10 prosent er knyttet til arealer i Midtre og Nordre handelsfelt.

V. Om årsaker til og hindringer for utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon.

1. Om behovs- og valghandlingsteorier.

Generelt kan behovsteoriene skisseres slik:

"Behov ... er en spændingstilstand som individet forsøger at tilfredstille ved at bringe seg selv i en slik situasjon der opløser spændingen. Behov er altså en aktiverende process."

(Psykologen Ingrid Gehl sitert etter Solheim 1973, side 4.)

De behov eller spenningstilstander som fører til utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon har i følge mange forfattere og planleggere, sin bakgrunn i ulike endringer i menneskets miljø og livsform, (se Clawson og Knetsch 1971 for referanser.)

Menneskets livsform gjennom årtusener f.eks. har vært preget av kroppslig aktivitet, av naturomgivelser, av mangfoldige arbeidsoppgaver og opplevelser. I dag derimot blir det hevdet, er livsformen i økende grad preget av stillesittende, ensidig eller stressende arbeid, av støy, forurensninger, konsentrasjon av mennesker samt manglende naturopplevelser i byene og tettstedene. Denne endrede livsformen har ført til et økt behov for miljøforandringer, naturopplevelser og fysisk aktivitet (som det moderne levesettet gir lite av). Friluftslivs-, idretts- og mosjonsgodene er derfor "demanded by individuals who "need" release from the tensions of modern occupational and urban life" (Wilensky, 1960, side 544).

Et større behov for avspenning kan være forklaringen på at by- og tettstedsbefolkningen i noe større grad enn andre utøver friluftsliv, idrett og mosjon. Den tiltagende urbanisering og industrialisering er utfra denne teorien forklaringen på den sterke økningen i utøvingen, av disse aktivitetene som er observert i de fleste vestlige land. Eller sagt med Østlandskomiteens ord; "Den tiltagende urbanisering øker befolkningens behov for aktivitet i friluft og naturopplevelse i fritid (Innstilling fra Østlandskomiteen 1969, side 55).

Mens behovsteoriene mer er knyttet til sosialpsykologiske teorier og også til filosofiske vurderinger av hva mennesket er (og derfor gjør), har valghandlingsteoriene sin bakgrunn i sosialøkonomisk teori. Kort skissert ser valghandlingsteoriene på menneskelig adferd som valg mellom forskjellige handlingsalternativer. Valgene er bestemt av individenes interesser (preferanser) og tilgangen på ressurser.

Om et individ deltar i friluftsliv, idrett og mosjon, avhenger utfra slike teorier av de erfaringer individet har, av sosiale og kulturelle påvirkninger og den mengde (og kvalitet) av fritid, utstyr, friluftslivområder, idrettsanlegg osv. som individet disponerer og har tilgang til.

Det er ikke meningen her å foreta en inngående drøfting av disse to teoriene og alle variantene av dem. Gode redegjørelser og vurderinger kan en finne hos; Clauson & Knetsch (1971); Burch (1969) og Seierstad (1967). Der gis det også videre referanser. Det er heller ikke meningen å vise at det er noen motsetningsforhold mellom teoriene. Når en har trukket et skille, er det for å lette systematiseringen av stoffet og for klarere å få belyst noen av de verdivurderinger som i offentlig debatt, direkte eller indirekte, blir knyttet til utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon. Framstillingen tar her som i det forrige kapitlet, for seg de enkelte forklaringsfaktorer hver for seg.

2. Behov som forklaring på utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon.

i) Behovet for kroppslig aktivitet eller mosjon.

Et av de trekk ved det moderne levesett som i følge behovsteoriene skulle føre til et økt behov for friluftsliv, idrett og mosjon, er at levesettet i økende grad er preget av stillesittende arbeid og arbeidsreiser. Denne mangelen på mosjon eller fysisk aktivitet i arbeidslivet skulle føre til et økt behov for kroppslig aktivitet utenom arbeidet. De som bruker kroppen mye i arbeidssituasjonen skulle i mindre grad ha dette behovet.

I friluftslivundersøkelsen 1970 forsøkte en å kartlegge dette for de ykesaktives og skoleelevenes vedkommende. Denne kartleggingen viser at de fleste yrkesaktive har noe fysisk aktivitet i arbeidet, men om det er mosjon i betydningen "en helsebringende måte å bruke kroppen på," er nok ikke helt sikkert. (tabell 16). De færreste har imidlertid mye fysisk aktivitet enten det nå er under arbeidet eller på veien til og fra arbeidsstedet.

Nesten 60 prosent av de yrkesaktive eller 800 000 personer har stillesittende arbeid eller lite kroppslig aktivitet i arbeidet. De aller fleste av dem, over 80 prosent eller nesten 1,2 millioner personer, har ingen eller minimalt (under 7 minutters gange/sykling hver vei) med kroppslig aktivitet til og fra arbeidsstedet.

Elever og studenter har enda mindre fysisk aktivitet i sin arbeidssituasjon (tabell 17).

Tabell 16. Yrkesaktive personer etter grad av kroppslig aktivitet, i arbeidet og på vei til og fra arbeidsstedet i 1969/70
Economically active persons by extent of physical activity at work and on way to work and back home in 1969/70

	Prosent Per cent	Antall personer i befolkningen Number of persons in the population	Konfidense-intervall[1] Confidence-intervall[1]
Kroppslig aktivitet i arbeidet Physical activity at work			
Stillesittende arbeid Mainly retentary work	25	350 000	± 40 000
Sittende eller stående arbeid med noe gange, løfting eller bæring Work implying some walking, lifting and carrying	33	470 000	± 40 000
Arbeid som medfører mye gange, løfting eller bæring Work implying much walking, lifting or carrying	30	420 000	± 40 000
Tungt kroppsarbeid Heavy physical labour	12	170 000	± 30 000
Alle yrkesaktive Economically active persons, total	100	1 410 000[2]	± 30 000
Tallet på personer som svarte Number of respondents	1 377		
Kroppslig aktivitet til og fra arbeidet Physical aktivity on way to work and back home			
Går/sykler ikke Not walking or bicycling	67	40 000	± 50 000
Går/sykler under 15 min. daglig Walking or bicycling less than 15 minutes	17	240 000	± 40 000
Går/sykler 15-29 min. daglig Walking or bicycling 15-29 minutes	8	110 000	± 30 000
Går/sykler 30 min. eller mer daglig Walking or bicycling 30 minutes or more	6	80 000	± 30 000
Uoppgitt No answer	2		
Alle yrkesaktive Economically active persons, total	100	1 410 000[2]	± 30 000
Tallet på personer som svarte Number of respondents	1 377		

1) Se note 1, tabell 6. 2) Tallet er beregnet ut fra denne intervjuundersøkelsen)1970) og er 4 prosent lavere enn det anslag Statistisk Sentralbyrås arbeidskraftsundersøkelser gir for året 1972. (Som yrkesaktive er da regnet personer med arbeid minst halvparten av normal arbeidsuke).

1) See note 1, table 6. 2) The number of economically active persons is calculated on basis of this survey (1970). The number is 4 per cent lower than estimates based on the Labou force sample survey in 1972.

Tabell 17. Skoleelever, studenter over 15 år etter grad av kroppslig aktivitet i undervisningen og på vei til og fra undervisningsstedet i 1969/70 Pupils, students 15 years and older by extent of physical activity in the education and on way to the place of education and back home in 1969/70

	Prosent Per cent	Antall personer i befolkningen Number of persons in the population	Konfidense-intervall[1] Confidence-intervall[1]
Kroppslig aktivitet i undervisningen Physical activity in the education			
Stillesittende skolegang Mainly redentary education	94	225 000	± 20 000
Skolegang som medfører mye eller noe kroppsarbeid Education emplying some or much physical labour	6	:	:
Alle skoleelever, studenter Pupils, students, total	100	240 000[2]	
Tallet på personer som svarte Number of respondents	217		
Kroppslig aktivitet til og fra undervisningen Physical activity on the way to education and back home . .			
Går/sykler ikke No walking or bicycling	47	110 000	± 20 000
Går/sykler under 15 min. daglig Walking or bicycling less than 15 minutes	34	80 000	± 15 000
Går/sykler 15 min. og mer daglig Walking or bicycling 15 minutes and more	19	:	:
Alle skoleelever, studenter Pupils, students, total	100	240 000[2]	
Tallet på personer som svarte Number of respondents	217		

1) Se note 1, tabell 6. 2) Tallet er hentet fra undervisningsstatistikken (Statistisk Årbok, 1972, side 315). Denne intervjuundersøkelsen anslo antall skoleelever og studenter til omtrent 220 000, dvs. 10 prosent mindre enn det undervisningsstatistikken angir. Forskjellen har ganske sikkert sammenheng med at mange i alderen 15-24 år falt fra i undersøkelsen.
1) See note 1, table 6. 2) The number of pupils, students is based on the educational statistics (Statistical Yearbook 1972, page 315). This survey estimated the number to 10 per cent less because of non-response.

Ser en bort fra de obligatoriske gymnastikktimene har 94 prosent av elevene lite kroppslig aktivitet i skoletiden. De fleste, vel 80 prosent, har heller ingen kroppslig aktivitet til og fra skolestedet.

Noe av forklaringen på at så få oppgir at de går eller sykler til og fra arbeids-/skole-stedet er antakelig at en del, sykler eller går så kort strekning absolutt sett i forhold til total distanse, at de ikke

har regnet det som å "gå eller sykle til og fra arbeidet/skolen".

Bruken av privatbil og kollektive transportmidler forklarer nok også mye. Privatbilenes betydning er antydet i tabell 18.

Tabell 18. Yrkesaktive personer og elever 15-74 år etter om de gikk eller syklet til og fra arbeidsstedet, skolen og om de hadde tilgang til personbil i 1969/70. Prosent Economically active persons and pupils 15-74 years, students by walking or bicycling on way to work, school and back home, by having access to private car or not in 1969/70. Percentages

	Går/ sykler ikke Not walking or bicycling	Går/sykler Walks/bicycles		I alt total	Tallet på personer som svarte Number of respondents
		Under 15 min. less than 15 minutes	15 min. og mer 15 minutes and more		
Tilgang til personbil					
Access to private car					
Har tilgang Have access.	70	18	10	100	1 062
Har ikke tilgang Have not access	54	22	22	100	529
Alle personer Persons, total	64	19	15	100	1 594

Den kroppslige aktivitet i arbeidet er avhengig av yrket. Tungt kroppsarbeid forekommer stort sett bare i primærnæringene jordbruk, skogbruk og fiske. De yrkesaktive i de tjenesteytende næringene ("andre ansatte") har i overveiende grad fysisk aktivitet under arbeidet. I tabell 19 er de yrkesaktive fordelt på levevei og rangert etter graden av kroppsarbeid. Upublisert materiale fra denne undersøkelsen viser at kvinnene og personer med høy utdanning og inntekt i større grad er sysselsatt i tjenesteytende næringer enn i andre næringer. Jordbruks-, skogbruks- og fiskenæringene har en overvekt av eldre yrkesaktive. Dette er med på å forklare hvorfor de eldre aldersgruppene i større grad har tungt kroppsarbeide enn de yngre, mens kvinnene og de med høy utdanning og inntekt har mest av stillesittende arbeid (tabell 20).

Tabell 19. Yrkesaktive personer etter grad av kroppslig aktivitet i arbeidet og etter levevei. Prosent Economically active persons by extent of physical activity at work, and by economic activity. Percentages

	Stillesittende arbeid Mainly sedentary work	Sittende eller stående arbeid med noe gange, løfting eller bæring Sitting or standing at work with some working, lifting or carrying	Arbeid som medfører mye gange, løfting eller bæring Work emplying much walking, lifting or carrying	Tungt kropps-arbeid Heavy physical labour	I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondents
Levevei						
Economic Activity						
Selvstendige med jordbruks-, skogbruks og fiskearbeid Self-employed .	1	8	13	70	100	130
Ansatte med jordbruks-, skogbruks- og fiskearbeid Wage earners in agriculture, forestry and fishing	5	14	24	57	100	37
Ansatte ved bergverks-, industri-, bygge- og anleggsarbeid Wage earners in mining, manufacturing and construction ..	9	32	50	9	100	374
Andre selvstendige Other selfemployed ..	15	40	36	9	100	126
Andre ansatte Other wage earners	40	36	22	1	100	710
Alle yrkesaktive Economically active persons, total	25	32	30	12	100	1 377

Tabell 20. Yrkesaktive personer etter grad av kroppslig aktivitet i arbeidet, for ulike aldersgrupper, kjønn, utdanning, husholdningsinntekt og type strøk for bosted. Prosent Economically active persons by extent of physical activity at work, for age groups, sex, educations, household incomes and types of residential area. Percetages

	Stillesittende arbeid Mainly sedentary work	Sittende eller stående arbeid med noe gange, løfting eller bæring Sitting or standing at work with some working, lifting or carrying	Arbeid som medfører mye gange, løfting eller bæring Work emplying much walking, lifting or carrying	Tungt kroppsarbeid Heavy physical labour	I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondents
Alder Age						
15-24 år year ..	26	34	32	7	100	221
25-34 " " ..	28	31	32	9	100	220
35-44 " " ..	29	32	29	9	100	264
45-54 " " ..	25	32	30	13	100	346
55-64 " " ..	19	30	29	20	100	254
65-74 " " ..	21	33	26	15	100	72
Kjønn Sex						
Menn Men	21	28	33	16	100	1 016
Kvinner Women ..	36	42	22	0	100	361
Utdanning Education						
Folkeskolenivå Primary school level, lower stag	10	34	37	18	100	555
Ungdomsskolenivå Primary school level, upper stage	17	35	32	14	100	304
Realskolenivå Secondary school, lower stage	43	27	23	7	100	209
Gymnasnivå Secondary school level, upper stage	34	34	28	5	100	176

Tabell 20 (forts.). Yrkesaktive personer etter grad av kroppslig aktivitet i arbeidet, for ulike aldersgrupper, kjønn, utdanning, husholdningsinntekt og type strøk for bosted. Prosent Economically active persons by extent of physical activity at work, for age groups, sex, educations, household incomes and types of residential area. Percentage

	Stillesittende arbeid Mainly sedentary work	Sittende eller stående arbeid med noe gange, løfting eller bæring Sitting or standing at work with some working, lifting or carrying	Arbeid som medfører mye gange, løfting eller bæring Work emplying much walking, lifting or carrying	Tungt kroppsarbeid Heavy physical labour	I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondents
Utdanning (forts.)						
Education (cint.)						
Universitets og høgskolenivå University level..	59	28	13	0	100	80
Husholdningsinntekt Household income						
Under less than 10 000 kr.	15	32	22	26	100	88
10 000-19 900 kr.	13	28	33	25	100	238
20 000-29 900 "	16	32	40	10	100	418
30 000-39 900 "	25	38	28	8	100	278
40 000-49 900 "	47	30	18	5	100	141
50 000 og over and more	48	29	19	4	100	199
Type strøk for bosted Type of residential area						
Oslo,Bergen, Trondheim	34	36	27	2	100	234
Tettbygd ellers Other densely populated	31	36	30	3	100	539
Spredtbygd Sparsely populated areas	17	27	31	24	100	604
Alle personer Persons, total ..	25	32	30	12	100	1 377

Hvis behovet for friluftsliv, idrett og mosjon øker jo mindre kroppslig aktiv en er i arbeidet, skulle behovet være størst blant yrkesaktive kvinner, blant byfolk og i befolkningsgrupper med høyere inntekt og utdanning. Mindre behov for mosjon i fritiden skulle de med tungt kroppsarbeid ha. Dette siste innebærer at de eldre aldersgruppene, menn og grupper med lavere utdanning og inntekt, samt folk bosatt i spredtbygde strøk, skulle ha noe mindre behov for friluftsliv, idrett og mosjon.

Men det ser ikke ut til å være noen klar sammenheng mellom et slikt antatt behov og utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon generelt. De yrkesaktives friluftslivs-, idretts- og mosjonsadferd varierer riktignok noe med hvor mye kroppslig aktivitet de har i arbeidet (tabell 21). Men forskjellene blir omtrent borte når en holder alder, kjønn osv. konstant, dvs. sammenlikner personer med samme alder eller kjønn og deres utøving samt kroppslige aktivitet i arbeidet. De som har stillesittende arbeid deltar med andre ord ikke mer i friluftsliv, idrett og mosjon enn de som har noe eller mye gåing, løfting eller bæring under arbeidet. Personer med stillesittende arbeid deltar noe mer enn de som har tungt kroppsarbeid. Men forskjellen er så liten at de befolkningsgruppene som skulle ha behov for mosjon i fritiden ikke kan sies å delta særlig mer enn andre.

En forklaring kan være at personer med lite kroppsarbeide skaffer seg kompenserende fysisk aktivitet i fritiden gjennom andre gjøremål enn dem som ble registrert i denne undersøkelsen; f.eks. ved å bruke mosjonsapparater hjemme, arbeide i hage og hus, gå turer i boligområder, sykle osv. En vurdering av de opplysningene som er innhentet om slike aktiviteter i andre undersøkelser, tyder imidlertid ikke på at dette er noen god forklaring. (Fakta, 1969, og Norsk Institutt for By- og regionforskning, 1972 side 92 o.f.).

En annen forklaring kunne være at personer med stillesittende arbeid tar del i <u>mer</u> fysisk anstrengende fritidsaktiviteter ann andre personer, noe som eventuelt ikke vil gå fram av en generell framstilling som i tabell 21. Men det er lite som tyder på at slike adferdsforskyvninger, når en sammenholder hvem som deltar i de enkelte friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktivitetene og hvem som har lite eller mye kroppsarbeid.

En tredje forklaring kan være at det <u>ikke</u> er noen sammenheng mellom utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon og behovet for mosjon eller fysisk aktivitet i fritiden (som reaksjon på lite mosjon i arbeidet). Det stemmer imidlertid dårlig overens med at utøverne selv ofte forklarer sin egen deltaking ut fra behovet for mosjon. (Se f.eks. Haakenstad, 1970, side 81, Norsk Gallup 1971 (Aftenposten 29/11-1971).

Tabell 21. Yrkesaktive personer etter antall ganger utøvd friluftsliv, idrett og mosjon generelt i 1969/70 og kroppslig aktivitet i arbeidet. Prosent Economically active persons by participation in outdoor recreation, sport and exercise in general 1969/70, and by extent of physical activity at work. Percentages

	Antall ganger utøvd Frequency of participation					I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondents
	0	1-29	30-99	100-249	250 og over and more		
Stillesittende arbeid Mainly residentary work	3	19	42	32	4	100	344
Arbeid med noe gange, løfting eller bæring Work with some working, lifting and carrying	6	32	39	21	3	100	440
Arbeid som medfører mye gange, løfting eller bæring Work including much walking, lifting or carrying	4	30	38	23	5	100	413
Tungt kroppsarbeid Heavy physical labour	7	43	34	13	3	100	165
Alle yrkesaktive Economically active persons, total	5	30	39	23	4	100	1 377

(ii) Behovet for avkobling fra urbant miljø og levesett.

Det er mulig at behovet for å utøve friluftsliv, idrett og mosjon ikke har sammenheng med stillesittende arbeid alene. Den urbane livsform og bymiljøet sammen, dvs. stillesittende arbeid sammen med stressende eller ensidig arbeid, støy, forurensninger osv. kan være årsaken til behovet eller spenningene som fører til utøvingen.

Hvis dette er riktig, var det rimelig om befolkningen som bor i urbane strøk, hadde større behov og deltok mer i disse aktivitetene enn dem som er knyttet til mer landlige omgivelser og arbeid. Men dette ser heller ikke ut til å gjelde generelt. De som bor i urbane strøk i Norge, deltok riktig nok noe mer i friluftsliv, idrett og mosjon enn de som bodde spredtbygd (tabell 22), men når enn trekker inn andre faktorer som alder, inntekt osv. forsvinner forskjellene omtrent helt. De blir

dessuten usystematiske, dvs. for enkelte alders- og inntektsgrupper er det slik at byfolk deltar litt oftere enn andre, for andre aldersgrupper er det landsbefolkningen som deltar mest. Dette gjelder enten en ser på friluftsliv, idrett og mosjon generelt eller bestemte typer aktiviteter mer spesielt.

Den urbane livsform, med bl.a. stillesittende arbeid, og bymiljøet i seg selv ser derfor ikke ut til å være noen vesentlig bakgrunn for eller årsak til verken friluftsliv-adferden alene eller utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon generelt. Dette blir bekreftet også av undersøkelser i andre land (se f.eks. Hendee 1969). Når en likevel nøler med å avvise behovsteoriene helt er det fordi så mange mennesker i de forskjelligste land forklarer sin egen og andres adferd ut fra slike behovsoppfatninger. Det en imidlertid kan gå ut fra etter denne undersøkelsen er at behovene neppe er almenmenneskelige, men sannsynlig knyttet til dem som har positive erfaringer fra friluftslivs-, idretts- og mosjonsutøving og derfor føler et ønske om å få oppleve gledene ved utøvingen igjen.

Noe annet er at personer med stillesittende arbeid eller urban livsform kanskje burde søke mosjonerende gjøremål og naturopplevelser i fritiden ut fra helsemessige, filosofiske eller andre vurderinger eller idealer.

Muligens er det slike verdivurderinger som ligger bak behovsteoriene. Ved tolkningen av disse resultatene må en være oppmerksom på at den inndelingen av Norge som er brukt (tettbygde- og spredtbygde strøk), er en omdiskutert indikator på grad av urban livsform. En kan også diskutere om det på det tidspunkt undersøkelsen ble gjennomført, var en brukbar indikator på bomiljøets preg av by- eller landomgivelser -i og med at den bygger på resultatene fra Folke- og Boligtellingen 1960. Bosetningsstrukturen har endret seg en hel del etter den tid. Men en viss pekepinn skulle inndelingen likevel kunne gi.

3. Ressurser og interesser som forklaring på utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon.

Ut fra valghandlingsteoriene kan utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon betraktes som målrettet adferd for å oppnå bestemte opplevelser. Forskjellene i adferden mellom befolkningsgrupper blir i tilfelle forklart ved at gruppene har ulike interesser for, erfaring med og verdsetting av de opplevelsene som aktivitetene gir. Samtidig er utøvingen knyttet til ressurser og muligheter som er ujevnt fordelt i befolkningen.

Tabell 22. Personer 15-74 år etter antall ganger utøvd friluftsliv, idrett og mosjon generelt i 1969/70 og type strøk for bosted. Prosent Persons 15-74 years by participation in outdoor recreation, sport and exercise in general 1969/70 and by types of residential area. Percentages

	Antall ganger utøvd Frequency of participation					I alt total	Tallet på personer som svarte Number of respondents
	0	1-29	30-99	100-249	250 og over and more		
Type strøk for bosted Type of residential area							
Oslo, Bergen og Trondheim	15	24	33	23	5	100	431
Tettbygd ellers Other densely populated areas.	8	28	36	23	5	100	1 025
Spredtbygd Sparsely populated areas	11	42	27	15	5	100	1 225
Alle personer Persons, total .	10	34	32	19	5	100	2 681

Det å gå på ski, f.eks., forutsetter at en har en viss grad av fysisk rørlighet. Dessuten forutsetter det at en har lært å gå på ski, og det igjen ofte at en har vokst opp i et miljø hvor det har vært mulig å lære det. Det krever som regel at en har råd til å kjøpe skiutstyr: ski, staver, støvler og også til dels spesielle klær. Videre at det er snø på bostedet i løpet av vinteren, eller at en har råd til å reise til et sted med snø. For å kunne gå på ski må de fleste dessuten ha fri fra arbeidsforpliktelser, og kanskje også fra familie- og andre forpliktelser.

Disse forutsetningene om fysisk rørlighet, tillærte ferdigheter, utstyr, klimatiske forhold og fritid gjelder for utøverne av alle friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktivitetene. Men noen av aktivitetene krever mer rørlighet, utstyr eller fritid enn andre. Generelt gjelder det at aktiviteter som forutsetter minst av slike ressurser har bredest oppslutning i befolkningen, og at de gruppene som har mest av ressursene utøvet mer enn andre grupper. De som ikke har eller kan skaffe seg det som trengs relativt enkelt, står over for barrierer som hindrer utøvelse. (Bevisstheten om vanskene kan dessuten være en av grunnene til at slike grupper heller ikke uttrykker interesse for å delta.)

Tabell 23. Personer 15-74 år etter rørlighetsvansker Persons 15-74 years by ability to move

	Prosent Pre cent	Tallet på personer i befolkningen Number of persons in the population		Konfidensenintervall[1] Confidence-intervall[1]
Normal rørlighet Normal ability to move	77	2 110 000	±	50 000
Nedsatt rørlighet Some reduced ability to move	13	360 000	±	40 000
Hindret rørlighet Reduced ability to move	4	110 000	±	30 000
Kraftig hindret rørlighet Very reduced ability	6	160 000	±	30 000
I alt Total	100	2 750 000		.
Tallet på personer som svarte Number of respondents	2 681	.		.

1) Se note 1, tabell 6.
1) See note 1, table 6.

Ved å knytte fordelingen av ressursene til gruppene i befolkningen, er det mulig å si noe mer konkret om hvorfor enkelte befolkningsgrupper deltar mer enn andre. Bevegelsesvansker er f.eks. for en stor del et alderdomsfenomen. Tilgangen til fritid avhenger av hvilken yrkesgruppe en tilhører. Tilgangen til friluftsliv-, idretts og mosjonsutstyr avhenger av den inntekt en har. Tilgangen til friluftsliv-områder avhenger av hvilken landsdel en bor i osv. Slike kjennetegn som alder, inntekt og bosted kan derfor være noen av de viktigste bakenforliggende årsaksvariable.

(i) Rørlighetsvansker

Rørligheten eller bevegelsesvanskene ble kartlagt ved å spørre intervjuobjektene om de fant det vanskelig å løpe 100 m, om de kunne gå 100 m noenlunde raskt og gå i trapper.

De samme spørsmålene ble som nevnt i kapittel II stilt ved en undersøkelse i Sverige og sammenholdt med resultatene fra kliniske intervjuer leger foretok etterpå. Kontrollen legene foretok viste at svarene i det alt vesentlige var pålitelige.

Tabell 24. Personer 15-74 år etter utøvingen av friluftsliv-, idretts- og mosjons-aktiviteter og grad av rørlighet. Prosent
Persons 15-74 years by participation in outdoor recreation-, sport- and exerciseactivities, and by ability to move. Percentages

	Normal rørlighet Normal ability to move	Nedsatt rørlighet Some reduced ability to move	Hindret rørlighet Reduced ability to move	Kraftig hindret rørlighet Very reduced ability to move
Vært på bærtur, sopptur Berry-, mushroompicking	55	44	36	24
Fisket i sjøen Fishing in sea	46	24	18	19
Vært på motorbåttur, seiltur Boating, sailing	40	25	18	16
Badet utendørs Outdoor swimming	66	28	25	13
Fisket i ferskvann Fishing in lakes and rivers	39	19	21	11
Rodd, padlet Rowing, canoing	35	17	10	8
Lengre fottur (dagstur) i skog og mark Daylong walks, hikes in forests and fields	44	24	13	7
Kortere skitur Shorter skitrips	62	23	13	7
Overnattet utendørs Camping .	31	10	8	5
Deltatt i innendørs gymnastikk, mosjon Indoor gymnasties, exercises	23	8	2	5
Lengre fottur (dagstur) i fjellet Daylong walks, hikes in the mountains	29	13	2	4
Lengre skitur (dagstur) i skog og mark Daylong skitrips in forests and fields	36	8	2	4
Badet innendørs Indoor swimming	23	6	3	3
Vært på jakt Hunting	8	3	3	1
Orienteringsløp, terrengløp Orienteering, cross-country runs	4	0	1	1
Fotball Football	11	1	0	1
Andre ballspill utendørs Other outdoor ballgames	12	3	1	1
Løpetur, joggetur Jogging ...	20	1	2	1
Friidrett Athletics	6	0	0	1
Lengre skitur (dagstur) i fjellet Daylong skitrips in the mountains	34	8	2	1
Spilt innendørs ballspill Indoor ballgames	13	1	0	1
Hoppet på ski Skijumping	4	1	-	-
Gått på skøyter Skating	10	3	2	0
Kjørt slalom, utfor Slalom, down-hill race	5	1	0	0

Med normal rørlighet menes at personene kan løpe 100 m, gå 100 m raskt og gå i trapper uten vansker. Tabellen viser at 3/4 av befolkningen har en slik "normal rørlighet". Hver fjerde nordmann har med andre ord vansker med å bevege seg. 13 prosent har det som er kalt nedsatt rørlighet, dvs. har vansker med å løpe 100 m, men kan gå 100 m noenlunde raskt. 4 prosent har vansker med å gå 100 m, men kan gå i trapper. I tabellen er disse siste ført under "hindret rørlighet". 6 prosent eller 160 000 personer er så kraftig rørlighetshindret at de verken kan gå i trapper eller gå 100 m noenlunde raskt uten vansker. I alt er det omtrent 600 000 personer som i mer eller mindre grad har vansker med å bevege seg.

Omfanget av friluftslivet, idretten og mosjonen synker naturlig nok med stigende grad av rørlighetsvansker, men noen av aktivitetene ser ut til å være lettere å utøve enn andre for den som ikke har normal rørlighet.

Tabell 24 viser hvordan utøvelsen synker med grad av rørlighet og antyder hvilke aktiviteter som kan være lettest å utøve for de med rørlighetsvansker. Aktivitetene er rangert etter i hvor stor utstrekning de med kraftig nedsatt rørlighet deltar.

Personer med rørlighetsvansker deltar som ventet mest i de friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktivitetene som vanligvis ikke krever så mye av rørlighet, kondisjon og styrke. De tar i størst grad del i bærturer, båtturer og i det å fiske og bade. Idretts- og mosjonsaktivitetene deltar de langt mindre eller overhodet ikke i .

Personene med normal rørlighet hadde med andre ord langt større muligheter til å delta, spesielt i idretts- og mosjonsaktivitetene. Det var dobbelt så mange på bærtur blant dem med normal rørlighet som blant dem med kraftig hindret rørlighet. Tilsvarende var det 5 ganger så mange med normal rørlighet som deltok i gymnastikk eller mosjon innendørs. Det var omlag 10 ganger så vanlig at de med normal rørlighet spilte fotball, 20 ganger så vanlig at de tok joggeturer og over 30 ganger så vanlig at de dro på lange skiturer i fjellet enn at personer med kraftig nedsatt rørlighet gjorde det.

Tallene gjenspeiler hvordan rørlighetsvanskene skaper hindringer for utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon. Samtidig forteller de om folks evne til å overvinne hindringene. Hver fjerde person som hadde vansker med å gå i trapper var på tross av vanskene likevel på bærtur i 1969/70. 7 prosent av dem oppgav til og med å ha gått lengre fottur i skog og mark og 4 prosent at de hadde gått fottur i fjellet.

Tabell 25. Personer 15-74 år etter kroppslig rørlighet for ulike aldersgrupper og kjønn. Prosent Persons 15-74 years by ability to move for agegroups and sex. Percentages

	Normal rørlighet Normal ability to move	Nedsatt rørlighet Some reduced ability to move	Hindret rørlighet Reduced ability to move	Kraftig hindret rørlighet Very reduced ability to move	I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondents
Alder Age						
15-24 år year	96	3	1	-	100	503
25-34 " "	95	4	1	-	100	417
35-44 " "	91	4	2	3	100	430
45-54 " "	81	12	3	4	100	557
55-64 " "	58	24	7	11	100	459
65-74 " "	29	35	12	24	100	315
Kjønn Sex						
Menn Men	83	9	4	4	100	1 291
Kvinner Women	73	16	4	7	100	1 390
Alle personer Persons, total	77	13	4	6	100	2 681

Noe av forklaringen på denne deltakelsen kan selvsagt være at personene med rørlighetsvansker har definert "bærtur" og "lengre fottur" ut fra sine egne forutsetninger.

De hindringene som bevegelsesproblemer representerer for friluftslivs-, idretts- og mosjonsutøvingen er ujevnt fordelt på aldersgrupper og mellom kvinner og menn. (tabell 25).

Rørligheten synker vesentlig med alderen. Mens det er å få i de yngre aldersgruppene som mangler normal rørlighet, er det bare hver tredje person i de eldre årsklassene som har normal rørlighet. Typisk er det at hver fjerde person over 65 år har en kraftig hindret rørlighet. Tabellen viser også at det er omtrent 50 prosent fler kvinner enn menn med alvorlige rørlighetsvansker. Konsentrasjonen av rørlighetsvanskene er nok i alle fall en del av forklaringen på at de eldre utøver langt mindre av friluftsliv, idrett og mosjon enn de yngre, og at menn utøver noe mer enn kvinner.

Rørlighetsvanskene vil på sett og vis være noe som naturlig følger med alderen. Men noen av rørlighetsproblemene blant de eldre og

blant kvinnene i dag er sannsynligvis ikke bare et uunngåelig aldersfenomen. Hardt arbeid fra ung alder er vel også en del av forklaringen. Det økte omfanget av tekniske hjelpemidler i dagens arbeidsliv burde derfor isolert sett kunne føre til at de nye generasjoner i større grad vil slippe denne typen av yrkesslitasje i framtiden. For befolkningen som helhet vil det eventuelt bety økte muligheter til å utøve friluftsliv, idrett og mosjon.

Men de tekniske hjelpemidlene har til gjengjeld ført til at andre årsaker til rørlighetsvansker har fått større betydning. Den lettest identifiserbare av disse årsakene er trafikkulykkene. Den sterke økningen de siste årene av motorisert trafikk med en økt ulykkesfrekvens som følge, har forårsaket en økning av rørlighetsvanskene og invaliditet i befolkningen. Unge mennesker er i særlig grad rammet i slike ulykker (Norges Offisielle Statistikk, Veitrafikkulykker; 1970, side 19). Mens rørlighetsproblemene før var et alderdomsfenomen, må en derfor i framtiden også regne med at det vil bli et ungdomsfenomen.

Likevel kan det bli langt viktigere for den fysiske standarden hos nordmenn generelt at dagliglivet i økende grad blir preget av lite eller ensidig kroppslig aktivitet. Om manglende mosjon har ført til redusert fysisk kapasitet blant dagens ungdom og eldre er vistnok ikke undersøkt i Norge på en fyldestgjørende måte. Det er imidlertid en ikke uvanlig oppfatning at befolkningens kondisjon har blitt dårligere. Hvis det er tilfelle kan dette på lengre sikt bety at rørlighetsvanskene vil øke generelt i befolkningen og at de vil oppstå i stadig yngre aldersgrupper. Rørlighetsvanskene blir i tilfelle ikke bare en årsak til at mange har problemer med å utøve friluftsliv, idrett og mosjon, men kan også ha sin bakgrunn i for lite mosjonerende aktivitet tidligere i livet.

(ii) Fysisk og psykisk helse ellers

Bevegelsesvanskene er forøvrig ikke den eneste siden ved personenes helseforhold som regulerer mulighetene for å utøve friluftsliv, idrett og mosjon. Den svenske levekårsundersøkelsen viste at personer med nedsatt syn og hørsel også deltar betydlig mindre i aktiviteter som jakt, fiske og friidrett enn andre personer (Lundahl, 1971, side 89). Nedsatt psykisk tilstand hos den enkelte, pågrunn av søvnproblemer, almen trøtthet, depresjoner ol. øker sannsynligvis heller ikke mulighetene for å delta, noe den samme undersøkelsen også viste (se Lundal op.cit. side 74).

Hvis omfanget av syns- og hørselsvansker er omtrent like stort i Norge som i Sverige (omfanget av rørlighetsvanskene har samme størrelsesorden), vil dette bety at omlag 8 prosent eller 200 000 nordmenn har problemer med å utøve friluftsliv, idrett og mosjon på grunn av synet. 11 prosent eller vel 300 000 har problemer på grunn av hørselen, mens hele 30 prosent eller noe over 800 000 nordmenn har reduserte muligheter på grunn av søvnproblemer, tretthet osv. Det er spesielt eldre menn og kvinner som har disse helseproblemene, både de fysiske og de psykiske. Det betyr at disse gruppene ikke bare står overfor én barriere, men flere samtidig, noe som trolig vil gjøre det vanskeligere å tilrettelegge friarealer nettopp for disse gruppene.

I tillegg kommer at disse gruppene vanligvis har mindre av andre ressurser som utøvingen forutsetter. At disse personene ikke deltar så mye, kan derfor også skyldes at de f.eks. mangler de ferdighetene som trengs, eller at de rett og slett ikke er vant til å delta.

(iii) Læring av ferdigheter

Kunnskaper om hvordan en aktivitet kan utøves og en oppøvd evne til å utføre dem, er av betydning for utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon. De fleste må bevisst gå inn for å lære hvordan en f.eks. skal svømme, gå på ski, eller best skal fiske eller drive idrett. De som ikke har lært seg ferdighetene, vil ha langt vanskeligere for å delta, eller ha mindre utbytte av deltakingen.

Dette gjelder nok for alle friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktivitetene, men i denne undersøkelsen begrenset en seg til bare å kartlegge betydninger av en ferdighet som det å kunne svømme. Sammenhengen mellom svømmeferdighet og det å bade utendørs og innendørs får derfor antyde forholdet mer generelt, selv om sammenhengene ellers vel neppe er så klare som i dette tilfelle (tabell 26). 25 prosent av den norske befolkning (15-74 år) eller omlag 690 000 personer kunne ikke svømme i 1970. De som kunne svømme tok i langt større grad del i det å bade enn de som ikke hadde denne ferdigheten. Nesten 70 prosent av de svømmedyktige badet utendørs, mens bare 20 prosent av de som ikke kunne svømme gjorde det samme. 25 prosent av de svømmedyktige badet dessuten innendørs, mens bare 2 prosent av de som ikke kunne svømme gjorde det.

Tabell 26. Personer 15-74 år etter antall ganger de badet utendørs og innendørs (i svømmehall), og etter svømmeferdighet Persons 15-74 years by participation in outdoor and indoor swimming, and by ability to swim

	Antall ganger utøvd Frequency of participation									
	0	1-5	6-19	20-59	60 og over and more	I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondents	Prosent av utvalget Per cent of the sample	Antall personer det tilsvarer i befolkningen Number of persons in the population	Konfidensintervall[1] Confidence-interval[1]
Badet utendørs										
Outdoor swimming										
Kan svømme Able to swim ..	32	25	25	15	4	100	2 004	75	2 060 000	±50 000
Kan ikke svømme Not able to swim	80	15	4	1	0	100	640	25	690 000	±50 000
Alle personer Persons, total.	44	23	20	11	3	100	2 681	100	2 750 000	± .
Badet innendørs										
Indoor swimming										
Kan svømme Able to swim ..	76	8	6	7	1	100	2 004	75	2 060 000	±50 000
Kan ikke svømme Not able to swim ..	98	1	1	0	0	100	640	25	690 000	±50 000
Alle personer Persons, total.	81	7	5	6	1	100	2 681	100	2 750 000	.

1) Se note å, tabell 6. 1) See note 1, table 6.

Svømmeferdigheter er størst blant de unge og blant menn (tabell 27). De eldre og kvinnene blir derfor i tillegg til rørlighetsvansker og andre helseproblemer - også oftere hindret av manglende ferdighet enn andre.

Svømmedyktigheten øker forøvrig med stigende utdanning og inntekt, og er relativt sett minst i Trøndelag og Nord-Norge. Den befolkningsgruppe som i størst utstrekning kan svømme, er skoleungdom. Hele 97 prosent av elevene er svømmedyktige (Friluftslivundersøkelsen 1970, tabell 13, side 39).

Tabell 27. Personer 15-74 år etter svømmeferdighet for ulike aldersgrupper, kjønn, utdanning, og handelsfelt for bosted. Prosent Persons 15-74 years by ability to swim for age groups, sex, education, household income and trade region of residence. Percentages

	Kan svømme able to swim	Kan ikke svømme not able to swim	Uoppgitt No answer	I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondents
Alder Age					
15-24 år year	88	9	3	100	503
25-34 " "	88	11	1	100	417
35-44 " "	80	19	1	100	430
45-54 " "	76	23	1	100	557
55-64 " "	60	39	1	100	459
65-74 " "	46	53	1	100	315
Kjønn Sex					
Menn Men	84	15	1	100	1 291
Kvinner Women	66	33	1	100	1 390
Utdanning Education					
Folkeskolenivå Primary school level, lower stage .	61	37	1	100	1 192
Ungdomsskolenivå Primary school, upper stage	80	19	1	100	655
Realskolenivå Secondary school level, lower stage .	88	11	1	100	406
Gymnasnivå Secondary school level, upper stage .	91	6	1	100	262
Universitets og høgskolenivå University level	93	7	1	100	109
Handelsfelt for bosted					
Trade region of residence					
Østre handelsfelt Eastern trade region	79	20	1	100	1 486
Vestre handelsfelt Western trade region	80	18	2	100	585
Midtre handelsfelt Central trade region	60	38	2	100	338
Nordre handelsfelt Northern trade region	60	39	1	100	272
Alle personer Persons, total	75	24	1	100	2 681

Mens friluftslivs-, idretts- og mosjonsferdighetene tidligere i vesentlig grad ble lært ved hjelp av foreldre og venner, har nok skolen nå overtatt mye av denne opplæringen og gjort den mer systematisk. Dette har sannsynligvis også ført til en spredning av ferdighetene til grupper i befolkningen som tidligere ikke hadde så gode muligheter for å tilegne seg dem.

Innføringen av svømmeundervisning i skolen må f.eks. være hovedårsak til at det å kunne svømme er så utbredt blant de unge i dag. Forutsetningen for dette har vært en sterk utbygging av svømmehaller etter krigen. Antall svømmehaller har økt fra 14 i 1945, til 99 i 1961 og 453 i 1970. Godt over 80 prosent av de nye svømmehallene i 1960-årene ble bygd i tilknytting til skoler, nettopp for å bedre opplæringsmulighetene (Statens Ungdoms- og Idrettskontor, 1972).

Resultatet er at svømmeferdigheten i befolkningen har økt ganske markert i løpet av disse årene (tabell 28), slik at 1/2 million flere nordmenn kan svømme i dag enn i 1951.

Størsteparten av økningen skjedde i 1960-årene, mens andelen som kunne svømme tilsynelatende var stabil i 1950-årene. Denne stabiliteten er muligens ikke reell, men et utslag av at de som lærte å svømme på skolen i slutten av 50-årene var for unge til å bli registrert i 1961-undersøkelsen. En jevnt økende svømmeferdighet ble i tilfelle først registrert i 1970. (En eventuelt enda høyere svømmeferdighet blant ungdommen i siste halvdel av 60-årene vil derfor også først bli registrert ved nye undersøkelser i årene som kommer).

Svømmeferdigheten er noe som vanligvis ikke blir glemt av dem som først har lært den. Etter hvert som alle de unge med svømmeferdighet vokser opp, vil derfor dagens eldre-generasjoner nødvendigvis bli erstattet med generasjoner med en helt annen grad av ferdighet. Hvis de unge av i dag ikke glemmer sin svømmeferdighet, vil sannsynligvis minst 90 prosent av den norske befolkning i alderen 15-74 år kunne svømme i år 2030.

I tillegg kommer de som eventuelt lærer å svømme i eldre alder, men disse vil nok utgjøre en meget liten del av befolkningen. Hittil har det i alle fall vært slik at de som ikke hadde lært å svømme før fylte 20 år, sjelden lærte det seinere i livet. (Alstad 1969, Bind III side 144). 75 prosent av svømmedyktige nordmenn hadde lært å svømme før fylte 12 år. 90 prosent hadde lært det før de fylte 18.

Tabell 28. Befolkningen etter svømmeferdighet i 1951, 1961[1] og 1970
The population by ability to swim in 1951, 1961[1] and 1970

	Prosent som kunne svømme Per cent which was able to swim	Antall personer det tilsvarer i befolkningen Number of persons in the corresponding population	Antall personer 15-74 år i alt i befolkningen Number of persons 15-74 years in the population
1951	65	1 534 000[2]	2 360 000[3]
1961	65	1 640 000	2 520 000[3]
1970	75	2 060 000	2 750 000

1) Tallene for 1951 og 1961 er hentet fra Alstad, 1969, Bind III, side 161, og basert på intervju med personer 18 år og over. Spørsmålsformuleringene var de samme i alle tre undersøkelsene. 2) Variansen kan ikke beregnes for 1951- og 1961-undersøkelsen. 3) 1950- og 1960-tall. Kilde; Folketellingen 1. desember 1950, annet hefte og Folketelling 1960 hefte II.
1) Source for the 1951 and 1961 estimates is Alstad, 1969, Volume III, page 161. The estimates are based on interviews with persons 18 years and older. The questions were the same in all three surveys. 2) The standard error can not be estimated for the 1951- and 1961-surveys.
3) 1950- and 1960 numbers. Source; Population census December 1 1960, Second Volume and Population Census 1960, Volume II.

Nå er trolig spredningen av svømmeferdighetene bare et eksempel på hvordan skolen også sprer kjennskap til andre friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter. En paralell som kom noe før igang enn svømmeundervisningen har en nok når det gjelder idrettsundervisning i skolem. Den må ha medvirket til at langt flere av dagens ungdom (63 prosent) har deltatt i konkurranseidrett enn i tidligere generasjoner. Bare 15 prosent av nordmenn over 65 år har noen gang deltatt i slik idrett. (tabell 29). Det var med andre ord ikke så vanlig å delta i konkurranseidrett på den tid de eldre generasjoner vokste opp. Andre undersøkelser viser også at friluftslivet, idretten og mosjonen er relativt nye gjøremål som ikke var vanlig tidligere. En undersøkelse viser f.eks. at nesten 70 prosent av all norsk ungdom i 1972 (15-19 år) har gått på ski i fjellet, mens bare vel 30 prosent av de eldre over 65 år har gjort det samme. (Teigland, 1973). Fiske, jakt og fotturer i fjellet derimot er noe alle aldersgrupper har deltatt i. En amerikansk undersøkelse bekrefter at det å overnatte utendørs og å svømme, men i mindre grad det å fiske, også er "nye" gjøremål for den amerikanske befolkningen generelt (Outdoor Recreation Research Review Commission. Study Report 20, 1962, side 24).

Tabell 29. Personer 15-74 år etter deltaking i konkuranseidrett i 1969/70 eller tidligere år, for ulike aldersgrupper. Prosent
Persons 15-74 years by participation in competetive sport in 1969/70 or previous years for agegroups. Percentages

	Har deltatt i konkuranseidrett Have participated in competive sport	Har aldri deltatt i konkuranseidrett Have never participated in competive sport		Tallet på personer som svarte Number of respondents
Alder Age				
15-24 år year	63	37	100	503
25-34 " "	47	53	100	417
35-44 " "	40	60	100	430
45-54 " "	35	64	100	557
55-64 " "	24	75	100	459
65-74 " "	15	83	100	315
Alle personer Persons, total	39	61	100	2 689

I tillegg til at vår tids unge i større grad får anledning til å lære friluftslivet, idretten og mosjonen å kjenne begynner de også å delta i slike aktiviteter i tidligere alder enn før. Hele 91 prosent av de unge (15-25 år) som har vært til fjells fikk sine første fjellerfaringer før de fylte 15 år, mens bare 46 prosent av de eldre (over 65 år) begynte så tidlig. (Teigland, 1973.) At skoleungdom nå begynner å dra på fjellskoler, er et nytt eksempel på spredning av ferdigheter og verdier via skoleverket.

Det vesentlige ved denne læreprosessen hvor omtrent hele den nåværende generasjon får kjennskap til utøving av friluftsliv, idrett og mosjon, er imidlertid at det ser ut til å være en sammenheng mellom deltaking i ung alder og utøving også seinere i livet. Hittil har undersøkelser vist at rundt 70 prosent av utøverne i ulike land og av ulike aktiviteter begynte å delta før de fylte 15 år.

(Hendee & Calton 1968, Sillitoe 1969, side 137, Hersoug 1972 og 1973, Teigland 1973, Sofrankes og Nolan 1972). Undersøkelsen foretatt av Sofrankes og Nolan (1972) viste forøvrig at hvor en bodde under barndommen og hvem en lærte aktivitetene av, hadde mindre betydning. Det var innføringen i aktivitetene, dvs. læringen av ferdighetene og verdiene, som var vesentlig for om en deltok seinere i livet.

Dette kan bety at når de unge i dag er vokst opp, vil disse nye "eldre"-generasjonene delta vesentlig mer i friluftsliv, idrett og mosjon enn de eldre gjør i dag, fordi de unge nå har en helt annen bakgrunn for og mulighet til å delta. Utøvingen vil eventuelt kunne øke vesentlig. Men om det blir slike skift i etterspørselen vil bare nye undersøkelser kunne fortelle.

(iv) Tilgang til utstyr, transport- og overnattingsmuligheter

Utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon forutsetter oftest bruk av forskjellige typer av utstyr. I enkelte tilfelle får aktivitetene sin egenart og sitt navn fra utstyret, noe aktiviteter som det "å sykle, gå på ski og skøyter" er eksempler på. I slike tilfeller er tilgang på bestemte typer utstyr en absolutt forutsetning for å kunne delta.

Noen typer av "utstyr" gjør det dessuten lettere å utøve friluftsliv, idrett og mosjon selv om det ikke brukes under selve utøvingen. Transportmidler som bil, båt og sykkel gjør det lettere å komme til friluftslivområder og idrettsanlegg. Tilgang på telt, campingvogn, hytte eller fritidshus gjør det lettere å overnatte i nærheten av eller inne i friluftslivområdene.

Tabell 30 viser hvor stor del av befolkningen (15-74 år) som har eller disponerer forskjellige typer av utstyr og hjelpemidler. Spørsmålsformuleringen fremhevet at utstyret skulle være i brukbar stand. Avgrensning av hva som er "brukbar stand" og skillet mellom hva som er typer av utstyr som f.eks. "jaktutstyr", "fiskeutstyr", o.l. var overlatt til dem som svarte. De større hjelpemidlene som ofte disponeres av husholdningen i fellesskap og derfor ikke bare er personlige ressurser, ble registrert ved å spørre om den enkelte person eide eller disponerte det. Med å "disponere" ble det ment at intervjuobjektet kunne benytte bilen, båten osv. forholdsvis fritt hele året uten fast måneds- ellers årsleie. At 72 prosent av befolkningen hadde turski, 62 prosent sovepose osv. forteller muligens noe om hvilken interesse nordmenn har for å holde på med friluftsliv, idrett og mosjon. Men det er nok heller riktigere å si at utbredelsen forteller noe om interessen den gang utstyret ble anskaffet. For det er jo ikke sikkert at alle som har slikt utstyr bruker det (noe resultatene da også viser, som vi seinere skal se.) Det er imidlertid sannsynlig at tilgangen til utstyret vil gjøre det lettere å delta hvis og når interessen er tilstede. Personer med tilgang til utstyr skulle derfor ha større muligheter til å utøve friluftsliv, idrett og mosjon enn andre grupper uten disse ressursene.

Tabell 30. Personer 15-74 år etter tilgang til friluftslivs-, idretts- og mosjonsutstyr, samt båt, bil, hytte og campingvogn Persons 15-74 years by access to outdoor recreation-, sport- and exerciseequipment, and boat, private car, holiday cabin and caravan

	Prosent som hadde, disponerte utstyr Per cent with access to equipment	Antall personer det tilsvarer i befolkningen Number of persons in the corresponding population		Konfidensintervall[1] Confidenceinterwall[1]
Vanlige turski	72	1 970 000	±	50 000
Sovepose	62	1 700 000	±	60 000
Fiskeutstyr	57	1 560 000	±	70 000
Sykkel	56	1 530 000	±	70 000
Telt	43	1 180 000	±	60 000
Treningsoverall	42	1 150 000	±	60 000
Båt	32	880 000	±	60 000
Skøyter	27	740 000	±	50 000
Jaktutstyr	11	300 000	±	40 000
Tennisutstyr	7	190 000	±	30 000
Slalåmski	3	80 000	±	20 000
Hoppski	3	80 000	±	20 000
Bil	61	1 670 000	±	60 000
Hytte	29	790 000	±	50 000
Campingvogn	2	:		:

1) Se note 1, tabell 6.
1) See note 1, table 6.

Tabell 31 bekrefter dette. 80 prosent av dem som ikke hadde utstyr deltok ikke eller meget lite (under 10 ganger) i friluftsliv, idrett og mosjon i undersøkelsesåret, mens nesten 70 prosent av dem som hadde over 7 utstyrstyper deltok mer enn 100 ganger tilsammen det året. Det var dessuten slik at de som hadde mye utstyr sjelden unnlot helt å bruke det. (Tilgang på bil, båt, telt, campingvogn og hytte er holdt utenfor beregningene her fordi disse utstyrstypene like ofte er transport- og overnattingsmidler som nødvendige forutsetninger for utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon).

Tabell 31. Personer 15-74 år etter antall ganger de utøvde friluftsliv, idrett og mosjon i 1969/70, og tilgang til utstyr.1) Prosent
Persons 15-74 years by frequency of participation in outdoor recreation, sport and exercise 1969/70, and whether having equipment.1) Percentages

	Antall ganger utøvd Frequency of participation					I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondents
	0	1-9	10-49	50-99	100 og over and more		
Antall typer utstyr Number of types of eqiupment							
0	51	32	15	3	0	100	273
1-3	12	28	29	15	7	100	1 063
4-6	1	5	29	25	40	100	1 181
7-10	4	1	11	17	67	100	164
Alle personer Persons, total	10	16	30	18	24	100	2 681

1) Bil, båt, telt, campingvogn og hytte er ikke med i beregningene.
1) Here private car, tent, caravan and holiday cabin are excluded.

Ser en på sammenhengene mellom utøving og utstyr for den enkelte aktivitet viser det seg, som ventet, at eget utstyr ikke er noen absolutt forutsetning for å kunne delta. (tabell 32). Det er relativt mange av dem som ikke eier utstyr selv, som likevel fisker, drar på båttur og overnatter utendørs. Mulighetene for å låne eller leie utstyr eller være med kjente på tur er selvsagt forklaringen.

Tabell 32 viser dessuten at store deler av befolkningen ikke brukte det utstyret de disponerer. Vel 70 prosent av dem som var i besittelse av skøyter hadde ikke gått på skøyter i 1970. 30 prosent av dem som disponerte ski var ikke på skitur det året. Rundt halvparten av dem som hadde sovepose, telt, jakt-, fiskeutstyr eller båt benyttet det øyensynlig heller ikke i og med at de ikke overnattet utendørs, jaktet, fisket eller var på båttur i 1970. Det er mulig at andre, f.eks. andre medlemmer av familien, brukte dette utstyret isteden, men tallene antyder nok likevel at en betydelig mengde utstyr ligger ubrukt.

Tabell 32. Personer 15-74 år etter ganger utøvd friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter og om de har utstyr. Prosent Persons 15-74 years by frequency of participation in outdoor life, sports and exercise activities, and whether having equipment. Percentages

	Ganger utøvd Frequency of participation					I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondents
	0	1-5	6-19	20-59	60 og over and more		
Gått kortere skitur Shorter skitrips							
Har turski Have cross-country skies	30	25	36	8	1	100	1 929
Har ikke turski Have not cross-country skies	94	3	2	1	0	100	746
Gått lengre skitur (dagstur) i fjellet Daylong skitrip in the mountains							
Har turski Have cross-country skies	63	20	15	2	-	100	1 929
Har ikke turski Have not cross-country skies	98	1	1	0	-	100	746
Gått lengre skitur (dagstur) i skog og mark Daylong skitrips in forests and fields							
Har turski Have cross-country skies	60	19	18	3	0	100	1 929
Har ikke turski Have not cross-country skies	98	1	1	0	0	100	746
Kjørte slalåm Slalom, hill race							
Har slalåmski Have slalom-skies	53	10	22	9	6	100	79
Har ikke slalåmski Have not slalom-skies	98	1	1	0	-	100	2 594
Hoppet på ski Skijumping							
Har hoppski Have jumping-skies	65	14	9	7	5	100	82
Har ikke hoppski Have not jumping-skies	98	1	1	0	0	100	2 590
Gått på skøyter Skating (ice)							
Har skøyter Have skates ..	71	17	9	2	1	100	716
Har ikke skøyter Have not skates	99	1	0	-	-	100	1 956

Tabell 32 (forts.). Personer 15-74 år etter ganger utøvd friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter og om de har utstyr. Prosent Persons 15-74 years by frequency of participation in outdoor life, sports and exercise activities, and whether having equipment. Percentages

	Ganger utøvd					I alt	Tallet på personer som svarte
	0	1-5	6-19	20-59	60 og over		
Fisket i ferskvann Fishing in lakes and rivers							
Har fiskeutstyr Have fishing-equipment	49	23	20	6	2	100	1 523
Har ikke fiskeutstyr Have not fishing-equipment	89	9	2	0	-	100	1 151
Fisket i sjøen Fishing in sea							
Har fiskeutstyr Have fishing-equipment	43	22	21	11	3	100	1 523
Har ikke fiskeutstyr Have not fishing-equipment	82	13	5	0	0	100	1 151
Jakt Hunting							
Har jaktutstyr Have hunting equipment	55	17	23	5	0	100	302
Har ikke jaktutstyr Have not equipment	99	1	0	-	-	100	2 369
Overnattet utendørs Camping							
Har sovepose Have sleeping bag	64	17	15	4	0	100	1 652
Har ikke sovepose Have not sleeping bag	90	6	3	1	0	100	1 019
Har overnattet utendørs Camping							
Disponerer telt Have tent ..	54	21	20	5	0	100	1 145
Disponerer ikke telt Have not tent	89	6	4	1	0	100	1 531
Vært på motorbåttur, seiltur Boating, sailing							
Disponerer båt Have boat ...	41	20	22	4	3	100	866
Disponerer ikke båt Have not boat	76	18	5	1	0	100	1 808
Rodd, padlet Rowing, Canoeing							
Disponerer båt Have boat ...	53	20	17	8	2	100	866
Disponerer ikke båt Have not boat	79	14	6	1	0	100	1 808

Det kan enten komme av at eieren har mistet interessen - midlertidig eller varig - for å delta, eller har manglet muligheter for å bruke det i 1970. Det kan også ha sammenheng med at personene egentlig aldri har vært særlig interessert i aktivitetene, men har fått utstyret som gave, eller disponerer det gjennom andre familiemedlemmer. De som har bil og hytte deltar også noe mer i friluftsaktivitetene enn de som ikke disponerer disse hjelpemidlene. (tabell 33). Men det er tydelig at disse hjelpemidlene ikke er noen forutsetning for å delta. F.eks. deltok 10 prosent av dem som mangler bil over 100 ganger i friluftslivaktiviteter i 1969/70. Det at man har hytte er heller ingen sikker indikator på en ivrig friluftslivutøver. En del av dem som disponerer hytte - 34 prosent - deltar relativt lite i friluftslivaktivitetene. Stort sett gjelder det imidlertid at de som hadde utstyr deltok noe mer enn de som ikke hadde det. Siden det aller meste av dette utstyret, og spesielt hjelpemidlene hytte og bil, ikke er helt billig, er det klart at personer som har mindre av økonomiske ressurser enn andre vil ha vanskeligere for å skaffe seg dette. Denne økonomiske hindring vil være større jo dyrere utstyr det er nødvendig eller fordelaktig å ha for å delta i en aktivitet. Små økonomiske ressurser kan derfor være en bakenforliggende årsak til at enkelte befolkningsgrupper mangler utstyr, og at de av den grunn deltar noe mindre i friluftsliv, idrett og mosjon enn andre. Derved er det ikke sagt at de som mangler utstyr, mangler det fordi de ikke ser seg råd til å kjøpe det. Det kan jo også være at de ikke er interessert i å delta - og derfor ikke har skaffet seg utstyret.

Tabell 34 viser hvilke befolkningsgrupper som har eller disponerer de forskjellige typer av utstyr og hjelpemidler. De som generelt sett har størst tilgang til utstyr er ungdommen, gruppene med høyere husholdningsinntekter og menn. Ser en nærmere på tallene viser det seg at tilgangen på de ulike utstyrstypene er spesielt lav for personer 65 år og eldre. Det er omtrent 10 ganger så vanlig at ungdom under 25 år har tennisutstyr, skøyter og treningsoverall som at personer over 65 år har det. Omtrent fem ganger så mange unge har telt, sovepose og slalåmski. To ganger så mange har sykkel, fiskeutstyr, vanlig turski og tilgang til båt og bil. De eldre disponerer imidlertid like ofte jaktutstyr og hytte som de unge. Fordelingen av utstyret på ulike aldersgrupper gjenspeiler nok hvilke muligheter de forskjellige generasjoner og sosiale grupper, har hatt til å stifte bekjentskap med friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktivitetene. Økonomien har ganske sikkert hatt og har betydning i og med at det er omtrent dobbelt så vanlig at personer i den høyeste inntektsgruppen disponerer utstyr som personer i den laveste inntektsgruppen.

Tabell 33. Personer 15-74 år etter antall ganger utøvd friluftsliv generelt og tilgang på bil og hytte. Prosent Persons 15-74 years by freequency of participation in outdoor life activities generally and access to private car and holiday cabin. Percentages

	Ganger utøvd Frequency of participation					I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondents
	0	1-29	30-99	100-249	250 og over and more		
Tilgang til bil Access to private car							
Eier eller disponerer Have private car	6	35	44	11	6	100	1 621
Eier eller disponerer ikke bil Have not private car	19	44	28	6	4	100	1 056
Tilgang til hytte Access to holiday cabin							
Eier eller disponerer hytte Have holiday cabin	4	30	44	13	8	100	771
Eier eller disponerer ikke hytte Have not holiday cabin	14	41	34	7	4	100	1 904

Tennisutstyr er spesielt utbredt i de høyere inntektsgrupper. Til sammenligning kan nevnes at f.eks. hoppski og jaktutstyr ikke er knyttet til spesielle inntektsgrupper.

Tilgangen på enkelte typer utstyr er ellers svært ujevnt fordelt på menn og kvinner. Det er ti ganger så mange menn som kvinner som har jaktutstyr. Over fem ganger flere menn har slalåmski. Dobbelt så mange menn har skøyter, fiskeutstyr og treningsoverall som kvinner.

Den geografiske fordelingen av utstyret er mer jevn men forteller samtidig noe om hvilke friluftslivs-, idretts- og mosjonsmuligheter som finns i de ulike landsdeler. Folk i Nord-Norge har f. eks. oftere fiskeutstyr, telt, sovepose, turski og båt enn nordmenn andre steder. Befolkningen i Midtre handelsfelt har relativt sett mye jaktutstyr osv.

Tabell 34. Personer 15-74 år etter om de har friluftslivs-, idretts-, mosjonsutstyr samt tilgang til båt, bil og hytte, for ulike aldersgrupper, kjønn, husholdningsinntekter og handelsfelt for bosted. Prosent Persons 15-74 years by whether having outdoor recreation, sport- and exerciseequipment, plus access to private car, boat and holiday cabin for age groups, sex, household incomes and trade region of residence. Percentages

	Vanlig turski Cross country skies	Slalåmski Slalomskies	Hoppski Jumping skies	Skøyter Skates (ice)	Fiskeutstyr Fishing equipment	Jaktutstyr Hunting equipment	Treningsoverall Training suit	Tennisutstyr (racket) Tennis equipment
Alder Age								
15-24 år year.	89	7	7	60	63	10	72	12
25-34 " " .	86	3	3	26	63	10	57	11
35-44 " " .	82	4	2	27	64	16	49	7
45-54 " " .	71	1	1	23	63	11	35	6
55-64 " " .	56	-	1	9	47	10	22	3
65-74 " " .	37	1	3	7	33	9	6	1
Kjønn Sex								
Menn Men	78	5	6	35	79	22	52	8
Kvinner Women .	67	1	1	19	36	2	33	6
Husholdningsinntekt Hosehold income								
Under less than 10 000 kr.	50	1	3	16	33	9	17	2
10 000-19 900 .	57	2	4	17	46	14	24	4
20 000-29 900 .	71	2	2	23	62	12	41	6
30 000-39 900 .	85	3	4	34	68	11	56	9
40 000-49 900 .	85	7	3	34	63	8	58	10
50 000 og over and more	88	5	3	42	62	11	59	12
Handelsfelt for bosted Trade region of residence								
Østre handelsfelt Eastern trade region ..	75	3	4	28	54	11	45	6
Vestre handelsfelt Western trade region ..	60	4	1	33	59	8	37	11
Midtre handelsfelt Central trade region ..	70	1	4	19	53	16	36	2
Nordre handelsfelt Northern trade region ..	82	2	4	20	70	14	43	7
Alle personer persons, total.	72	3	3	27	57	11	42	7

Tabell 34 (forts.). Personer 15-74 år etter om de har friluftslivs-, idretts-, mosjonsutstyr samt tilgang til båt, bil og hytte, for ulike aldersgrupper, kjønn, husholdningsinntekter og handelsfelt for bosted. Prosent Persons 15-74 years by whether having outdoor recreation, sport- and exerciseequipment, plus access to private car, boat and holiday cabin for age groups, sex, household incomes and trade region of residence. Percentages

	Sovepose Sleeping bag	Telt Tent	Hytte Cabin	Sykkel Bicycle	Bil Car Private	Båt Boat	Tallet på personer som svarte Number of respondents
Alder Age							
15-24 år year	84	60	31	70	68	36	503
25-34 " "	71	48	30	55	74	29	417
35-44 " "	73	54	29	59	73	38	430
45-54 " "	64	46	31	56	65	38	557
55-64 " "	44	28	28	53	47	29	459
65-74 " "	21	9	22	38	26	19	315
Kjønn Sex							
Menn Men	69	47	31	59	65	36	1 291
Kvinner Women	55	39	27	54	56	29	1 390
Husholdningsinntekt Household income							
Under less than 10 000 kr.	33	19	12	48	25	23	268
10 000-19 900	44	28	20	57	39	27	512
20 000-29 900	64	44	25	57	62	31	778
30 000-39 900	75	53	34	60	73	37	497
40 000-49 900	78	60	42	54	82	37	244
50 000 og over and more ..	75	55	47	59	85	42	325
Handelsfelt for bosted Trade region of residence .							
Østre handelsfelt Eastern trade region	68	43	30	57	67	29	1 486
Vestre handelsfelt Western trade region	59	40	24	49	54	37	585
Midtre handelsfelt Central trade region	51	36	30	62	51	28	338
Nordre handelsfelt Northern trade region	72	59	30	63	53	48	272
Alle personer persons, total	62	43	29	56	61	32	2 681

Det at ungdommen, mennene og personer med høy inntekt har spesielt god tilgang på friluftslivs-, idretts og mosjonsutstyr blir enda klarere når en ser på fordelingen av utstyr generelt på ulike befolkningsgrupper. (Tabell 35). Bil, båt, telt, campingvogn og hytte er også her holdt utenfor beregningene. Denne tabellen understreker at de eldre og kvinnene i større grad enn andre møter en barriére i form av manglende utstyr generelt, hvis og når de vil delta i friluftsliv, idrett og mosjon. De samme befolkningsgrupper står som nevnt også ofte overfor hindringer i form av rørlighetsvansker og manglende ferdigheter.

Men mulighetene for å skaffe seg utstyr vil trolig øke med økt inntektsnivå, som det har gjort i 1960-årene. Tabell 36 bekrefter dette for ungdommens del. Tall for andre grupper i befolkningen er ikke tilgjengelig.

Den relativt sterkeste økningen har skjedd for tilgangen på bil, telt og sovepose. Det kan komme av at disse tre utstyrstypene er komplementære goder, dvs. at de som har skaffet seg telt også må ha sovepose for å bruke det, og at de som vil benytte bilen til campingferie, må ha telt og sovepose til det formålet. Antall unge med tilgang til bil er femdoblet fra 1962 til 1970. Antallet som har telt er tredoblet, mens antallet som har sovepose er dobbelt så høyt som 8 år tidligere. 50 prosent flere unge har ski enn tidligere. Det tilsvarer at nesten 200 000 flere unge nordmenn hadde mulighet til å gå skiturer på egne ski i 1970 enn i 1962. Økningen i mengde av utstyr ser ut til å ha vært mindre jo flere det var som hadde utstyret i 1962. Det er i og for seg naturlig fordi utbredelsene i slike tilfelle begynner å nærme seg den situasjon hvor alle har utstyret. Omsetningen av alment utbredt utstyr som f.eks. ski, vil derfor muligens øke mindre enn omsetningen av utstyr som ikke er så utbredt - men her kommer selvsagt omfanget av fornyelseskjøp inn.

Det er også mulig at noe av alt det utstyret de unge har i dag kan bli brukt i lengre tid framover, selv om det er en tendens til at utstyr stadig blir fortere foreldet. Etter hvert som de yngre generasjoner med stor tilgang til utstyr vokser opp, vil derfor befolkningens muligheter for å delta kunne øke. Men det er derved ikke sagt at økte muligheter i form av mer utstyr vil føre til økt utøvelse av friliftsliv, idrett og mosjon. Det kan f.eks. være at en økende del av utstyret vil bli liggende ubrukt.

Tabell 35. Personer 15-74 år etter antall typer av friluftslivs-, idretts- og mosjonsutstyr[1] de har, for ulike aldersgrupper, kjønn og husholdningsinntekter. Prosent Persons 15-74 years by number of types of outdoor recreation-, sport- and exercise-equipment[1] which they have for age groups, sex and household incomes. Percentages

	Har ikke utstyr Have not equipment	Har 1-3 typer Have 1-3 types	Har 4-10 typer Have 4-10 types	I alt Total	Tallet på personer
Alder Age					
15-24 år year	1	22	77	100	503
25-34 " "	3	37	60	100	417
35-44 " "	4	38	58	100	430
45-54 " "	7	46	47	100	557
55-64 " "	18	51	31	100	459
65-74 " "	38	46	16	100	315
Kjønn Sex					
Menn Men	5	30	66	100	1 291
Kvinner Women	16	49	36	100	1 390
Husholdningsinntekter Household income					
Under less than 10 000 kr.	30	43	27	100	268
10 000-19 900 kr.	19	46	35	100	512
20 000-29 900 "	6	45	49	100	778
30 000-39 900 "	3	34	63	100	497
40 000-49 900 "	5	34	61	100	244
50 000 kr. og over and over	3	29	69	100	325
Alle personer Persons, total	10	40	50	100	2 681

1) Bil, båt, telt, campingvogn og hytte er ikke med i beregningene.
1) Here private car, tent, caravan and holiday cabin are excluded.

Tabell 36. Unge personer[1] etter tilgang til friluftslivs-, idretts- og mosjonsutstyr samt bil i 1962 og 1970 Young persons[1] by whether having outdoor recreation-, sport- and exercise-equipment plus access to private car in 1962 and 1970

	Har utstyr Having equipment		Antall personer dette tilsvarer[2] Number of persons[2]		Prosentvis økning fra 1962-1970. Avrundede tall Per cent increase from 1962 to 1970. Number of rounded off
	1962	1970	1962	1970	
	Pst	Pst			Pst
Ski Ski	77	89	370 000	550 000	50
Sykkel Bicycle	63	70	300 000	430 000	40
Sovepose Sleeping bag .	51	84	240 000	520 000	120
Skøyter Skates	46	60	220 000	370 000	70
Fiskeutstyr Fishing equipment	44	63	200 000	390 000	100
Telt Tent	23	60	110 000	370 000	240
Tilgang til bil Access to private car	16	68	80 000	420 000	430
Tallet på personer som svarte Number of respondents	536	503	480 000	620 000	30

1) 1962-tallene er hentet fra en undersøkelse foretatt av Fakta Instituttet for Markedsforskning og meningsmåling, og omfatter ungdom 15-29 år. 1970-tallene er fra Friluftslivundersøkelsen 1970 og omfatter aldersgruppen 15-24 år. 2) Standardarkivet kan vanskelig beregnes for 1962-undersøkelsen.

1) The 1962-estimates are from a survey done by Fakta, and based on interviews with persons 15-29 years old. The 1970-estimates are from the Outdoor life survey 1970 and based on interviews with persons 15-24 years old. 2) The standard error is difficult to estimate for the 1962-survey.

(v) Tilgang på fritid

En av forutsetningene for å kunne utøve friluftsliv, idrett og mosjon er at en har tid til det. Denne tiden vil for de flestes vedkommende være fritid, dvs. den tid som ikke er fylt med daglige forpliktelser og gjøremål; som arbeid, skolegang utenom gymnastikk-timene, stell av hus, pass av barn, arbeidsreiser, søvn, måltider o.l. Jo mindre en har av slike forpliktelser og gjøremål, jo større muligheter skulle det være til å utøve friluftsliv, idrett og mosjon. Knapp tilgang på fritid kan derfor være en av de faktorene som begrenser utøvingen av disse fritidsaktivitetene.

Hvor vesentlig dette er vil en bare kunne tallfeste om en fikk registrert hvor mye fritid ulike befolkningsgrupper har, men det ble ikke gjort i Friluftslivsundersøkelsen 1970. Av mangel på på noe bedre kan en imidlertid antyde en del ved hjelp av Ferieundersøkelsen 1970 og enkelte andre undersøkelser. Disse har registrert hvor mange hele dager de yrkesaktive og skoleelevene har fri fra vanlige arbeids- og skoleforpliktelser i løpet av et år. Ut fra det har en forsøksvis og grovt beregnet hvor mange hele dager den norske befolkning 15-74 år hadde fri i 1969/70. (tabell 37.). En må imidlertid understreke at tallene bare pretenderer å antyde størrelsesordener, siden forutsetnigene for enkelte anslag er meget usikre. En skal dessuten være oppmerksom på at de korte friperiodene på hverdagene ikke er tatt med, heller ikke tid som går med til arbeidsreiser, overtidsarbeid, familieforpliktelser o.l. Tallene blir derfor bare en meget grov indikator på hvor mye tid som er tilgjengelig for friluftsliv, idrett og mosjon. Siden tallene er hentet fra så mange kilder, finner en det nødvendig å bruke litt plass på å redegjøre for dem.

Tabellen viser for det første at mens skoleelever og studenter gjennomsnittlig hadde 68 fridager årlig, hadde de ansatte yrkesaktive fra 22 til 26 fridager i 1969/70. Som fridager er da regnet dager fri fra det daglige arbeid eller den vanlige skolegang for ferieformål. Søndager, helgedager, frilørdager, opparbeidede fridager, sykefravær, permisjon, arbeidsløshet e.l. er ikke regnet med. Fridager utenom perioder med tre eller flere sammenhengende fridager er dessuten utelatt, som f.eks. når en har tatt en eller to fridager mellom helligdager i julen, påsken eller i mai. Tallet på fridager for ansatte tilsvarer derfor vanligvis den lovfestede 4 ukers ferie (24 fridager). (Tallet for skoleelever og studenter tilsvarer 21/2 måneds ferie (68 fridager)).

Tabell 37. Et forsøksvis overslag over antall dager den norske befolkning (15-74 år) hadde fri fra de daglige arbeids- og skoleforpliktelser i 1969/70 etter levevei Tentatively estimate of number of whole days the norwegian population (15-74 years) was without the usual work- and schoolobligations in 1969/70 by economic activity

	Andel av befolkningen Per cent of the population[1]	Fridager (i perioder med 3 eller flere dager fri) Days off (in periods with 3 or more days off)	Lønt-arbeid i ferien Days with paid work in the holiday	Frilørdager Saturdays off	Offentlige fri- og helligdager Public-holidays	Hele dager fri årlig Whole days without school and work obligations yearly
	Pst.	Dager Days	Dager Days	Dager Days	Dager Days	Dager Days
Levevei Economic activity						
Skoleelever, studenter Pupils, students	8,1	68	5	12	60	135
Ansatte med bergverks-, industri-, bygge og anleggsarbeid Wage earners in mining, manufacturing and construction	14,0	25	1	42	60	126
Ansatte med jordbruks-, skogbruks- og fiskearbeid Wage earners in agriculture, forestry and fishing	1,4	22	1	20	60	101
Andre ansatte Other wage earners	26,5	26	0	23	60	109
Selvstendige med jordbruks-, skogbruks-, fiskearbeid Self-employed in agricultural, forestry and fishing	4,8	3	0	3	50	56

1) Beregnet ut fra Ferie- og friluftslivundersøkelsen 1970. 2) Minimumsanslag, se teksten.
1) Estimated from the Holiday and Outdoor life survey 1970. 2) Minimum.

Tabell 37 (forts.). Et forsøksvis overslag over antall hele dager den norske befolkning (15-74 år) hadde fri fra de daglige arbeids- og skoleforpliktelser i 1969/70 etter levevei Tentatively estimate of number of whole days the norwegian population (15-74 years) was without the usual work- and schoolobligations in 1969/70 by economic activity

	Andel av befolkningen[1]	Fridager (i perioder med 3 eller flere dager fri)	Lønt arbeid i ferien	Frilørdager	Offentlige frie og helligdager	Hele dager fri årlig
	Pst.	Dager	Dager	Dager	Dager	Dager
Levevei (forts.)						
Economic activity (cont.)						
Andre selvstendige Other self-employed	4,7	14	1	15	60	89
Husmødre Housewives	29,3	.	.	.	.	.
Pensjonister, trygdede Pensioners	9,0	.	.	.	.	365
Ikke yrkesaktive ellers Others	2,2	.	.	.	.	.
Alle personer Persons, total	100	.	.	.	.	99[2]
Derav: of theese						
Alle yrkesaktive og elever Economically active persons and pupils, students, total	59,5	24	1	25	60	110

1) Se note 1, side 93. 2) Se note 2, side 93.
1) See note 1, page 93. 2) See note 2, page 93.

Selvstendige med jordbruks-, skogbruks-, fiskearbeid hadde anslagvis 3 fridager i 1970 (Tallet er hentet fra Ferieundersøkelsen 1968, tabell 5) idet den nye ferieordningen for jordbrukere først ble innført etter Ferieundersøkelsen 1970. Virkningene av denne ordningen er derfor ikke registrert.

Andre selvstendige hadde 14 fridager i 1969/70, noe som tilsvarer vel to ukers ferie.

Skoleelevene og studentene nyttet gjennomsnittlig 5 av fridagene sine til lønnet arbeid. (For nærmere spesifikasjon, se Ferieundersøkelsen 1970, tabell 13). Det reduserer tallet på dager fri fra arbeids- og skoleforpliktelser med et tilsvarende antall dager. Skoleelevene og studentene hadde dessuten i gjennomsnitt 12 frilørdager i 1969/70 Tallet inkluderer ikke månedslov idet frilørdager sjeldnere enn annen hver lørdag ikke ble regnet med i Ferieundersøkelsen 1970 for å forenkle registreringen.

Ansatte med industri-, bygge- og anleggsarbeid derimot hadde 42 frilørdager årlig, mens andre ansatte, som i større grad hadde lørdagsfri annen hver lørdag, gjennomsnittlig hadde noe over 20 frilørdager. (Frilørdagene omfatter her ikke frilørdager som ville falt på fridag, dvs. i feriene).

Selvstendige med jordbruks-, skogbruks-, fiskearbeid hadde i gjennomsnitt ingen frilørdager i 1969/70. (Tallet er hentet fra upublisert materiale, Ferieundersøkelsen 1970). De andre selvstendige hadde gjennomsnittlig 15 frilørdager. Fridagene og frilørdagene omfatter pr. definisjon ikke offentlige fridager og søn- og helligdager. I den grad de yrkesaktive og skoleelevene hadde fri fra arbeids- og skoleforpliktelsene på slike dager kommer derfor søndagene og helligdagene i tillegg. Det er imidlertid vanskelig å anslå i hvilken grad de yrkesaktive har vanlige arbeidsforpliktelser på slike dager. De fleste har trolig ikke arbeid på disse dagene, med unntak for yrkesaktive med skiftarbeid eller turnusarbeid samt kanskje spesielt jordbrukere med husdyrhold. Yrkesaktive med skift- eller turnusarbeid får trolig en viss kompensasjon for arbeid på søn- og helligdager i form av fri på hverdager. Yrkesaktive på helkontinuerlig skift og turnus (dvs. som arbeider i bedrift hvor virksomheten pågår kontinuerlig hele året, industribedrifter, sykehus o.l.), utgjør dessuten en mindre del av alle yrkesaktive. (Av arbeiderne i bergverksdrift og industri hadde 6 prosent av omlag 220 000 arbeidere helkontinuerlig skift (Lønnsstatestikk 1960-1971, analyse fra Statistisk Sentralbyrå 1973). Tallet er sannsynligvis noe lavere for yrkesaktive generelt.

Det er vanskeligere å vurdere i hvilken grad jordbrukerne arbeider på søn- og helligdager. En undersøkelse i to kommuner på Jæren (Tagseth, 1969, side 52) viste at 80 prosent av de mannlige gårdbrukere hadde arbeidet både lørdagene og søndagene i ukene før undersøkelsen fant sted. Undersøkelsen foregikk imidlertid i september og oktober og resultatene kan være noe preget av innhøstingen og alt arbeidet med husdyra om høsten.

For å korrigere for eventuelt søn- og helligdagsarbeide har en derfor forsøksvis ført opp at alle selvstendige med jordbruks-, skogbruks-, fiskearbeid under ett hadde arbeid på omlag 10 søndager, helligdager og offentlig fridager i 1969/70. Tallet på helt arbeidsfrie søn-, hellig- og offentlige fridager blir dermed redusert til 50 dager for denne yrkesgruppen, mens andre yrkesaktive og elever er oppført med 60 dager fri. Disse 60 dagene utgjorde det samlede antall søndager, offentlige fridager og helligdager i undersøkelsesåret 1. september 1969 til 31. august 1970. Tilsammen omfatter alle fridagene, arbeidsfrie søn- og helligdager og dager med lørdagsfri, dvs. dagene uten vanlig arbeids- og skoleforpliktelser, bortimot en tredjedel av årets dager for de yrkesaktive og elevene. Mest fri hadde skoleelevene med omlag 135 dager fri. Minst hadde de selvstendige med jordbruks-, skogbruks-, fiskearbeid med omlag 53 dager fri i 1969/70. Jordbruksteljinga 1969 (NOS,hefte V, side 22) kan desverre ikke brukes til å kontrollere dette siste tallet fordi en der har anslått "normalarbeidsdager". Resultatene fra den tellingen antyder imidlertid også at tallet på hele dager uten arbeid for jordbrukere sannsynligvis ligger godt under 100 dager årlig).

For husmødrenes vedkommende var tallet på dager uten vanlig husarbeid høyst sannsynlig lavere enn tallet på dager som yrkesaktive menn hadde fri fra sine vanlige arbeidsforpliktelser. Ferieundersøkelsen 1968 (NOS 1970, tabell 42) viser at selv på ferieturer var det bare 13 prosent av husmødrene som helt slapp fri fra det vanlige husarbeidet. Nesten 30 prosent hadde like mye eller mer husarbeid på ferieturen enn hjemme. Pensjonistene er oppført med 365 arbeidsfrie dager i 1969/70. Bare et fåtall pensjonister 70 år og over arbeider etter at de har gått av. (noe over 5 prosent ifølge Pensjonsalderundersøkelsen 1969, tabell 16).

Det kan gjøres et grovt minimumsanslag for hvor mange fridager hele befolkningen (15-74 år) hadde gjennomsnittlig i 1969/70 - forutsatt at husmødrene og "ikke yrkesaktive ellers" ikke hadde noen hele dager fri fra arbeidet det året. En slik beregning viser at befolkningen gjennomsnittlig hadde noe over 100 dager i året uten vanlig arbeids- og skoleforpliktelser.

Det vesentligste i tabellen er imidlertid at i den grad arbeids- og skoleforpliktelser begrenser mulighetene til å utøve friluftsliv, idrett og mosjon, er det de yrkesaktive i primærnæringene som står overfor de største hindringene. Skoleelevene og studentene samt de ansatte blir i mindre grad hindret av mangel på fridager. Men her må en ikke glemme at dagene med fri base er en grov indikator på det reelle omfang av tid som står til disposisjon om en ønsker å utøve friluftsliv, idrett og mosjon.

Fritid er dessuten bare en av faktorene som bestemmer mulighetene for å delta. Når elevene deltar mer enn f.eks. husmødre, henger det nok sammen med at elevene både har mest av fritid og mest av ferdigheter, utstyr, førlighet - samt det at de også deltar i "arbeidstiden", dvs. i skoletimene! Når pensjonistene ikke deltok så ofte selv om de hadde flest fridager har det sammenheng med at de har så lite av andre nødvendige ressurser.

Hvor vesentlig fritiden er for utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon, er derfor avhengig av i hvilken grad individene har tilgang på andre ressurser. Men selv om en ikke har tallfestet sammenhengen mellom fritidens omfang og utøvingen av disse aktivitetene, virker det rimelig å tro at økt fritid sammen med en økning av andre ressurser også vil øke mulighetene for å utøve friluftsliv, idrett og mosjon.

(vi) Tilgang til friluftslivområder og idretts- og mosjonsanlegg.

Det synes rimelig at personer som bor i nærheten av friluftslivområder og idretts- og mosjonsanlegg har bedre muligheter for å utøve friluftsliv, idrett og mosjon enn dem som har lengre vei. Den korte fritiden på hverdagene setter f.eks. grenser for hvor langt en kan reise for å bruke friluftsliv-, idrett- og mosjonsarealer på slike dager. Forbruket av tid, utgiftene til reiser og andre ulemper, som kan være knyttet til lengre reiser, gjør at også i helgene og i feriene er de heldigst stilt som bor nærmest friluftslivs-, idretts- og mosjonsarealene. Tilgangen på områder og anlegg i nærheten av bostedene ble registrert ved at intervjuobjektene i samråd med intervjueren anslo hvor langt det var fra bostedet til nærmeste område eller anlegg. Disse områdene eller anleggene skulle være brukbare. Hvis vannet f.eks. ved den "nærmeste badeplassen" var så forurenset eller kaldt at intervjuobjektet ikke ville bade der, skulle avstanden oppgis til det sted hvor vedkommende kunne tenke seg å bade. Intervjuobjektet skulle på den måten selv definere hva som var brukbart. Avstandsangivelsen varierer likevel ubetydelig med kjennetegn som er knyttet til personer. Oppfatningen av hva som er brukbart ser derfor ut til å være bortimot uavhengig av alder, kjønn, inntekt, osv. hos de som svarte.

Tabell 38. Personer 15-74 år etter avstand fra bostedet til friluftsområder og idretts- eller mosjonsanlegg. Prosent Persons 15-74 years by distance from the residence to outdoor recreation areas and sport- and exercisefacilities. Percentages

	Avstand i km. Distance in km.							Gjennomsnittlig avstand avrundede tall Average distance Numbers rounded off	Tallet på personer som svarte Number of respondents
	Under less than 1	1-2	3-5	6-9	10-25	26 og over and more	I alt Total		
								km	
Avstand til / Distance to									
Fotturterreng uten bebyggelse Hiking area	57	19	15	4	5	0	100	3,0	2 681
Fiskeplass Fishing place	36	21	17	11	13	2	100	4,5	2 681
Fotballbane, idrettsplass Foot-ball field sporting ground.	33	24	22	10	7	4	100	5,0	2 681
Badestrand, badeplass Beach, swimming spot ..	32	19	23	13	10	3	100	5,5	2 681
Gymnastikksal idrettshall Sportshall	30	21	23	11	9	6	100	6,5	2 681
Svømmehall Indoor swimming pool ..	13	18	22	11	22	14	100	12,0	2 681
Skøytebane Skating rink	25	18	17	7	13	20	100	13,5	2 681
Hoppbakke Skijumping hill ...	10	17	24	13	14	22	100	15,5	2 681
Lysløype Unminated skitrack	12	16	19	13	18	22	100	16,0	2 681
Tennisbane Tennis court	8	11	17	10	16	38	100	23,0	2 681
Slalåmbakke Slalom hill	4	8	16	11	25	36	100	23,0	2 681

Tabell 38 viser hvor langt befolkningen bor fra friluftsområder og idretts- eller mosjonsanlegg. Områdene og anleggene er rangert etter hvor "tilgjengelig" de er. Den gjennomsnittlige avstanden er grovt anslått, men den er antakelig en brukbar indikator på hvor tilgjengelig disse områdene og anleggene er i forhold til hverandre. Gjennomsnittsavstanden er spesielt usikker for anlegg hvor mange har oppgitt at de bor langt unna. 50 km er brukt som middeltall for denne gruppen. Usikkerheten i anslagene øker derfor nedover i tabellen.

Ved vurdering av tallene må en ta i betraktning at avstanden fra bostedet i seg selv ikke forteller alt om hvor lett en person har for å bruke anleggene eller områdene. Det avhenger også av om vedkommende har vansker med å bevege seg, har sykkel eller adgang til privatbil og eventuelt hvor gode de kollektive transportmidlene er.

En grense på 3 km for hvor langt folk er villige til eller kan gå på hverdager for å bruke et anlegg eller område generelt har ingen empirisk bakgrunn, men kan gi perspektiv til hva tallene innebærer. Grensen er trolig noe høy, fordi tabell 7 viste at 35 prosent av den norske befolkning hadde gått under 5 km på den lengste fotturen i 1970. En bristisk undersøkelse (Sillitoe, k.k., 1969, side 86) viste at bruken av friluftslivsanlegg sank raskt hvis gangavstanden ble 800 - 1 200 m.

Tabell 38 viser - hvis opptil 3 km er en rimelig gangavstand - at store deler av befolkningen har relativt god adgang til friluftslivsområder og tildels også fotballbane, idrettsplass og gymnastikksal.

Hver fjerde nordmann eller omlag 650 000 personer bor lengre enn "gangavstand" fra fotturterreng, litt mindre enn hver annen nordmann har "gangavstand" til fiskeplass og fotballbane, idrettsbane, badeplass og gymnastikksal. Det er derimot få som har kort vei til svømmehall, brøytet skøytebane, hoppbakke, lysløype, tennisbane og slalåmbakke. Det er bare hver tredje nordmann som har "gangavstand" til svømmehall, litt flere når det gjelder skøytebane, noen færre når det gjelder hoppbakke og lysløype. Hver femte har "gangavstand" til tennisbane, hver fjerde til slalåmbakke.

Tilgangen varierer som ventet fra landsdel til landsdel og fra by til spredtbygd strøk.

Tabell 39 viser sammenhengen mellom avstand til områdene/anleggene etter type strøk, natur på bostedet og handelsfelt. For å lette oversikten gir den bare tall for hvor mange som bor mindre enn 3 km fra anleggene. En mer fullstendig spesifikasjon er gitt i Friluftslivundersøkelsen 1970. (Tabell 17-26).

Definisjonen av tettbygde og spredtbygde strøk tilsier at de første er lite preget av fotturterreng uten bebyggelse, og at befolkningen i tettbygde strøk har lengre vei til friluftsliv-områder enn de andre. Like naturlig er det at de kapitalkrevende idrettsanleggene ligger i nærheten av befolkningskonsentrasjonene. Personer bosatt i Oslo, Bergen og Trondheim og tettbygde strøk ellers har derfor best tilgang til idretts- og mosjonsanlegg, men mindre god tilgang på friluftslivområder.

De andre resultatene er også slik som det var rimelig å vente. Befolkningen i større byer har generelt kort avstand til fotballbaner, skøytebaner, tennisbaner og slalåmbakker, men har lengst avstand til badestrand. Personer i kystområdene har kortest vei til fiskeplasser. Befolkningen i fjellområdene bor nærmest av alle til fotturterreng, hoppbakke, lysløype- og mer overraskende - til badeplass, svømmehall og gymnastikksal. De bor derimot lengst unna fiskeplass. Men her må en være oppmerksom på at bare 61 av interjuvpersonene var bosatt i fjell-områder. Usikkerheten, dvs. standard avviket, er derfor meget stort.

Uventet er det derimot ikke at befolkningen i kystområdene i mindre grad disponerer skøytebaner, hoppbakker, lysløyper og slalåm-bakker samt fotballbaner, men det var ikke ventet at Nord-Norge hadde den største andelen av befolkningen med "gangavstand" til tennisbaner.

Østre handelsfelt er den gunstigst stilte del av landet når det gjelder idretts- og mosjonsanlegg. Andelen av befolkningen som har kort vei til fotballbane, gymnastikksal, svømmehall, skøytebane, hoppbakke, lysløype og slalåmbakke er større der enn i de andre landsdelene. Vestre handelsfelt har minst av disse anleggstypene relativt sett. (Resultatene blir stort sett de samme også om en bruker andre avstander enn 3 km som indikatorer på nærhet).

De aktivitetene som ble utøvd flest ganger i 1969/70 er stort sett aktiviteter som foregår i de friluftslivsområdene og idrettsanleggene som befolkningen lettest har adgang til. (se Tabell 8 og 38).

Det er derfor rimelig å tro at personer som bodde nær brukbare anlegg og områder også ville være mer aktive enn de som bodde lenger unna. Resultatene fra den britiske undersøkelsen som er nevnt foran, tyder på at en skulle vente en spesielt stor forskjell mellom personer med under 1 km vei og personer som har lengre avstand til bruksområdene.

Men avstanden fra bostedet til nærmeste brukbare fiskeplass, badeplass og turterreng ser ikke ut til å ha særlig betydning for hvor mange personer det er som fisker, går på tur eller bader utendørs. (Tabell 40).

Tabell 39. Personer 15-74 år som bor mindre enn 3 km fra friluftslivsområder og idretts- eller mosjonsanlegg etter type strøk, type natur og handelsfelt for bosted. Prosent Persons 15-74 years living less than 3 km from outdoor recreation areas and sport- and exercisefacilities by type of residential area, type of nature and trade region of residence. Percentages

	Fottur-terreng Hiking-area	Fiskeplass Fishing-place	Fotballbane, idrettsplass Football-field, sports-ground	Badestrand, badeplass Beach, swimming place	Gymn. sal, idrettshall sports-hall	Svømmehall Indoor swimming hall
Type strøk for bosted Type of residential area						
Oslo, Bergen Trondheim	53	34	83	34	78	46
Tettbygd ellers Other densely populated areas	67	41	69	37	64	46
Spredtbygd Sparsely populated areas ...	92	76	35	67	31	13
Type natur på bosted Type of nature in residential area						
Større by Larger city area.....	57	29	81	34	69	54
Kystområde Coastal area	79	85	38	67	41	22
Fjellområde Mountain area	95	24	71	79	72	70
Skogstrakter Forest area	94	53	45	41	41	6
Innlandet ellers Other interior area	85	56	51	50	44	21
Handelsfelt for bosted Trade region of residence						
Østre handelsfelt Eastern trade region.	72	44	65	40	58	38
Vestre handelsfelt Western trade region.	82	67	40	64	45	16
Midtre handelsfelt Central trade region.	71	74	48	73	34	22
Nordre handelsfelt Northern trade region	92	75	54	50	43	36
Alle personer Persons, total	76	57	57	51	51	31

Tabell 39 (forts.). Personer 15-74 år som bor mindre enn 3 km fra friluftslivsområder og idretts- eller mosjonsanlegg etter type strøk, type natur og handelsfelt for bosted. Prosent Persons 15-74 years living less than 3 km from outdoor recreation areas and sport- and exerciseactivities by type of residential area, type of nature and trade region of residence. Percentages

	Skøytebane Skating rink	Hoppbakke Ski-jumping hill	Lysløype Illuminated ski track	Tennisbane Tennis-court	Slalåmbakke Slalom hill	Tallet på personer som svarte Number of respondents
Type strøk for bosted Type of residential area						
Oslo, Bergen, Trondheim ...	78	35	30	38	15	431
Tettbygd ellers Other densely populated areas .	59	33	44	29	15	1 025
Spredtbygd Sparsely populated areas	17	20	14	3	9	1 225
Type natur på bosted Type of nature in residential area						
Større by Larger city area	78	31	37	37	22	793
Kystområde Coastal area ..	22	15	14	15	3	771
Fjellområde Mountain area	64	61	64	10	10	61
Skogtrakter Forest area ..	26	31	33	5	19	196
Innlandet ellers Other interior area	31	32	30	8	10	853
Handelsfelt for bosted Trade region of residence						
Østre handelsfelt Eastern trade region	42	34	34	23	14	1 486
Vestre handelsfelt Western trade region	29	15	15	10	9	585
Midtre handelsfelt Central trade region	29	23	27	4	9	338
Nordre handelsfelt Northern trade region ...	37	24	26	29	13	272
Alle personer Persons, total	43	27	28	19	12	2 681

Det er faktisk like mange personer prosentvis med minst 25 km vei til badestrand og fiskeplass som bader og fisker, som det er blant dem med under 1 km's reiseavstand. Derimot synker andelen som utøver idrett og mosjon litt med avstanden til idretts- og mosjonsanlegg.

Avstanden fra bostedet har tilsynelatende heller ikke særlig betydning for hvor mange ganger befolkningen deltar. Det er like stor andel som bader 30 ganger utendørs, spiller fotball 30 ganger osv. uansett om personene bor 1 eller 25 km fra nærmeste badeplass eller fotballbane.

Det kan bety at nordmenn bare i liten grad lar seg hindre av avstand for å kunne drive idrett og mosjon eller utøve friluftsliv. Selv om avstandene er lange reiser de avgårde for å delta. Men det at utøvingen tilsynelatende er uavhengig av mulighetene- målt ved avstanden til nærmeste område- kan også ha andre forklaringer.

En forklaring kan være at det ikke nødvendigvis er et samsvar mellom aktivitetene som er kartlagt i denne undersøkelse og de typer av arealer som ble registrert. Det å plukke bær, å gå fotturer og kortere skiturer foregår f.eks. ikke bestandig i "fotturterreng - uten bebyggelse". Det er heller ikke en klar sammenheng mellom begrepet "nærmeste fiskeplass" og det å fiske i sjøen eller i ferskvann hver for seg, i og med at en fiskeplass både kan være ved sjøen og ved ferskvann. Men det var rimelig å tro at bading innendørs (i svømmehall) bare kan foregå "i svømmehall", og at friidrettsutøving stort sett "bare" kan foregå på idrettsplass. Slike måleproblemer kan derfor ikke være hele forklaringen på at utøvingen varierer lite med avstand til områder og anlegg.

Det er heller ikke nødvendigvis slik at det må være samsvar mellom utøvingen av aktivitetene og det "nærmeste" området. For det første viser britiske undersøkelser (Burton, (red.) 1970, side 67) at manglende kunnskap om hvor friluftslivs- og idrettsarealene ligger er en vesentlig forklaring på hvorfor enkelte befolkningsgrupper deltar mindre enn andre. Siden intervjueren var med på eller alene om å oppgi avstandsangivelsene i denne undersøkelsen, er det mulig at andre områder er blitt registrert her, enn det intervjuobjektet selv har visst om. Det andre er at friluftslivet, idretten og mosjonen også foregår andre steder enn i de nærmeste anleggene og områdene. Spesielt gjelder dette friluftslivet i ferien og på helgeturene. I hvilken grad friluftslivet, idretten og mosjonen foregår i de bolignære områdene i forhold til i helgetur- og ferieområdene kan denne undersøkelsen bare antyde noe om. Men den viser at de som dro på helgetur i september 1970 oftere var utøvere av friluftsliv enn de som var hjemme i helgene. (tabell 41).

Tabell 40. Personer 15-74 år som deltok i friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter etter avstand til nærmeste friluftslivområder og idretts- og mosjonsanlegg. Prosent Persons 15-74 years taking part in outdoor recreation-, sport- and exercise-activities by distance to the nearest outdoor recreation areas and sport- and exerciseactivities. Percentages

Aktivitet utøvd Activity taken part in	Andel av befolkningen som deltok etter avstand fra bosted Part of population participating by distance from residence					Alle personer persons, total
	Under less than 1 km	1-2 km	3-9 km	10-25 km	26 km og over and more	
Fiske i ferskvann (fiskeplass) Fishing in lakes and rivers (fishing place)	35	32	32	39	49	34
Kortere skitur (turterreng) Shorter skitrips (cross country area)	54	49	46	46	36	52
Bading utendørs (badeplass) Outdoor swimming (beach) ..	53	56	59	56	56	56
Skihopping (hoppbakke) Skijumping (Skijumping hill) .	4	4	3	3	4	4
Fiske i sjøen (fiskeplass) Fishing in sea (fishing place)	47	40	36	33	43	40
Bærtur, sopptur (turterreng) Berry-, mushroom picking (hiking area)	54	48	48	42	:	51
Gått på skøyter (skøytebane) Skating (Skating rink)	11	10	6	7	6	8
Lengre fottur i skog og mark (turterreng) Daylong walks, hikes in forests and fields (hiking area)	38	35	43	27	9	38
Kortere skitur (lysløype) Shorter skitrips (illuminated ski-trach)	60	58	52	54	41	52
Friidrett (fotballbane, idrettsplass) Athetics (football field, sportsground)	6	6	5	2	4	5
Innendørs gymnastikk, mosjon (Gymnastikksal, idrettshall) Indoor gymnastics, exercise (sports hall)	22	21	17	15	13	19
Ballspill, innendørs (sports hall) Indoor ballgames (sportshall)	12	11	10	6	7	10
Fotball (Fotballbane, idrettsplass) Football (fottballfield, sports ground)	11	9	7	6	6	9
Slalåm (Slalåmbakke) Slalom (slalom hill)	7	6	4	4	3	4
Bading innendørs (svømmehall) Indoor swimming (Indoor swimming pool)	26	25	21	13	7	19

Tabell 41. Personer 15-74 år etter om de utøvde friluftsliv en bestemt helg i september 1970, og om de var på helgetur eller ikke den helgen. Prosent Persons 15-74 years by whether they participated in outdoor recreation one fixed weekend in september 1970, being on weekendtrip or not that weekend. Percentages

	Utøvde friluftsliv Participated in outdoor recreation	Utøvde ikke friluftsliv Did not participate in outdoor recreation	I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondents	Andel av utvalget Per cent of the sample
Var på helgetur On weekendtrip	51	49	100	390	15
Var ikke på helgetur Not on weekendtrip	28	72	100	2 291	85
Alle personer Persons, total	32	63	100	2 681	100

Nesten dobbelt så mange hadde deltatt i friluftsliv blant dem som var på helgetur som blant dem som ikke dro bort og overnattet borte i helgen. Det var imidlertid bare 15 prosent av befolkningen (15-74 år) som dro på helgetur den måneden. De aller fleste var hjemme. (Dette gjelder også andre helger i 1970/71, se Friluftslivundersøkelsen 1970, tabell 35). Det antyder at det i helgene utenom ferietiden sannsyneligvis var omtrent 3 ganger så mange personer som utøvde friluftsliv i de mer "bolignære områder" i forhold til i "helgetur-områdene".

Den samme adferdsforskjellen er tilstede, men er ikke så stor mellom dem som var på påsketur i 1970. Den aller største delen av befolkningen (80 prosent) deltok i friluftsliv i en eller annen form i den friperioden (tabell 42). Det var noe flere friluftslivutøvere blant påsketuristene enn blant dem som ble hjemme påsken 1970 (henholdsvis 96 og 75 prosent). Det at hovedtyngden (78 prosent) av befolkningen ferierte hjemme, gjør imidlertid at antallet på personer som utøvde friluftsliv på påskeferietur bare er en tredjedel av tallet på personer som gjorde det med utgangspunkt i bostedet. Det ble ikke innhentet tallmateriale som gjør det mulig å foreta en tilsvarende sammenligning mellom sommerferieturistene og personene som var hjemme sommeren 1970.

Tabell 42. Personer 15-74 år etter om de utøvde friluftsliv i påsken 1970 og om de var på påsketur eller ikke. Prosent Persons 15-74 years by whether they participated in outdoor recreation during Easter 1970, being on holiday or not. Percentages

	Utøvde friluftsliv Participated in outdoor recreation	Utøvde ikke friluftsliv Did not participate in outdoor recreation	I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondents	Andel av utvalget Per cent of the sample
Var på påskeferietur On Easter holiday	96	4	100	603	23
Var ikke på påskeferietur Not on Easter holiday ...	75	25	100	2 078	78
Alle personer Persons, total	80	20	100	2 681	100

Men i og med at over halvparten av befolkningen (55 prosent) dro på sommerferietur det året og 80 prosent av disse deltok i friluftsliv, kan en ikke uvesentlig del av friluftslivet sommerstid ha foregått i ferie- og helgeturområder. Dette kan i tilfelle være noe av forklaringen på hvorfor kort avstand fra bostedet til friluftslivområder tilsynelatende er mindre vesentlig for utøvingen av sommerlige gjøremål som det å bade, gå fottur, dra på bærtur, fiske o.l. Men på den annen side er bruken av de mer fjerntliggende ferie- og helgeturområdene neppe noen god forklaring på hvorfor utøvingen av mange friluftslivsaktiviteter og spesielt idretts- og mosjonsadferden varierer lite med avstanden mellom bostedet og nærmeste område eller anlegg.

I og med at en ikke har registrert hvor friluftslivet, idretten og mosjonen ble utøvd er det derfor vanskelig å trekke sikre konklusjoner. Det kan en tilsynelatende heller ikke gjøre fra andre undersøkelser; se Mercer 1971 for en nærmere redegjørelse om utenlandske undersøkelser. En norsk undersøkelse viser imidlertid at bruken av de største fjellområdene i Norge til friluftsliv er avhengig av avstanden fra bostedet, men dette har nok sammenheng med at fjellet stort sett er "ferieområder". (Teigland 1973) dvs. at avstanden er langt større enn de 26 km som var grensen for registreringen i Friluftslivundersøkelsen 1970.

Tallmaterialet her tyder likevel på at kort avstand til friluftslivområder og idretts- og mosjonsanlegg trolig er mindre vesentlig for friluftslivs-, idretts- og mosjonsadferden enn faktorer som fysisk rørlighet, ferdigheter og også tilgang på utstyr.

Sammendrag

Et av hovedformålene med denne publikasjonen er å belyse den norske befolknings interresse for og muligheter til å utøve friluftsliv, idrett og mosjon. Et annet formål har vært å klargjøre noen av årsakene til og begrensningene for utøvingen av disse fritidsgjøremålene. Håpet er at planleggere, politikere og andre derved får et bedre grunnlag for å vurdere areal- ogressursdisponeringer hvor friluftslivs-, idretts- og mosjonsinteresser er involvert.

Publikasjonen begynner i det vesentligste på det materialet som ble innsamlet ved en ferie- og friluftslivundersøkelse i 1970. Innsamlingen foregikk ved å intervjue et landsomfattende utvalg av personer i alderen 15-74 år. Antall personer som ble intervjuet var 2 681. Frafallet var 12,1 prosent.

Undersøkelsen viser at 89 prosent av befolkningen deltok i friluftsliv i løpet av året 1.september 1969 til 1. september 1970. 37 prosent deltok i idrett- og mosjonsaktiviteter. 9 prosent tok del i konkurranseidrett. Dette tilsvarer at omlag 2,5 millioner nordmenn i de aktuelle aldersgrupper deltok i friluftsliv, omtrent 1 million tok del i idrett og mosjon, og ca. 250 000 i konkurranseidrett.

Begrepet friluftsliv omfatter da bading utendørs, fiske, jakt, motorbåt og seilturer, roing og padling, bær- og soppturer, fotturer, skiturer og overnatting utendørs. Idrett og mosjon omfatter orientering og terrengløp, fotball og andre ballspill utendørs, løpeturer, friidrett, slalåm og utfor, skihopping, skøyteløp, bading innendørs, innendørs ballspill og gymnastikk.

Deltakingen i de enkelte aktivitetene er gjengitt i tabell 6.

Det viser seg at i 1969/70 deltok flere nordmenn i friluftsliv enn i religiøse og kulturelle aktiviteter utenfor hjemmene. Utøvingen av de ulike idretts- og mosjonsaktiviteter hadde samme omfang som besøk i kulturelle institusjoner.

Sammenlignet med utøvingen av liknende aktiviteter i Sverige og U.S.A. var det liten forskjell mellom Norge og Sverige, men utøvingen var høyere hos oss enn i U.S.A. Fordelingen av utøverne etter alder, kjønn, inntekt og utdanning er forøvrig ganske lik det undersøkelser i andre land har påvist.

Det ble videre forsøkt å kartlegge noen av de faktorene som virker inn på friluftslivs-, idretts- og mosjonsadferden. Denne kartleggingen

er begrenset til faktorer som fysisk og psykisk helse, læring av ferdigheter og tilgang til utstyr, fritid, friluftslivområder og idretts- og mosjonsanlegg. En har dessuten sett på behovene for fysisk aktivitet og for avkobling fra urbant miljø og levesett. Analysen viser at utøvingen av disse fritidsgjøremålene i liten grad har sammenheng med hvor mye kroppsarbeid en person har til daglig. Yrkesaktive f.eks. som har stillesittende arbeid, deltar ikke vesentlig mer i friluftsliv, idrett og mosjon enn yrkesaktive som har tungt kroppsarbeid. Personer som bor i større byer deltar heller ikke mer enn landsbefolkningen - når en holder andre faktorer konstante. Det er defor vanskelig å forklare friluftslivs-, idretts- og mosjonsadferden som en reaksjon på lite mosjon i dagliglivet eller urban livsform mer generelt.

Individenes fysiske helse var imidlertid viktig for utøvingen. 23 prosent av befolkningen (i alderen 15-74 år) hadde problemer med å løpe 100 m, gå 100 meter raskt eller å gå i trapper. Denne delen av befolkningen deltok mindre i friluftsliv, idrett og mosjon enn personer med normal fysisk helse. Særlig var deltakingen mindre i fysisk krevende aktiviteter som idrett og mosjon, og den ble mindre jo dårligere den fysiske helsetilstanden var.

Mulighetene for å delta i friluftsliv, idrett og mosjon var også sterkt avhengig av om en hadde lært de ferdighetene som ofte forutsettes. For eksempel var det bare 20 prosent av de svømmedyktige i befolkningen (15-74 år) som badet utendørs i 1970, mens nesten 70 prosent av de som kunne svømme badet.

Her er det nå satt igang en systematisk læreprosess i og med at skoleverket underviser i stadig flere friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter. Resultatet er at dagens ungdom får langt bedre muligheter for å kunne delta enn de eldre generasjoner har hatt. Svømmeundervisningen i skolen forklarer f.eks. hvorfor 1/2 million flere nordmenn kunne svømme i 1970 enn i 1951. Denne undervisningen hvor 96 prosent av de unge (i 1970) lærte å svømme, vil dessuten nødvendigvis føre til en økning av svømmeferdigheten for hele befolkningen ettersom de unge vokser opp og erstatter de eldre generasjonene med lav svømmedyktighet.

Tilgangen til friluftslivs- og idrettsutstyr, fritidshus og bil var mindre viktig for utøvingen enn faktorer som fysisk helse og ferdigheter. Tilgangen til slikt utstyr har imidlertid økt sterkt i løpet av 60-årene, særlig for utstyr som er knyttet til camping: telt, sovepose og bil. Tilgangen til bil har økt til det femdobbelte for ungdommen i løpet av årene 1962 til 1970. Tilgangen til telt er tre ganger større

og til soveposer dobbelt så stor som 8 år tidligere. Selv når det gjelder vanlige turski er det 50 prosent flere unge som hadde slike ski i 1970 enn i 1962.

Tilgangen til fritid, dvs. tid uten arbeids- og skoleforpliktelser har også økt, slik at befolkningen i gjennomsnitt hadde omtrent 100 dager uten slike forpliktelser i 1970. Sammenhengen mellom tilgjengelig fritid og utøvingen av friluftsliv, idrett og mosjon er imidlertid ikke tallfestet på grunn av mangler ved tallmaterialet. Det er også mangler ved materialet som viser tilgangen til friluftslivs, idretts- og mosjonsarealer og anlegg. Men tilsynelatende er tilgangen til friluftslivområder og idretts- og mosjonsanlegg mindre viktig for utøvingen av disse fritidsaktivitetene enn fysisk helse og læring av ferdigheter og verdier.

English Summary

One of the principle objectives of this study was to examine the Norwegian populations interest in and the opportunities for participation in outdoor recreation, sport and exercise. Factors behind participation in these leisure activities were also investigated. It is hoped that this study will provide planners, politicians and others with a better basis upon which to make decisions concerning outdoor recreation, sport and exercise.

This publication is based upon material from the 1970 survey on holiday and outdoor life. The collection of data took place by personal interviews with a national sample of persons ranging from 15 to 74 years of age. The number of respondents was 2 681. Non-response amounted to 12.1 per cent.

For further details on the collection of data and the sampling procedure, see Friluftslivundersøkelse 1970 and Tamsfoss 1970. The survey shows that 89 per cent of the Norwegian population (15-74 years) participated in outdoor recreation during the year lasting from September 1 1969 to August 31 1970. 37 per cent took part in sport and exercise the same year. 9 per cent took part in competitive sport. Here outdoor recreation includes outdoor swimming, fishing, hunting, trips by powered boats and sailing boats, rowing, canoeing, berry- and mushroompicking,

hiking, skiing and camping.

Sport and exercise includes orienteering and cross-country running, football and other outdoor ballgames, jogging, athletics, slalom and downhill racing, skijumping, skating, indoor swimming, indoor ballgames, indoor gymnastics and exercise.

The participation in individual activities is shown in table 6.

Participation in outdoor life was higher than participation in religious and cultural activities outside the home. Participation in several individual sport and exercise activities equalled the number of visits to cultural institutions.

To set participation in outdoor life in an international perspective Norwegian figures were compared to figures from Sweden and the United States. Norwegian participation rates are approximately the same as the Swedish but are higher than those for the United States. The distribution of participants by age, sex, income and education is fairly similiar to what surveys in the other countries have shown (see table I).

This study focused on the following factors behind participation: the need for physical activity and release from tensions of modern urban living, personal resources such as health, learned skills and experiences, access to equipment, the amount of leisure time available and finally access to various type of recreational facilities.

The findings suggest that participation in outdoor recreation, sport and exercise is independent of the amount of manual labour which students and economically active persons have during school and work. Participation was also shown to be independent of the degree of urbanity. Persons having primarily sedentary work and persons living in cities did not have a higher rate of participation than persons engaging in physical labour or living in rural areas - other factors beeing equal.

Physical health was, however, an important determinant. Approximately 23 per cent of the population from 15 to 74 years of age had difficulties running 100 meter, walking 100 meters quickly or climbing stairs. Participation in outdoor recreation sport and exercise in general and in strenuous activities in particular was much lower for these persons than for those enjoying better physical condition. The poorer the physical health defined by these indicies the lower the participation rate was.

The possibilities for participation in outdoor recreation, sport, and exercise is also dependent upon the learning of prerequisite skills. Only 20 % of persons aged 15-74 who are unable to swim visited the beach

while nearly 70 per cent of those who could swim made such a visit.

Swimming lessons are now a common part of school curriculum and 96 % of youths have learned to swim. The lack of swimming skills will therefore be less of an obstacle to participation in the future. The spread of swimming skills is exemplified by figures from 1951 and 1970. In 1951 65 per cent of the population (15-74 years of age) could swim. The corresponding figure for 1970 was 75 per cent. The incidence of these skills will of course increase for the population at large as these youths mature replacing the elder generation. Access to equipment, holiday houses, and motorcars was less important than health and prerequisite skill factors in determining participation. Access to recreational equipment has, however, risen sharply in the 1960's particularly with respect to cars and camping equipment such as sleeping bags and tents. The younger (15-24 year) generation's access to cars has increased fivefold from 1962 to 1970; access to tents has tripled and to sleepling bags access has doubled. 50 per cent more young people had skis

The amount of leisure time, i.e. time free of work- and school-obligations has been rising, giving the population as a whole about 100 full days without such obligations in 1970. The relationship between available leisure time and participation has however not been measured because of inadequate data. The data on access to outdoor recreation areas and sport- and exercise facilities were also insufficient in several ways, but apparently the access to such areas and facilities was less important for the participation than physical health and learning of prerequistite skills and predisposing values.

Litteraturliste

References

Alstad, Bjørn (1969): "Norske Meninger", Oslo.

British Travel Association/University of Keele (1967). "Pilot National Recreation Survey".

Burch, William R.jr. (1969): "The Social Circles of Leisure: Competing Explanations". Journal of Leisure Research, Volume 1, nr. 2.

Burton, Thomas L. (1971):
a. "Identification of recreation types through cluster analysis". Society and Leisure No. 1. 1971.
b. "Experiments in Recreation Research". London.

Central Statistical Office (1965): "Leisure activity in the Netherlands". Haag.

Clawson, Marion og Knetsch, Jack. L., (1971): "Economics of Outdoor Recreation". Baltimore.

Dalenius, Tore (1971); "Information for survey design". Stockholm.

Department of the Interior. Washington D.C. (1971):
a. "Outdoor Recreation Trends".
b. "Selected Outdoor Recreation Statistics".

Fakta Instituttet for Markedsforskning og Meningsmåling. (1969): "Trimundersøkelsen". Oslo.

Galtung, Johan. (1967): "Theory and methods of social research". Oslo.

Haakenstad, Helge (1970): "Publikums bruk av Oslo-marka og deres syn på skogens utseende og behandling". Hovedoppgave ved Norges Landbrukshøgskole.

Hendee, John.C. (1969): "Rural-Urban differences reflected in outdoor recreation participation". Journal of Leisure Research. Volume 1, nr. 4.

Hendee, J.C. og Catton, W.R. Jr. (1968): "Wilderness users in the Pacific North-west - Their characteristics, values, and management preferences". U.S.O.A. Forest Service. Research Paper PNW-61.

Hersong, Bjørn o.a. (1972): "Om bruken av Jotunheimen. Fjellvandrernes og bygdefolkets syn på resursdisponeringen". Rapport til Kommunal- og Arbeidsdepartementet. Oslo.

Hersong, Bjørn o.a. (1973): "Fjellvandrernes og fjellturistenes tilknytting til Hardangervidda". Rapport til utvalget for samordnet planlegging av Hardangervidda. (Miljøverndepartementet). Oslo.

Johansson, Sten (1970): "Den växna befolkningens hälsotilstånd". Låginkomstutredningen. Stockholm.

Lausing, John B. og Blood, Dwight M. (1964): "The changing travel market". Michigan.

Le Ronx, Pierre (1970): "Les Loinis des Francais". Economie & statistique. Nr. 12-mai 1970.

Lundahl, Agneta (1971): "Fritid och rekreation". Stockholm.

Mercer, David (1971): "The Role of Perception in the Recreation Experience: A Review and Discussion". Journal of Leisure Research. Volume 3, nr. 4.

Norsk institutt for by- og regionforskning. Oslo. (1971): "Byens åpne arealer". (1972): -"Friluftsliv i stedssamfunn".

Outdoor Recreation Research Review Commission. Washington D.C. (1962): Rapport nr. 19 - "National Recreation Survey". Rapport nr. 20 - "Factors affecting demand among american adults".

Proctor, C. (1962): "Dependence of Recreation Participation on Background characteristics of Sample Persons in the September 1960 National Recreation Survey". Appendix A i Study Report No. 19 of the Outdoor Recreation Resources Review Commission. (op.cita.).

Seierstad, Ståle (1967): "Om bruken av økonomiske synspunkter i sosiologien". Tidsskrift for samfunnsforskning. Nr. 4. 1967.

Sillitoe, K.K. (1969): "Planning for Leisure". London.

Sofranko, A.J. og Nolan, F.M. (1972): "Early Life Experiences and Adult Sports Participation". Journal of Leisure Research". Volume 4, nr. 1.

Solheim, Trygve (1973): "Resurser og boligforhold". Rapport fra Norsk institutt for by- og regionforskning.

Statens offentlige utredningar (1964): "Friluftslivet i Sverige". nr. 47, 1964. Stockholm.

Statens Ungdoms- og Idrettskontor (1972): "Svømmehall oversikt for de ulike størrelser av basseng pr. 31. desember 1971". Oslo.

Tagseth, Bjørn (1969): "Fritid. En sosiologisk undersøkelse". Oslo.

Tamsfors, Steinar (1970): "On the use of sample surveys by the Central Bureau of Statistics, Norway". Oslo.

Teigland, Jon (1973): "Friluftsliv og rekreasjon i fjellet". Oslo.

Wilensky, Harold L. (1960): "Work, careers and social integration". International Journal of Social Science. Volumne XII.

Østlandskomiteen (av 1965). Innstilling. Oslo 1969.

Persons, 15-74 years by participation in outdoor life, sports and exercise in 1969/70, for age groups, sex, economic activities, education, types of household, household incomes, trade regions, types of residential area, and types of nature in residential area. Percentages

Drevet med fri-idrett *Athletics*	Over-nattet uten-dørs *Camping*	Gått lengre skitur (dagstur) *Daylong skitrips*		Gått kortere skitur *Shorter ski-trips*	Kjørt slalåm, utfor *Slalom down-hill skiing*	Hop-pet på ski *Ski-jump-ing*	Gått på skøyter *Skat-ing (ice)*	Badet innen-dørs (svøm-me-hall) *In-door swim-ming*	Spilt innen-dørs ball-spill *In-door ball-games*	Deltatt i innendørs gym-nastikk, mosjon *Indoor gymna-stics, exercises*	Tallet på per-soner som svarte *Number of respon-dents*	
		i fjel-let *in the mount-ains*	i skog og mark *in forests and fields*									
												AGE
16	51	46	48	74	14	14	29	46	38	49	503	*15-24 years*
4	36	36	34	65	3	2	6	21	9	26	417	*25-34 "*
3	31	35	38	68	3	2	6	19	4	14	430	*35-44 "*
3	21	24	28	48	1	1	4	10	3	9	557	*45-54 "*
0	7	13	14	30	0	0	1	7	0	6	459	*55-64 "*
0	3	3	3	13	0	0	0	3	0	5	315	*65-74 "*
												SEX
7	32	33	35	57	5	6	12	23	13	20	1 291	*Males*
3	20	22	24	47	2	1	5	14	7	18	1 390	*Females*
												ECONOMIC ACTIVITY
4	37	32	30	55	4	4	11	16	8	12	374	*Wage earners in mining, manu-facturing and con-struction*
11	30	27	35	50	3	11	8	13	3	13	37	*Wage earners in agri-culture, forestry and fishing*
5	30	38	39	62	4	2	8	22	8	18	710	*Other wage earners*
1	12	18	15	37	0	2	2	3	0	3	130	*Self-employed in agriculture, forestry and fishing*
2	25	36	26	55	3	1	5	23	7	10	126	*Other self-employed*
28	54	53	62	85	20	23	42	69	70	84	217	*Pupils, students*
1	19	17	22	46	1	0	2	9	2	13	785	*Housewives*
0	2	3	3	12	0	0	0	3	0	5	242	*Pensioners*
3	28	12	20	43	5	3	10	15	7	15	60	*Others*
												EDUCATION
2	18	15	20	38	1	2	3	8	3	8	1 192	*Primary school level, lower stage*
8	36	34	33	61	7	7	14	25	16	27	655	*Primary school level, upper stage*
7	30	40	35	63	6	3	11	27	13	27	406	*Secondary school level, lower stage*
7	31	40	38	62	7	3	13	24	15	28	262	*Secondary school level, upper stage*
7	29	43	43	73	6	4	12	31	17	30	109	*University level*

Persons 15-74 years by participation in outdoor life, sports and exercise in 1969/70, for age groups, sex, economic activities, educations, types of household, household incomes, trade regions, types of residential area and types of nature in residential area. Percentages

Drevet med fri-idrett	Over-nattet uten-dørs	Gått lengre skitur (dagstur) i fjel-let	Gått lengre skitur (dagstur) i skog og mark	Gått kortere skitur	Kjørt slalåm, utfor	Hop-pet på ski	Gått på skøy-ter	Badet innen-dørs (svøm-me-hall)	Spilt innen-dørs ball-spill	Deltatt i innendørs gym-nastikk, mosjon	Tallet på per-soner som svarte	
												TYPE OF HOUSEHOLD
2	19	33	26	40	2	1	2	17	4	14	90	*Single with own household*
15	45	42	45	69	13	13	26	42	35	46	532	*Single in larger household*
4	32	31	34	64	2	1	6	18	7	20	611	*Married, with children younger than 7 years*
2	30	30	36	60	1	2	7	16	4	12	364	*Married, with children 7-14 years*
2	15	19	18	37	0	0	1	10	1	7	316	*Married, with children 15 years and older*
1	13	18	17	36	1	1	2	7	1	7	582	*Married, without children or children at home*
1	6	7	12	24	1	0	2	7	1	7	180	*Married previously*
												HOUSEHOLD INCOME
1	12	13	15	28	3	2	3	9	5	10	268	*Less than 10 000 kr.*
3	17	17	20	37	2	2	6	12	6	11	512	*10 000-19 900 kr.*
5	29	27	27	53	3	4	6	15	9	16	778	*20 000-29 900 "*
6	32	34	36	64	4	3	11	21	10	24	497	*30 000-39 900 "*
6	30	37	40	59	7	6	14	25	14	24	244	*40 000-49 900 "*
8	31	38	42	67	6	3	15	34	15	29	325	*50 000 kr. and more*
												TRADE REGION OF RESIDENCE
5	26	24	32	54	3	3	8	18	9	19	1 486	*Eastern trade region*
5	25	28	15	41	6	4	13	18	10	18	585	*Western trade region*
3	21	32	34	48	3	3	4	16	10	15	338	*Central trade region*
7	32	39	36	64	3	4	7	25	13	24	272	*Northern trade region*
												TYPE OF RESIDENTIAL AREA
6	20	27	30	49	5	2	10	19	10	21	431	*Oslo, Bergen, Trondheim*
4	30	30	33	55	3	3	9	24	11	21	1 025	*Other densely populated areas*
5	25	25	25	50	4	4	7	14	9	16	1 225	*Sparsely populated areas*
												TYPE OF NATURE IN RESIDENTIAL AREA
5	23	31	29	50	4	3	10	22	10	19	793	*Larger city area*
4	26	21	23	46	3	4	9	19	9	19	771	*Coastal area*
7	12	44	36	64	2	2	7	23	20	21	61	*Mountain area*
3	26	30	29	57	4	4	8	13	7	14	196	*Forest area*
6	30	28	35	56	4	4	6	15	10	19	853	*Other interior areas*
5	26	28	29	52	4	4	8	19	10	19	2 681	*Persons, total*

Tabell II. Personer 15-74 år som utøvde friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter etter alder. Prosent Persons 15-74 years participating in outdoor recreation-, sport- and exercise-activities by age. Percentages

	Alder Age						I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of respondents
	15 -24	25 -34	35 -44	45 -54	55 -64	65 -74		
Bading utendørs Outdoor swimming.	28	20	20	20	9	4	100	1 512
Fiske i ferskvann Fishing in lakes and rivers	24	18	20	21	12	5	100	913
Fiske i sjøen Fishing in sea	25	18	20	21	11	5	100	1 080
Jakt Hunting	26	13	24	18	15	5	100	176
Motorbåt-, seiltur Boating, sailing	26	18	19	20	11	5	100	963
Rodd, padlet Rowing, canoeing ...	32	15	19	20	10	3	100	807
Bærtur, sopptur Berry-, mushroom-picking	16	18	19	22	16	8	100	1 370
Lengre fottur i fjellet Daylong walks, hikes in the mountains ..	24	19	19	21	13	3	100	665
Lengre fottur i skog og mark Daylong walks, hikes in forests and fields	24	16	19	21	15	5	100	1 017
Orienteringsløp, terrengløp Orienteering, cross-country,runs	60	19	13	4	0	0	100	97
Fotball Football	63	21	7	8	0	0	100	240
Andre ballspill utendørs Other outdoor ballgames	54	20	10	14	3	0	100	263
Løpetur, joggetur Jogging	46	25	15	11	3	0	100	422
Friidrett Athletics	62	14	11	12	1	0	100	137
Overnattet utendørs Camping	37	22	19	17	5	1	100	701
Lengre skiturer i fjellet Daylong skitrips in the mountains	31	20	21	18	8	1	100	740
Lengre skiturer i skog og mark Daylong skitrips in forests and fields	31	18	21	20	8	1	100	786
Kortere skitur Shorter skitrips .	27	20	21	19	10	3	100	1 394
Slalåm, utfor Slalom, down-hill race	67	11	12	9	0	1	100	105
Hoppet på ski Skijumping	73	11	9	4	1	1	100	96
Stått på skøyter Skating (ice) ..	65	11	11	11	2	-	100	227
Bading innendørs Indoor swimming.	48	21	12	10	6	3	100	515
Ballspill innendørs Indoor ballgames	75	15	6	6	1	0	100	272
Innendørs gymnastikk, ballspill Indoor gymnastics, exercises ...	46	18	16	12	6	2	100	500
Konkurranseidrett Competetive sport	57	22	11	7	1	2	100	236

Tabell III. Personer 15-74 år som utøvde friluftslivs-, idretts- og mosjonsaktiviteter etter handelsfelt for bosted. Prosent
Persons 15-74 years participating in outdoor recreation-, sport- and exerciseactivities by trade region of residence. Percentages

	Østre handels-felt Eastern trade region	Vestre handels-felt Western trade region	Midtre handels-felt Central trade region	Nordre handels-felt Northern trade region	I alt Total	Tallet på personer som svarte Number of res-pondents
Bading utendørs Out-door swimming	62	19	10	9	100	1 512
Fiske i ferskvann Fishing in lakes and rivers	57	16	14	13	100	913
Fiske i sjøen Fish-ing in sea	46	29	10	15	100	1 080
Jakt Hunting	49	18	21	13	100	176
Motorbåt-, seiltur Boating, sailing ..	60	25	6	10	100	963
Rodd, padler Rowing, canoeing	53	25	10	11	100	807
Bærtur, sopptur Berry- and mushroom-picking	55	15	15	16	100	1 370
Lengre fottur i fjellet Daylong walks, hikes in the mountains ..	45	26	12	17	100	665
Lengre fottur i skog og mark Daylong walks, hikes in forests and fields.	55	19	14	12	100	1 017
Orientering, terreng-løp Orienteering, cross country runs.	60	20	11	9	100	97
Fotball Football ...	55	25	10	10	100	240
Andre ballspill uten-dørs Other out-door ballgames	62	24	7	9	100	263
Løpetur, joggetur Jogging	59	19	10	12	100	422
Friidrett Athletics.	53	25	7	15	100	137
Overnattet utendørs Camping	56	21	10	13	100	701
Lengre skitur i fjel-let Daylong ski-trips in the moun-tains	48	23	15	14	100	740

Tabell III (forts.). Personer 15-74 år som utøvde friluftsliv-, idretts- og mosjonsaktiviteter etter handelsfelt for bosted. Prosent Persons 15-74 years participating in outdoor recreation-, sport- and exerciseactivities by trade region of residence. Percentages

	Østre handels-felt	Vestre handels-felt	Midtre handels-felt	Nordre handels-felt	I alt Total	Tallet på personer som svarte
Lengre skitur i skog og mark Daylong skitrips in forests and fields	61	11	15	13	100	786
Kortere skitur Shorter skitrips	58	18	12	13	100	1 394
Slalåm, utfor Slalom, down hill race	52	30	10	8	100	105
Hoppet på ski Ski jumping	54	23	10	13	100	96
Stått på skøyter Skating, ice	53	32	6	8	100	227
Bading innendørs Indoor swimming ...	54	22	11	13	100	515
Ballspill innendørs Indoor ballgames ..	53	22	13	13	100	272
Innendørs gymnastikk, mosjon Indoor gymnasticks, exercises	56	21	10	13	100	500
Konkurranseidrett Competetive sport .	61	16	13	11	100	236